VISPĀRĒJĀS TIESAS SPRIEDUMS (ceturtā palāta)

2011. gada 7. jūnijā *

Lieta T-217/06

Arkema France, Kolomba (Francija),

Altuglas International SA, Puto (Francija),

Altumax Europe SAS, Puto,

ko sākotnēji pārstāvēja *A. Winckler*, *S. Sorinas Jimeno* un *P. Geffriaud*, vēlāk — *S. Sorinas Himeno* un *E. Jégou*, advokāti,

prasītājas,

* Tiesvedības valoda — franču.

pret

Eiropas Komisiju, ko sākotnēji pārstāvēja *F. Arbault* un *V. Bottka*, vēlāk — *V. Bottka* un *F. Castillo de la Torre*, pārstāvji,

atbildētāja,

par prasību pamatā atcelt Komisijas 2006. gada 31. maija Lēmumu C(2006) 2098, galīgā redakcija, par procedūru saskaņā ar EKL 81. pantu un EEZ līguma 53. pantu (Lieta COMP/F/38.645 — Metakrilāti) tiktāl, ciktāl tas attiecas uz prasītājām, un, pakārtoti, atcelt vai samazināt ar minēto lēmumu prasītājām uzlikto naudas sodu.

VISPĀRĒJĀ TIESA (ceturtā palāta)

šādā sastāvā: priekšsēdētājs O. Cūcs [*O. Czúcz*], tiesneši I. Labucka (referente) un K. O'Higinss [*K. O'Higgins*],

sekretāre T. Vailere [*T. Weiler*], administratore

ņemot vērā rakstveida procesu un 2009. gada 15. decembra tiesas sēdi,

pasludina šo spriedumu.

Spriedums

Tiesvedības priekšvēsture

Ievads

1 Ar Komisijas 2006. gada 31. maija Lēmumu C(2006) 2098, galīgā redakcija, par procedūru saskaņā ar EKL 81. pantu un EEZ līguma 53. pantu (Lieta COMP/F/38.645 — Metakrilāti) (turpmāk tekstā — "apstrīdētais lēmums") Komisija uzlika solidāri *Arkema SA* un tās meitassabiedrībām *Altuglas International SA* (turpmāk tekstā — "*Altuglas*") un *Altumax Europe SAS* (turpmāk tekstā — "*Altumax*", un turpmāk tekstā kopā — "*Arkema*") naudas sodu EUR 219 131 250 apmērā par dalību kartelī metakrilātu nozarē no 1997. gada 23. janvāra līdz 2002. gada 12. septembrim (turpmāk tekstā — "konkrētais kartelis"). Šo sabiedrību mātessabiedrības *Total SA* un *Elf Aquitaine SA* tika atzītas par solidāri atbildīgām par naudas soda samaksu attiecīgi EUR 140,4 miljonu un EUR 181,5 miljonu apmērā (apstrīdētā lēmuma 2. pants).

2 *Arkema* (iepriekš — *Atofina SA*) ir saskaņā ar Francijas tiesībām izveidota akciju sabiedrība, kura darbojas trīs nozarēs: vinila izstrādājumi, rūpnieciskās ķīmikālijas un veiktspējas paaugstināšanas izstrādājumi. Apstrīdētajā lēmumā norādīto faktu

laikā *Elf Aquitaine* sākumā piederēja 97,6 % *Arkema* kapitāldaļu, bet pēc tam, kad 2000. gada 17. aprīlī *Elf* grupu pārņēma *Total Fina SA*, — 96,48 %. No šā datuma un pārējo konkrētā pārkāpuma laiku pašas *Elf Aquitaine* kapitāldaļas piederēja *Total* (agrāk *Total Fina*, pēc tam — *Total Fina ELF SA*) (apstrīdētā lēmuma preambulas 265. un 266. apsvērums).

3 Pēc *Arkema* akciju kotēšanas biržā uzsākšanas 2006. gada 18. maijā tā kļuva par *Arkema France*.

4 *Altuglas* (iepriekš — *Atohaas* un *Atoglas SA*) un *Altumax* ir galvenās *Arkema* meitassabiedrības, kas darbojas metakrilātu, it īpaši metila polimetakrilātu (turpmāk tekstā — "*PMMA*"), nozarē, un kas ir piedalījušās apstrīdētajā lēmumā aprakstītajā pārkāpjošajā rīcībā (apstrīdētā lēmuma preambulas 259. apsvērums). Visu pārkāpuma laiku *Arkema* piederēja visas *Altumax* kapitāldaļas. Visas *Altuglas* kapitāldaļas piederēja *Arkema* kopš 1998. gada. Pirms tam *Elf Atochem SA* piederēja tikai 50 % *Altuglas* kapitāldaļu, bet tā bija atbildīga par *Altuglas* ikdienas vadību (apstrīdētā lēmuma preambulas 263. apsvērums).

Administratīvais process

5 Izmeklēšana, kas noslēdzās ar apstrīdētā lēmuma pieņemšanu, tika uzsākta pēc tam, kad 2002. gada 20. decembrī *Degussa AG* iesniedza pieteikumu par atbrīvojumu no naudas soda saskaņā ar Komisijas 2002. gada 19. februāra Paziņojumu par atbrīvojumu no sodanaudas vai sodanaudas samazināšanu karteļa gadījumos [atbrīvojumu no naudas soda vai naudas soda samazināšanu aizliegtu vienošanos gadījumos] (OV C 45, 3. lpp.; turpmāk tekstā — "Paziņojums par sadarbību").

6 2003. gada 25. un 26. martā Komisija veica pārbaudes, tostarp arī *Arkema* telpās. Pēc šīm pārbaudēm *Arkema* saskaņā ar Paziņojumu par sadarbību 2003. gada 3. aprīlī iesniedza pieteikumu par atbrīvojumu no naudas soda vai naudas soda samazinājumu (apstrīdētā lēmuma preambulas 60. apsvērums).

7 2005. gada 17. augustā Komisija pieņēma paziņojumu par iebildumiem par pārkāpumu metakrilātu nozarē, to adresējot tostarp *Total*, *Elf Aquitaine*, *Arkema*, *Altuglas* un *Altumax* (apstrīdētā lēmuma preambulas 85. apsvērums).

8 2005. gada 15. un 16. decembrī notika uzklausīšana, kurā piedalījās visi paziņojuma par iebildumiem adresāti (apstrīdētā lēmuma preambulas 87. apsvērums).

9 2006. gada 31. maijā Komisija pieņēma apstrīdēto lēmumu.

Apstrīdētais lēmums

10 Šīs tiesvedības ietvaros īpaši nozīmīgi ir divi apstrīdētā lēmuma aspekti: tā adresātu noskaidrošana un naudas soda noteikšana.

Apstrīdētā lēmuma adresāti

11 Komisija, noteikusi, ka ir jānoskaidro, uz kurām juridiskajām vienībām ir attiecināma atbildība par pārkāpumu (apstrīdētā lēmuma preambulas 245. apsvērums), lēma, ka *Altuglas*, *Altumax*, *Arkema* un *Elf Aquitaine* ir solidāri atbildīgas par pārkāpumu, kas ilga no 1997. gada 23. janvāra līdz 2002. gada 12. septembrim un kurā par vainīgām ir atzītas *Altuglas* un *Altumax*. *Total* tika atzīta par solidāri atbildīgu par *Altuglas* un *Altumax* veikto pārkāpumu laikā no 2000. gada 1. maija līdz 2002. gada 12. septembrim (apstrīdētā lēmuma preambulas 277. apsvērums).

12 Konkrētāk, attiecībā uz *Elf Aquitaine* atbildību Komisija, ņemot vērā, ka *Arkema* valdes locekļus nozīmēja *Elf Aquitaine* un ka tai piederēja 97,6 % tās meitassabiedrības kapitāldaļu, un no 2000. gada aprīļa mēneša – 96,48 %, pieņēma, ka *Elf Aquitaine* bija izšķiroša ietekme uz *Arkema* rīcību un faktiska kontrole pār šo rīcību (apstrīdētā lēmuma preambulas 265. apsvērums).

13 Attiecībā uz *Total* atbildību Komisija secināja, ka no 2000. gada aprīļa līdz pārkāpuma beigām šī sabiedrība tieši vai netieši kontrolēja visu grupas sastāvā ietilpstošo sabiedrību, kas veic pamatdarbību, kapitālu, tostarp to uzņēmumu kapitālu, kuriem bija tieša loma konkrētajā kartelī. Šajos apstākļos Komisija pieņēma, ka *Total* bija izšķiroša ietekme uz tās meitassabiedrību *Elf Aquitaine*, *Arkema*, *Atuglas* un *Altumax* rīcību, un adresēja paziņojumu par iebildumiem visām šīm vienībām (apstrīdētā lēmuma preambulas 267. apsvērums).

14 *Arkema*, no vienas puses, un *Total* un *Elf Aquitaine*, no otras puses, atsevišķi iesniedza savas atbildes uz paziņojumu par iebildumiem, tostarp norādot, ka apstrīdētajam lēmumam ir jābūt adresētam vienīgi *Arkema* (minētā lēmuma preambulas 268. un

269. apsvērums). Komisija noraidīja to argumentus un apstiprināja piecu iepriekšējā punktā minēto sabiedrību atbildību (apstrīdētā lēmuma preambulas 270.–277. apsvērums). Tālāk uz visām šīm sabiedrībām kopā tiks norādīts kā uz "*Total* grupu".

Naudas soda noteikšana

15 Pirmkārt, attiecībā uz naudas soda apmēra noteikšanu Komisija izvērtēja pārkāpuma smagumu un vispirms konstatēja, ka, ņemot vērā pārkāpuma raksturu un faktu, ka tas ir skāris visu EEZ teritoriju, tas ir kvalificējams kā sevišķi smags pārkāpums Pamatnostādņu sodanaudas [naudas soda] noteikšanai, piemērojot Regulas Nr. 17 15. panta 2. punktu un EOTK līguma 65. panta 5. punktu (OV 1998, C 9, 3. lpp.; turpmāk tekstā — "Pamatnostādnes"), izpratnē (apstrīdētā lēmuma preambulas 319.–331. apsvērums). Pēc tam Komisija piemēroja diferencētu pieeju uzņēmumiem, kas piedalījās pārkāpumā, un ievietoja *Total* grupu pirmajā kategorijā, ņemot vērā *Arkema* apgrozījumu EEZ teritorijā attiecībā uz trīs *PMMA* precēm. Uz šā pamata Komisija noteica *Total* grupai naudas soda sākumsummu EUR 65 miljonu apmērā (apstrīdētā lēmuma preambulas 332.–336. apsvērums). Visbeidzot, ņemot vērā *Total* kopējo apgrozījumu pasaulē, Komisija *Total* grupai uzliktajam naudas sodam piemēroja reizināšanas koeficientu "3", lai naudas sodam nodrošinātu preventīvu iedarbību. Tādējādi naudas soda sākumsumma tika noteikta EUR 195 miljonu apmērā (apstrīdētā lēmuma preambulas 337.–350. apsvērums).

16 Otrkārt, Komisija izvērtēja pārkāpuma ilgumu un secināja, ka, tā kā *Arkema* piedalījās pārkāpumā piecus gadus un septiņus mēnešus, sākumsumma ir palielināma par 55 %. Šis palielinājums tika piemērots *Elf Aquitaine*, *Arkema*, *Altuglas* un *Altumax*. Attiecībā uz *Total*, kas bija savu meitassabiedrību kapitāldaļu turētāja īsāku laiku, Komisija naudas sodu palielināja par 20 % (apstrīdētā lēmuma preambulas 351.–353. apsvērums). Tādējādi *Arkema* (tostarp *Elf Aquitaine*) uzrēķinātā naudas soda pamatsumma sasniedza EUR 302,25 miljonus. *Total* tika noteikta solidāra

atbildība par EUR 234 miljonu samaksu no šīs summas (apstrīdētā lēmuma preambulas 354. apsvērums).

17 Treškārt, Komisija pārbaudīja, vai pastāv atbildību pastiprinoši apstākļi. Attiecībā uz *Arkema* Komisija secināja, ka, ņemot vērā trīs tai agrāk adresētu lēmumu esamību, tā, veicot tāda paša veida pārkāpumu, ir pieļāvusi recidīvu, un nolēma palielināt *Arkema* naudas soda pamatsummu par 50 %. Tomēr Komisija precizēja, ka *Total* un *Elf Aquitaine* darbībās nav recidīva un ka tāpēc šis palielinājums attiecas vienīgi uz *Arkema*, *Altuglas* un *Altumax* (apstrīdētā lēmuma preambulas 369. apsvērums un ar to saistītā 250. zemsvītras piezīme).

18 Ceturtkārt, Komisija neatzina *Total* grupas norādītos atbildību mīkstinošos apstākļus.

19 Šajā stadijā, ievērojot atbildību pastiprinošu un mīkstinošu apstākļu ņemšanu vai neņemšanu vērā, *Arkema*, *Altuglas* un *Altumax* uzliktā naudas soda apmērs bija EUR 365 218 750. *Total* uzliktā naudas soda apmērs palika tāds pats — EUR 234 miljoni. *Elf Aquitaine* naudas soda apmērs palika EUR 302,25 miljoni (apstrīdētā lēmuma preambulas 397. apsvērums). Piemērojot Padomes 2002. gada 16. decembra Regulas (EK) Nr. 1/2003 par to konkurences noteikumu īstenošanu, kas noteikti [EKL] 81. un 82. pantā (OV 2003, L 1, 1. lpp.), 23. panta 2. punktu, Komisija secināja, ka naudas soda apmērs nepārsniedz 10 % no konkrētā uzņēmuma apgrozījuma (apstrīdētā lēmuma preambulas 398. un 399. apsvērums).

20 Visbeidzot, piektkārt, Komisija piemēroja Paziņojumu par sadarbību un, piemērojot tā 23. punkta b) apakšpunkta pirmo ievilkumu, izlēma par 40 % samazināt naudas soda apmēru, kāds pretējā gadījumā būtu uzlikts *Total* grupai (apstrīdētā lēmuma preambulas 403.–410. apsvērums).

21 Tādējādi apstrīdētā lēmuma 2. panta b) punktā Komisija noteica galīgo naudas soda apmēru:

"*Arkema* [..], *Altuglas* [..] un *Altumax* [..] ir kopīgi un solidāri atbildīgas par EUR 219 13 1250 samaksu; no šīs summas *Total* [..] ir kopīgi un solidāri atbildīga par EUR 140,4 miljonu samaksu un *Elf Aquitaine SA* ir kopīgi un solidāri atbildīga par EUR 181,35 miljonu samaksu."

Tiesvedība un lietas dalībnieku prasījumi

22 Ar prasības pieteikumu, kas Vispārējās tiesas [agrāk — Pirmās instances tiesa] kancelejā tika iesniegts 2006. gada 10. augustā, prasītājas *Arkema France*, *Altuglas* un *Altumax* cēla šo prasību.

23 Tā kā tika grozīts Vispārējās tiesas palātu sastāvs, tiesnese referente tika pārcelta uz ceturto palātu, kurai attiecīgi tika nodota šī lieta.

24 Pamatojoties uz tiesneses referentes ziņojumu, Vispārējā tiesa (ceturtā palāta) nolēma uzsākt mutvārdu procesu un procesa organizatorisko pasākumu ietvaros, pirmkārt, aicināt lietas dalībniekus atbildēt uz konkrētiem jautājumiem un, otrkārt, aicināt Komisiju iesniegt vienu dokumentu. Lietas dalībnieki šos lūgumus izpildīja noteiktajā termiņā.

25 Lietas dalībnieku mutvārdu paskaidrojumi un viņu atbildes uz Vispārējās tiesas uzdotajiem jautājumiem tika uzklausītas 2009. gada 15. decembra tiesas sēdē. Šai sēdei noslēdzoties, mutvārdu process tika slēgts.

26 Ar 2010. gada 26. novembra rīkojumu Vispārējā tiesa saskaņā ar tās Reglamenta 62. pantu izlēma atkārtoti sākt mutvārdu procesu, lai procesa organizatorisko pasākumu ietvaros aicinātu lietas dalībniekus iesniegt dokumentus un atbildēt uz jautājumiem. Lietas dalībnieki šos lūgumus izpildīja noteiktajos termiņos. Mutvārdu process tika slēgts 2011. gada 9. martā.

27 Prasītāju prasījumi Vispārējai tiesai ir šādi:

— pamatā — atcelt apstrīdēto lēmumu tiktāl, ciktāl tas attiecas uz prasītājām;

— pakārtoti, atcelt tām ar apstrīdēto lēmumu uzlikto naudas sodu vai samazināt tā apmēru;

— piespriest Komisijai atlīdzināt tiesāšanās izdevumus.

28 Komisijas prasījumi Vispārējai tiesai ir šādi:

— noraidīt prasību;

— piespriest prasītājām atlīdzināt tiesāšanās izdevumus.

Juridiskais pamatojums

29 Savas prasības pamatojumam prasītājas būtībā izvirza astoņus pamatus. Pirmajā pamatā ir norādīts uz mātessabiedrības vainojamību par meitassabiedrības rīcību regulējošo tiesību normu un nediskriminācijas principa pārkāpumiem. Otrajā pamatā ir norādīts uz Komisijas pieļautajām kļūdām faktos, par *Arkema* izdarīto pārkāpumu vainojot arī *Total* un *Elf Aquitaine*. Trešajā pamatā ir norādīts uz pienākuma norādīt pamatojumu un labas pārvaldības principa pārkāpumiem, piemērojot vainojamību regulējošās tiesību normas. Ceturtajā pamatā ir norādīts uz konkrētas ietekmes uz tirgu kritērija neievērošanu, nosakot naudas soda sākumsummu EUR 65 miljonu apmērā. Piektajā pamatā ir norādīts uz kļūdām tiesību piemērošanā un kļūdām faktos sakarā ar naudas soda sākumsummas palielināšanu preventīvās iedarbības nodrošināšanai. Sestajā pamatā ir norādīts uz Komisijas kļūdām tiesību piemērošanā, palielinot naudas sodu sakarā ar recidīvu. Septītajā pamatā ir norādīts uz kļūdu faktos tajā ziņā, ka Komisija neesot samazinājusi prasītājām uzliekamo naudas sodu sakarā ar to, ka *Arkema* inkriminētā rīcība faktiski daļēji nav tikusi īstenota. Astotajā pamatā ir norādīts uz kļūdām tiesību piemērošanā un kļūdām faktos, Komisijai atsakoties samazināt tām naudas sodu sakarā ar "citiem apstākļiem". Turklāt tiesas sēdē prasītājas ir izvirzījušas arī papildu iebildumu, ar kuru tās apstrīd naudas soda palielināšanu nolūkā panākt pietiekami preventīvu iedarbību.

Par pirmo pamatu — mātessabiedrības vainojamību par meitassabiedrības rīcību regulējošo tiesību normu un nediskriminācijas principa pārkāpumu

30 Prasītājas uzsver, ka Komisija, piemērojot prezumpciju, saskaņā ar kuru gadījumā, ja mātessabiedrībai pieder visas vai gandrīz visas meitassabiedrības kapitāldaļas, mātessabiedrība īsteno izšķirošu ietekmi uz meitassabiedrību (turpmāk tekstā — "izšķirošas ietekmes prezumpcija"), un nesniedzot pierādījumus par faktisku kontroli,

ir pieļāvusi kļūdu tiesību piemērošanā (pirmā pamata pirmā daļa). Šādi rīkojoties, tā esot arī pārkāpusi nediskriminācijas principu, piemērojot *Arkema* pierādīšanas standartu, kas atšķiras no tā, kāds ir ticis piemērots citām meitassabiedrībām, kuras arī piedalījās inkriminētajās darbībās (pirmā pamata otrā daļa).

Par pirmo daļu — mātessabiedrības vainojamību par meitassabiedrības rīcību regulējošo tiesību normu pārkāpumu

— Lietas dalībnieku argumenti

31 Prasītājas apgalvo, ka saskaņā ar pastāvīgo judikatūru un Komisijas lēmumu pieņemšanas praksi gadījumā, kad pārkāpumu izdarījušais uzņēmums ietilpst sabiedrību grupā, par izdarīto pārkāpumu principā ir atbildīga vienīgi konkrētā meitassabiedrība. Par meitassabiedrības rīcību mātessabiedrību var vainot vienīgi noteiktos apstākļos. Tāds gadījums būtu situācija, kad mātessabiedrība faktiski īsteno izšķirošu ietekmi uz tās meitassabiedrības rīcību, ņemot vērā meitassabiedrības patstāvības neesamību savas komercdarbības politikas noteikšanā, vai kad mātessabiedrība ir bijusi iesaistīta (aktīvi vai pasīvi, vienkārši zinot konkrētos faktus) meitassabiedrības izdarītajā pārkāpumā.

32 Prasītājas uzsver, ka saskaņā ar piemērojamo judikatūru visu kapitāldaļu (un *a fortiori* 99,43 %, 97,6 % vai 96,48 % kapitāldaļu) atrašanās turējumā pati par sevi neļauj automātiski secināt, ka mātessabiedrība faktiski īsteno izšķirošu ietekmi uz savas meitassabiedrības komercdarbības politiku. Prasītāju ieskatā judikatūrā vienmēr ir tikusi prasīta papildu atbilstošu apstākļu esamība, kā, piemēram, fakts, ka administratīvā

procesa laikā mātessabiedrība ir uzstājusies kā vienīgais grupas pārstāvis sarunās ar Komisiju, faktiskas kontroles pār meitassabiedrību esamības neapstrīdēšana un pat vismazāko pierādījumu neesamība par meitassabiedrības patstāvību.

33 Tomēr konkrētajā gadījumā, izņemot apstākli, ka gandrīz visas *Arkema* kapitāldaļas tiešā vai netiešā veidā pieder tās tālaika mātessabiedrībām, apstrīdētajā lēmumā Komisija neesot sniegusi nekādas norādes, kas varētu pierādīt, ka konkrētajā laikposmā *Total* un/vai *Elf Aquitaine* faktiski īstenoja izšķirošu ietekmi uz *Arkema* komercdarbības politiku vai inkriminēto darbību realizēšanu. Konkrēti, prasītāju ieskatā apstrīdētajā lēmumā Komisijas norādītais apstāklis, ka faktu rašanās laikā *Arkema* valdes locekļus iecēla *Elf Aquitaine*, ir tikai loģiska īpašuma tiesību uz lielāko daļu *Arkema* kapitāla izpausme un tas nepierāda izšķirošas ietekmes īstenošanu uz šo meitassabiedrību.

34 Tādējādi prasītājas secina, ka Komisija, pamatojoties uz izšķirošas ietekmes prezumpciju, kas ir balstīta vienīgi uz tiešu vai netiešu gandrīz visu *Arkema* kapitāldaļu turēšanu, lai par apstrīdētajā lēmumā minētajām darbībām vainotu *Total* un *Elf Aquitaine*, ir pieļāvusi kļūdu tiesību piemērošanā, kas ir pamats apstrīdētā lēmuma atcelšanai.

35 Visbeidzot, kad Vispārējā tiesa prasītājām uzdeva jautājumus par Tiesas 2009. gada 10. septembra sprieduma lietā C-97/08 P *Akzo Nobel* u.c./Komisija (Krājums, I-8237. lpp.) nozīmi konkrētajā tiesvedībā, tās tiesas sēdē apgalvoja, ka lietas, kurā tika taisīts minētais spriedums, pamatā esošie fakti un it īpaši mātessabiedrības īstenotā kontrole pār tās meitassabiedrībām, kuras piedalījās pārkāpuma izdarīšanā, atšķiras no konkrētās lietas faktiem. Turklāt prasītājas ir vērsušas uzmanību uz to, ka minētajā lietā mātessabiedrības īpašumā atradās visas tās meitassabiedrības kapitāldaļas, bet izskatāmajā lietā šis līmenis nav sasniegts (runa ir par īpašuma tiesībām uz 99,43 %, 97,6 % un 96,48 % kapitāldaļu). Katrā ziņā prasītājas apgalvo, ka, ja iepriekš

minētais spriedums lietā *Akzo Nobel* u.c./Komisija ir interpretējams tā, ka tas pieļauj par meitassabiedrības izdarītu pārkāpumu vainot tās mātessabiedrību bez jebkādiem citiem apstākļiem papildus kapitāldaļu turējuma attiecībām, tad šī judikatūra būtu jāpārskata, jo ar to ir ticis izveidots atbildības bez vainas režīms, kas nav saderīgs ar Regulu Nr. 1/2003.

36 Komisija piekrīt prasītāju apgalvojumam, ka par meitassabiedrības pārkāpumu mātessabiedrību var vainot vienīgi noteiktos apstākļos. Šāda iespēja pastāvot gadījumā, kad mātessabiedrība faktiski īsteno izšķirošu ietekmi uz savas meitassabiedrības rīcību. Taču Komisijas ieskatā no pastāvīgās judikatūras izriet, ka tai ir pamats secināt, ka mātessabiedrība, kurai pieder visas vai gandrīz visas tās meitassabiedrības kapitāldaļas, faktiski īsteno izšķirošu ietekmi uz savu meitassabiedrību, ja vien mātessabiedrība neatspēko izšķirošas ietekmes prezumpciju, sniedzot pierādījumus par savas meitassabiedrības rīcības patstāvību.

— Vispārējās tiesas vērtējums

37 Jāatgādina, ka no apstrīdētā lēmuma preambulas 245.–252. un 259.–277. apsvēruma izriet, ka Komisija ir vainojusi *Total* un *Elf Aquitaine* strīdīgajā pārkāpumā, pamatojoties uz to, ka tās kopā ar *Arkema* un tās meitassabiedrībām *Altuglas* un *Altumax*, kas piedalījās saskaņotajā rīcībā, veidoja vienu uzņēmumu. Lai nonāktu pie šāda secinājuma, Komisija ir pamatojusies uz paziņojumā par iebildumiem norādīto prezumpciju, ka *Total* un *Elf Aquitaine* īstenoja izšķirošu ietekmi uz to meitassabiedrību rīcību. Izšķirošas ietekmes prezumpcijas piemērošana attiecībā uz *Elf Aquitaine* ir tikusi pamatota ar faktu, ka *Elf Aquitaine* iecēla *Arkema* valdes locekļus un ka šai pirmajai piederēja sākotnēji 97,6 % un vēlāk 96,48 % *Arkema* kapitāldaļu (apstrīdētā lēmuma

preambulas 265. apsvērums). Minētās prezumpcijas piemērošana attiecībā uz *Total* ir tikusi pamatota ar faktu, ka kopš 2000. gada aprīļa *Total* sakarā ar tās dalību *Elf Aquitaine* kapitālā 99,43 % apmērā tieši vai netieši kontrolēja visu grupā ietilpstošo sabiedrību kapitālu, tajā skaitā sabiedrību, kurām bija tieša loma konkrētajā kartelī (apstrīdētā lēmuma preambulas 266. un 267. apsvērums). No šā pēdējā izriet, ka savā atbildē uz paziņojumu par iebildumiem konkrētās sabiedrības izvirzīja vairākus argumentus, cenšoties atspēkot izšķirošas ietekmes prezumpciju, taču Komisija tos atzina par nepietiekamiem (skat. it īpaši apstrīdētā lēmuma preambulas 272. un 274. apsvērumu).

38 Tālāk ir jāatgādina Tiesas judikatūra šajā jomā.

39 Šajā sakarā norādāms, ka Savienības konkurences tiesības attiecas uz uzņēmumu darbību un ka uzņēmuma jēdziens ietver visas struktūras, kas veic saimniecisko darbību, neatkarīgi no to juridiskā statusa un finansēšanas veida (skat. iepriekš 35. punktā minēto spriedumu lietā *Akzo Nobel* u.c./Komisija, 54. punkts un tajā minētā judikatūra).

40 Tiesa arī ir precizējusi, ka šajā kontekstā uzņēmuma jēdziens ir jāsaprot kā tāds, kas apzīmē ekonomisku vienību, pat tad, ja no juridiskā viedokļa šī ekonomiskā vienība sastāv no vairākām fiziskām vai juridiskām personām (skat. iepriekš 35. punktā minēto spriedumu lietā *Akzo Nobel* u.c./Komisija, 55. punkts un tajā minētā judikatūra).

41 Ja šāda ekonomiska vienība pārkāpj konkurences tiesību normas, tai ir jāatbild par šo pārkāpumu saskaņā ar personiskās atbildības principu (skat. iepriekš 35. punktā minēto spriedumu lietā *Akzo Nobel* u.c./Komisija, 56. punkts un tajā minētā judikatūra).

42 Savienības konkurences tiesību pārkāpumā nepārprotami ir jāvaino juridiskā persona, kurai varēs uzlikt naudas sodu, un šai pēdējai arī ir jāadresē paziņojums par iebildumiem. Svarīgi ir arī, ka paziņojumā par iebildumiem tiek norādīts, kādā statusā juridiskajai personai tiek pārmesti norādītie fakti (skat. iepriekš 35. punktā minēto spriedumu lietā *Akzo Nobel* u.c./Komisija, 57. punkts un tajā minētā judikatūra).

43 No pastāvīgās judikatūras izriet, ka meitassabiedrības rīcībā mātessabiedrību cita starpā var vainot tad, ja, neskatoties uz to, ka šī meitassabiedrība ir atsevišķa juridiskā persona, tā savu rīcību tirgū nenosaka patstāvīgi, bet gan būtībā piemēro mātessabiedrības dotus rīkojumus, it īpaši ievērojot ekonomiskās, organizatoriskās un juridiskās saiknes, kas saista šīs abas juridiskās vienības (skat. iepriekš 35. punktā minēto spriedumu lietā *Akzo Nobel* u.c./Komisija, 58. punkts un tajā minētā judikatūra).

44 Tas tā ir tāpēc, ka šādā situācijā mātessabiedrība un tās meitassabiedrība ir vienas ekonomiskas vienības daļas un tādējādi veido vienu uzņēmumu iepriekš minētās judikatūras nozīmē. Tātad tas, ka mātessabiedrība un tās meitassabiedrība ir viens uzņēmums EKL 81. panta nozīmē, Komisijai dod tiesības adresēt mātessabiedrībai lēmumu, ar kuru tiek uzlikts naudas sods, un Komisijai nav jāpierāda pēdējās personiska dalība šajā pārkāpumā (iepriekš 35. punktā minētais spriedums lietā *Akzo Nobel* u.c./Komisija, 59. punkts).

45 Tāpat Tiesa ir lēmusi, ka specifiskajā gadījumā, kad mātessabiedrībai pieder visas tās meitassabiedrības, kas ir izdarījusi Savienības konkurences tiesību normu pārkāpumu, kapitāldaļas, pirmkārt, šī mātessabiedrība var īstenot izšķirošu ietekmi uz šīs meitassabiedrības rīcību un, otrkārt, pastāv atspēkojama prezumpcija, ka minētā mātessabiedrība faktiski īsteno izšķirošu ietekmi uz tās meitassabiedrības rīcību (skat. iepriekš 35. punktā minēto spriedumu lietā *Akzo Nobel* u.c./Komisija, 60. punkts un tajā minētā judikatūra).

46 Tādējādi Tiesa ir precizējusi, ka šajos apstākļos, lai prezumētu, ka mātessabiedrība faktiski īsteno izšķirošu ietekmi uz attiecīgās meitassabiedrības komercdarbības politiku, pietiek ar to, ka Komisija pierāda, ka visas meitassabiedrības kapitāldaļas pieder tās mātessabiedrībai. Tādēļ Komisija ir tiesīga uzskatīt mātessabiedrību par solidāri atbildīgu par tās meitassabiedrībai uzliktā naudas soda samaksu, ja vien šī mātessabiedrība, kurai šī prezumpcija ir jāatspēko, nesniedz pietiekamus pierādījumus par to, ka tās meitassabiedrība tirgū rīkojas patstāvīgi (iepriekš 35. punktā minētais spriedums lietā *Akzo Nobel* u.c./Komisija, 61. punkts un tajā minētā judikatūra).

47 Ņemot vērā šo Tiesas judikatūru, jāsecina, ka Komisijas konkrētajā gadījumā izvēlētā metode, kas minēta iepriekš 37. punktā, strīdīgajā pārkāpumā vainot prasītāju mātessabiedrības ir pareiza.

48 Pirmkārt, pretēji tam, ko rosina prasītājas, šī vainojamība nav pamatota vienīgi ar kapitāldaļu piederības struktūru, bet arī ar konstatējumu, ka nav atspēkota izšķirošas ietekmes prezumpcija (skat. tostarp apstrīdētā lēmuma preambulas 272. un 274. apsvērumu).

49 Otrkārt, no šīs judikatūras (skat. tostarp šā sprieduma 45. un 46. punktu) skaidri izriet, ka meitassabiedrības kapitāldaļu piederības struktūra ir pietiekams kritērijs minētās prezumpcijas piemērošanai un Komisijai nav pienākuma sniegt papildu norādes par izšķirošas ietekmes faktisku īstenošanu no mātessabiedrības puses, kā to uzskata prasītājas.

50 Šo secinājumu neatspēko prasītāju argumenti, saskaņā ar kuriem lietas, kurā tika taisīts iepriekš 35. punktā minētais spriedums *Akzo Nobel* u.c./Komisija, pamatā esošie fakti un tostarp minētajā lietā mātessabiedrības īstenotā kontrole pār tās meitassabiedrībām esot bijuši atšķirīgi no konkrētās lietas faktiem. It īpaši, neskatoties uz faktu, ka tādas papildu norādes minētajā lietā ir varējušas tikt sniegtas (Vispārējās tiesas 2007. gada 12. decembra spriedums lietā T-112/05 *Akzo Nobel* u.c./Komisija,

Krājums, II-5049. lpp., 13. un 54. punkts), gan no iepriekš minētā 2007. gada 12. decembra sprieduma lietā *Akzo Nobel* u.c./Komisija (61. un 62. punkts), gan no iepriekš 35. punktā minētā 2009. gada 10. septembra sprieduma lietā *Akzo Nobel* u.c./Komisija (61. un 62. punkts) nepārprotami izriet, ka šīs prezumpcijas piemērošana nav atkarīga no šādu papildu norāžu esamības.

51 Turklāt norādāms, ka iepriekš minētā judikatūra attiecas konkrēti uz "īpašo gadījumu, kad mātes sabiedrībai pieder 100 % tās meitas sabiedrības [..] kapitāla" (iepriekš 35. punktā minētais 2009. gada 10. septembra spriedums lietā *Akzo Nobel* u.c./Komisija, 60. punkts). Taču konkrētajā gadījumā *Total* un *Elf Aquitaine* nepieder visas to attiecīgo meitassabiedrību kapitāldaļas.

52 Tomēr jāuzsver, ka, lai arī tiesas sēdē prasītājas ir norādījušas uz šo atšķirību faktos (skat. 35. punktu iepriekš), tās nav izvirzījušas nevienu konkrētu argumentu, ar kuru tās apšaubītu viena un tā paša pierādīšanas pienākuma regulējuma piemērošanu abās situācijās, lai gan par izšķirošas ietekmes prezumpcijas piemērošanas problemātiku citos gadījumos, kas nav gadījumi, kad mātessabiedrībai pieder viss tās meitassabiedrības kapitāls, Vispārējā tiesa ir uzdevusi jautājumu Komisijai rakstveidā un pēcāk tas tika apspriests debatēs tiesas sēdē.

53 Katrā ziņā secināms, ka mātessabiedrība, kuras īpašumā ir gandrīz visas tās meitassabiedrības kapitāldaļas, principā atrodas analogā situācijā ar mātessabiedrību, kurai pieder pilnīgi visas tās meitassabiedrības kapitāldaļas, ciktāl runa ir par tās spēju īstenot izšķirošu ietekmi uz tās meitassabiedrības rīcību, ņemot vērā starp tām pastāvošās ekonomiskās, organizatoriskās un juridiskās saiknes. Tādējādi Komisijai ir tiesības šādā situācijā piemērot tādu pašu pierādīšanas pienākuma regulējumu, proti, prezumēt, ka minētā mātessabiedrība faktiski izmanto savas iespējas īstenot izšķirošu ietekmi uz tās meitassabiedrības rīcību. Protams, nav izslēgts, ka noteiktos gadījumos kapitāldaļu īpašniekiem, kuri atrodas mazākumā, attiecībā pret meitassabiedrību varētu būt tiesības, kas ļautu apšaubīt iepriekš minēto analoģiju. Tomēr, pat neņemot vērā faktu, ka šādas tiesības parasti nav attiecināmas uz patiešām minimālām

kapitāldaļām, kā tas ir konkrētajā gadījumā, izskatāmajā lietā prasītājas nav norādījušas nevienu šādu apstākli. Tādējādi izšķirošas ietekmes prezumpciju attiecībā uz prasītāju mātessabiedrībām Komisija ir piemērojusi pamatoti.

54 Visbeidzot, attiecībā uz argumentu, ka būtībā ir jāpārskata iepriekš 35. punktā minētajā 2009. gada 10. septembra spriedumā lietā *Akzo Nobel* u.c./Komisija ietvertā judikatūra, Vispārēja tiesa secina, ka konkrētās lietas apstākļos tai nav vēlreiz jāatgriežas pie tiesību jautājuma, uz kuru Tiesa ir skaidri atbildējusi nesenā spriedumā.

55 Līdz ar to šā pamata pirmā daļa ir noraidāma.

Par otro daļu — nediskriminācijas principa pārkāpumu

— Lietas dalībnieku argumenti

56 Prasītājas norāda, ka, kaut gan to gadījumā Komisija, lai pārkāpumā vainotu mātessabiedrību, ir pamatojusies vienīgi uz izšķirošas ietekmes prezumpciju, tomēr attiecībā uz vairākumu meitassabiedrību, kurām ir ticis adresēts apstrīdētais lēmums, tā ir ņēmusi vērā papildu norādes. Šajā sakarā prasītājas norāda uz Komisijas attieksmi apstrīdētajā lēmumā pret *Degussa*, *ICI plc* un *Lucite International Ltd*.

57 Šādi rīkojoties, Komisija esot izrādījusi neattaisnojamu diskrimināciju pierādījumu sniegšanā. Prasītājas uzsver, ka, ja Komisija būtu piemērojusi *Arkema* tādu pašu pierādīšanas standartu kā citiem uzņēmumiem, tā neizbēgami būtu nonākusi pie secinājuma, ka pārkāpumā ir vainojama vienīgi *Arkema*.

58 Turklāt attiecībā uz Komisijas argumentu, ka apstrīdētajā lēmumā ir norādīts uz *Elf Aquitaine* veikto *Atofina* valdes locekļu iecelšanu, prasītājas uzsver, ka tā ir tikai loģiska īpašuma tiesību uz lielāko daļu *Arkema* kapitāla izpausme, un piebilst, ka šī norāde nav salīdzināma ar Komisijas izmantotajām norādēm attiecībā uz *Degussa*, attiecībā uz kuru Komisija esot ņēmusi vērā aktīvu mātessabiedrības dalību pārkāpumā. Prasītājas vērš uzmanību uz to, ka šī norāde katrā ziņā ir attiecināma vienīgi uz *Elf Aquitaine*, bet ne uz *Total*.

59 Komisija šos argumentus apstrīd.

— Vispārējās tiesas vērtējums

60 Jāatgādina, ka vienlīdzīgas attieksmes vai nediskriminācijas princips noteic, ka līdzīgas situācijas nevar tikt vērtētas atšķirīgi un dažādas situācijas nevar tikt vērtētas vienādi, ja vien šādai attieksmei nav objektīva pamata (skat. Tiesas 2007. gada 11. septembra spriedumu lietā C-227/04 P *Lindorfer*/Padome, Krājums, I-6767. lpp., 63. punkts un tajā minētā judikatūra).

61 Jāsecina, ka prasītājas nav pierādījušas, ka Komisija, strīdīgajā pārkāpumā vainojot apstrīdētā lēmuma adresātus, būtu pārkāpusi šo principu.

62 Vispirms konstatējams, ka *ICI Acrylics* situācija nav salīdzināma ar prasītāju situāciju. No apstrīdētā lēmuma skaidri izriet, ka *ICI Acrylics* — struktūra, kas tieši piedalījās strīdīgajā pārkāpumā — bija parasta *ICI* saimnieciskā vienība bez juridiskās personas statusa, nevis *ICI* meitassabiedrība, kuras visas vai gandrīz visas kapitāldaļas piederētu mātessabiedrībai (skat. it īpaši apstrīdētā lēmuma preambulas 280., 287. un 288. apsvērumu). Līdz ar to attiecībā uz *ICI* Komisija nevis ir piemērojusi izšķirošas ietekmes prezumpciju (norādot vai nenorādot citus apstākļus), bet gan vienkārši ir noteikusi juridisko personu, kurā faktu rašanās laikā ietilpa saimnieciskā vienība, kas izdarījusi pārkāpumu (apstrīdētā lēmuma preambulas 288. un 289. apsvērums).

63 Tālāk attiecībā uz *Degussa* norādāms, ka apstrīdētā lēmuma preambulas 255. apsvērumā Komisija ir konstatējusi:

"*Röhm GmbH & Co. KG* (*Degussa* 100 % meitassabiedrība) un *Para-Chemie GmbH* (*Röhm* 100 % meitassabiedrība) ir neatkarīgas juridiskās struktūras. Tā kā abu šo uzņēmumu visas kapitāldaļas tieši vai netieši piederēja *Degussa* [..] un ņemot vērā, ka *Röhm* uzraudzības padomes sastāvu daļēji veido *Degussa* vadības locekļi [..], Komisija atzīst *Degussa* par atbildīgu par *Röhm* [..] un par *Para-Chemie GmbH* [..] pārkāpumiem."

64 Attiecībā uz *Lucite International* apstrīdētā lēmuma preambulas 294. apsvērumā Komisija ir norādījusi:

"*Lucite International UK Ltd* ir viena no tās 100 % meitassabiedrībām. Turklāt *Lucite International* [..] valdes locekļi pārkāpuma laikā vienlaikus bija arī *Lucite International UK* [..] valdes locekļi."

65 Tādējādi ir skaidrs, ka, lai *Degussa* un *Lucite International* vainotu to attiecīgo meitassabiedrību izdarītajos pārkāpumos, Komisija ir pamatojusies uz izšķirošas ietekmes prezumpciju, kas izriet no tā, ka mātessabiedrības īpašumā ir visas meitassabiedrības kapitāldaļas, vienlaikus norādot papildu apstākli, proti, attiecīgi mātessabiedrības vadības locekļu klātbūtni meitassabiedrības padomē un to, ka vienas un tās pašas personas bija valdes locekļi abās sabiedrībās.

66 Tomēr no tā neizriet, ka pret *Degussa* un *Lucite International*, kā arī to meitassabiedrībām būtu izrādīta atšķirīga attieksme salīdzinājumā ar prasītājām un to mātessabiedrībām, kas būtu pamats konstatēt vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpumu.

67 Uzsverams, ka tāpat kā prasītāju mātessabiedrības arī *Degussa* un *Lucite International* ir tikušas atzītas par atbildīgām par savu meitassabiedrību pārkāpumiem (apstrīdētā lēmuma preambulas 258. un 296. apsvērums). Taču nekas apstrīdētajā lēmumā nedod pamatu uzskatīt, ka Komisija būtu atbrīvojusi tās no šīs atbildības, ja tā nebūtu varējusi norādīt iepriekš minētos papildu apstākļus.

68 Šajā sakarā atgādināms, ka apstrīdētā lēmuma preambulas 245.–252. apsvērumā Komisija ir norādījusi principus, atbilstoši kuriem tā noteica apstrīdētā lēmuma adresātus. No tā skaidri izriet, ka visu vai gandrīz visu meitassabiedrības kapitāldaļu kontroles gadījumā Komisija uzskatīja, ka tai, pamatojoties vienīgi uz izšķirošas ietekmes prezumpciju, ir tiesības izdarīt secinājumu par šīs meitassabiedrības patstāvības neesamību, ja vien šī prezumpcija administratīvā procesa laikā netiek atspēkota, un tādējādi par tās izdarīto pārkāpumu vainot mātessabiedrību, pamatojoties uz to, ka šī pēdējā ir daļa no tā paša uzņēmuma (skat. tostarp apstrīdētā lēmuma preambulas 247. un 248. apsvērumu).

69 Tādēļ secināms, ka, kā uzsver Komisija, uz citiem apstākļiem — papildus kapitāldaļu turējuma attiecībām — tā ir norādījusi vienīgi pilnības labad un tad, kad tie bija pieejami. Turklāt attiecībā uz *Total* grupu Komisija arī ir norādījusi faktu, ka *Arkema* valdes locekļus iecēla *Elf Aquitaine*. Tomēr Komisija nekādi nav pakārtojusi mātessabiedrības vainojamību tās pilnīgā vai gandrīz pilnīgā kontrolē esošas meitassabiedrības izdarītajā pārkāpumā tādu papildu apstākļu esamībai. Turklāt šādu interpretāciju apstiprina fakts, ka attiecībā uz noteiktām mātessabiedrībām apstrīdētajā lēmumā ir norādītas vienīgi kapitāldaļu turējuma attiecības. Tā tas ir *Total* gadījumā (preambulas 266. apsvērums) un *Barlo* grupas sabiedrību, proti, *Barlo Plastics Europe NV*, *Barlo Plastics NV* un *Barlo Group plc*, gadījumā (preambulas 301. apsvērums).

70 Turklāt atgādināms, ka konkrētajā gadījumā Komisijas izmantotā metode, lai par strīdīgo pārkāpumu vainotu prasītāju mātessabiedrības, ir pareiza, kā tas izriet no iepriekš norādītā (skat. 47. punktu iepriekš).

71 Līdz ar to ir jānoraida konkrētā pamata otrā daļa un attiecīgi viss pirmais prasības pamats.

Par otro pamatu — Komisijas pieļautajām kļūdām faktos, par Arkema *izdarīto pārkāpumu vainojot* Total *un* Elf Aquitaine

72 Prasītājas apgalvo, ka, pat pieņemot, ka metode attiecībā uz tām piemērot izšķirošas ietekmes prezumpciju ir pareiza, Komisijai faktiski nebija pamata pārkāpumā vainot *Total* un *Elf Aquitaine*. Tās esot pierādījušas, pirmkārt, *Elf Aquitaine* un *Total* vadītāju pilnīgu neiesaistīšanos konkrētajās darbībās un, otrkārt, *Arkema* patstāvību savas komercdarbības politikas noteikšanā.

Par pirmo daļu — *Total* un *Elf Aquitaine* vadītāju neiesaistīšanās apstrīdētajā lēmumā norādītajās darbībās neņemšanu vērā

— Lietas dalībnieku argumenti

73 Prasītājas uzsver, ka apstrīdētajā lēmumā Komisija neapgalvo, ka *Elf Aquitaine* vai *Total* vadītāji kaut kādā veidā būtu bijuši iesaistīti konkrētajās darbībās vai ka viņiem būtu bijis zināms par izdarītajiem pārkāpumiem. Turklāt tās norāda, ka izmeklēšanas laikā Komisija šiem uzņēmumiem nelūdza sniegt nekādu informāciju un pat neveica pārbaudes to telpās.

74 Prasītāju ieskatā no Komisijas lēmumu pieņemšanas prakses izriet, ka mātessabiedrības aktīvas vai pasīvas dalības pārkāpumā neesamība var būt pamats izslēgt mātessabiedrības atbildību par meitassabiedrības izdarītu pārkāpumu arī gadījumā, kad pirmā ir minētās meitassabiedrības lielākās daļas vai visu kapitāldaļu turētāja.

75 Turklāt šajā sakarā prasītājas vērš uzmanību uz to, ka grupa, kurā faktu rašanās laikā ietilpa prasītājas, iestājās par pilnīgu konkurences tiesību normu ievērošanu un tādēļ *Arkema* tostarp ieviesa konkurences tiesību normu ievērošanas programmu no 2001. gada janvāra, t.i., vien dažus mēnešus pēc tam, kad 2000. gada 17. aprīlī *Elf* grupu pārņēma *Total Fina*. Tāpēc tās uzskata, ka, ja *Total* un/vai *Elf Aquitaine* būtu bijis iespējams uzzināt par *Arkema* veiktajām pret konkurenci vērstajām darbībām, tās nekavējoties būtu pavēlējušas tās izbeigt.

76 Līdz ar to Komisijai, pamatojoties uz šo apstākli, prasītāju ieskatā esot bijis iespējams secināt, ka šīs sabiedrības, neskatoties uz to, ka inkriminētajā pārkāpuma laikā to īpašumā bija gandrīz visas *Arkema* kapitāldaļas, nav atbildīgas par tās pārkāpjošo rīcību *PMMA* tirgū.

77 Komisija šai argumentācijai nepiekrīt.

— Vispārējās tiesas vērtējums

78 Atgādināms, ka no apstrīdētā lēmuma preambulas 245.–252. un 259.–277. apsvēruma izriet, ka strīdīgajā pārkāpumā Komisija ir vainojusi *Total* un *Elf Aquitaine*, pamatojoties uz to, ka faktu rašanās laikā tās ar *Arkema* un tās meitassabiedrībām *Altuglas* un *Altumax*, kas piedalījās saskaņotajā rīcībā, veidoja vienu ekonomisko vienību un līdz ar to vienu uzņēmumu konkurences tiesību izpratnē. Nonākšanu pie šāda secinājuma Komisija ir pamatojusi ar izšķirošas ietekmes prezumpciju, secinot, ka administratīvā procesa laikā tā nav tikusi atspēkota. Kā tas izriet no pirmā pamata vērtējuma, šī metode ir piemērota tiesiski.

79 Kā izriet no judikatūras, fakts, ka mātessabiedrība un tās meitassabiedrība veido vienu uzņēmumu EKL 81. panta nozīmē, ļauj Komisijai adresēt mātessabiedrībai lēmumu, ar ko tiek uzlikts naudas sods, un Komisijai nav pienākuma pierādīt šīs pēdējās personisku dalību šajā pārkāpumā (iepriekš 35. punktā minētais 2009. gada 10. septembra spriedums lietā *Akzo Nobel* u.c./Komisija, 50. punkts). Līdz ar to Komisijai nebija jāpierāda tieša mātessabiedrības vadītāju iesaistīšanās vai pat inkriminēto faktu zināšana. Tāpat arī Komisijas rīcība administratīvā procesa laikā un īpaši fakts, ka tā

nepieprasīja nekādu informāciju no mātessabiedrībām un neveica pārbaudes to telpās, neietekmē jautājumu, vai tās kopā ar meitassabiedrību veido vienu uzņēmumu EKL 81. panta izpratnē.

80 Attiecībā uz prasītāju norādīto Komisijas lēmumu pieņemšanas praksi secināms, ka, pat pieņemot, ka Komisija minētajā praksē kā priekšnosacījumu mātessabiedrības vainojamībai pārkāpumā būtu izvirzījusi tās vadītāju tiešu iesaistīšanos tajā, tas nekādi neietekmētu apstrīdētā lēmuma tiesiskumu šajā jautājumā, jo konkrētajā gadījumā izmantotā metode bija pareiza. Turklāt savā replikas rakstā prasītājas ir precizējušas, ka tās neuzskata, ka mātessabiedrības nepiedalīšanās tās meitassabiedrības izdarītā pārkāpumā pats par sevi ir pietiekams pamats mātessabiedrības atbildības izslēgšanai un ka tas ir vienīgi apstāklis, ko Komisija šajā nolūkā var ņemt vērā.

81 Visbeidzot, kā pamatoti apgalvo Komisija, mātessabiedrības vadītāju tiešas iesaistīšanās pārkāpumā neesamība vai viņu nezināšana par inkriminēto faktu esamību, pat ja pieņemtu, ka šie apstākļi var tikt pierādīti, nav pietiekama, lai atspēkotu izšķirošas ietekmes prezumpciju.

82 Līdz ar to šā prasības pamata pirmā daļa ir noraidāma.

Par otro daļu — to apstākļu neņemšanu vērā, kas pierāda *Arkema* faktisko patstāvību savas komercdarbības politikas noteikšanā

— Lietas dalībnieku argumenti

83 Prasītājas uzsver, ka administratīvā procesa laikā *Arkema* ir pierādījusi, ka apstrīdētajā lēmumā norādītajā laika posmā ne *Elf Aquitaine*, nedz arī *Total* nevienā brīdī nenoteica tās komercdarbības politiku. Tāpēc apstākļi, ka faktu rašanās laikā tā juridiski bija *Elf Aquitaine* meitassabiedrība un ka šī sabiedrība iecēla tās valdes locekļus, nekādi neesot ietekmējuši tās patstāvību savas komercdarbības politikas noteikšanā. Līdz ar to Komisija, *Arkema* izdarītajā pārkāpumā vainojot tās tā laika mātessabiedrības, esot pieļāvusi kļūdu faktos.

84 Pirmkārt, prasītājas norāda, ka fakts, ka ne *Total*, nedz arī *Elf Aquitaine* nenosaka savu meitassabiedrību komercdarbības politiku, izriet jau no pašas grupas struktūras. Faktiski šie uzņēmumi esot holdinga sabiedrības un dažādo sabiedrību grupu akcionāri attiecīgajās darbības nozarēs rīkojas patstāvīgi.

85 Otrkārt, prasītājas uzsver, ka *Arkema* ir pierādījusi, ka tā baudīja pilnīgu patstāvību savas komercdarbības politikas noteikšanā saistībā ar *PMMA*, tostarp attiecībā uz tās cenu politiku un klientu izvēli. Tās norāda, ka tieši *Arkema* bija ķīmijas nozares mātessabiedrība un tieši tā faktiski deva norādījumus savām meitassabiedrībām, piemēram, *Altuglas* un *Altumax*. *Arkema* attiecības ar augšupējām sabiedrībām esot bijušas vienīgi tādas, kādas parasti pastāv starp akcionāru, kurš cenšas aizstāvēt savas finansiālās intereses, un neatkarīgu menedžmentu, kas ir atbildīgs par ķīmijas nozares pārvaldīšanu. Tātad *Total* un *Elf Aquitaine* loma esot ierobežota ar atļauju došanu

lielu investīciju veikšanai un grāmatvedības un finanšu informācijas saņemšanu par to meitassabiedrības komercdarbības rezultātiem, kā tas ir noteikts piemērojamajos tiesību aktos. Šajā sakarā prasītājas norāda uz iekšēju dokumentu ar nosaukumu "Iekšējās pilnvaras un izdevumu veikšanas kārtība", kas ir pievienots prasības pieteikumam.

86 Šajā sakarā prasītājas nodala divus laika posmus: no 1992. līdz 2000. gadam un no 2001. līdz 2004. gadam.

87 Attiecībā uz laika posmu no 1992. līdz 2000. gadam tās norāda, ka komercdarbības politiku ar *PMMA* saistītajām aktivitātēm patstāvīgi noteica *Elf Atochem* ar struktūrvienības "Organiskās sintēzes starpprodukti" (turpmāk tekstā — "*DIOS*") starpniecību. Šīs komercdarbības politikas pamatvirzienus, kas tika noformēti kā turpmāko piecu gadu darbības plāns, vispirms katru gadu esot apstiprinājusi *Elf Atochem* valde, kas apstiprināja arī *DIOS* budžetu.

88 Savukārt laika posmā no 2001. līdz 2004. gadam komercdarbības politiku ar *PMMA* saistītajām aktivitātēm patstāvīgi esot noteikusi *Arkema* ar *Atoglas* (pašlaik — *Altuglas*) starpniecību. Šīs komercdarbības politikas pamatvirzienus, kas tika noformēti kā turpmāko piecu gadu darbības plāns, vispirms katru gadu esot apstiprinājusi ķīmijas nozares vadības komiteja, kas ir ķīmijas nozares izpildorgāns. Ar *PMMA* saistīto aktivitāšu budžets kopā ar kopējo *Atoglas* budžetu tika iesniegts apstiprināšanai *Total* izpildkomitejā. Šī izpildkomiteja rīkojās investīciju jomā gadījumos, kad tika pieņemti lēmumi par summām, kas pārsniedza EUR 10 miljonus, un vērtēja šo investīciju riska līmeņus un rentabilitāti.

89 Īpaši prasītājas uzsver, ka ne *Total*, ne arī *Elf Aquitaine* nenoteica *Arkema* komercdarbības politiku tajās jomās, kas tiek aplūkotas konkrētajā gadījumā un kas veidoja ļoti nelielu daļu no to apgrozījuma. Šajā sakarā tās atgādina, ka 2002. gadā (pārkāpuma pēdējā gadā) *Arkema* apgrozījums pasaulē no *PMMA* pārdošanas sasniedza EUR 416 miljonus, kas veidoja 2,1 % no kopējā ķīmijas nozares apgrozījuma un 0,4 % no *Elf Aquitaine*/*Total* grupas kopējā apgrozījuma.

90 Turklāt prasītājas uzsver, ka, pat pieņemot, ka izšķirošas ietekmes prezumpciju drīkst piemērot, pierādīšanas pienākumam, kas gulstas uz konkrēto uzņēmumu, lai tam būtu iespējams atspēkot šādu prezumpciju, vajadzētu attiekties uz mātessabiedrības faktiskas kontroles neesamību pār meitassabiedrības komercdarbības politiku attiecīgajā tirgū un tātad — konkrētajā gadījumā — *PMMA* tirgū. To ieskatā atšķirīga pieeja, kuras pamatā ir prasība pierādīt pilnīgu patstāvību attiecībā pret mātessabiedrību un tātad atspēkot abstraktu mātessabiedrības iespēju īstenot izšķirošu ietekmi uz tās meitassabiedrību situācijā, kad tai pieder visas meitassabiedrības kapitāldaļas, ir *probatio diabolica* un tā noved pie neatspēkojamas prezumpcijas.

91 Treškārt, prasītājas vērš uzmanību uz to, ka *Total* un *Elf Aquitaine* īstenotā vispārējā kontrole pār *Arkema* kontrastē ar *Arkema* īstenoto kontroli pār tās meitassabiedrībām *Altuglas* un *Altumax*, kas bija integrētas *Arkema* struktūrā gan operacionālajā, gan arī funkcionālajā līmenī. Prasītājas arī uzsver, ka *Arkema* visu procesa laiku ir uzstājusies pati savā vārdā un savu meitassabiedrību vārdā un izmeklēšanas laikā nevienu brīdi nav apstrīdējusi faktiskas kontroles esamību pār tās meitassabiedrībām.

92 Tā, pirmkārt, operacionālajā līmenī atšķirībā no *Elf Aquitaine* un *Total*, kuras nepiedalījās metakrilātu ražošanā, *Arkema* ražoja metila metakrilātus, kas daļēji bija izejmateriāls tās meitassabiedrību *Altuglas* un *Altumax PMMA* izstrādājumu ražošanai un izplatīšanai.

93 Otrkārt, funkcionālajā līmenī ar *PMMA* saistītās aktivitātes, lai arī tās veica *Arkema* meitassabiedrības (*Altuglas* un *Altumax*), vienmēr esot bijušas integrētas *Arkema* komercdarbības organizācijā, vispirms ar *DIOS* starpniecību līdz 2000. gadam un pēcāk, no 2001. gada, vienīgi ar *PMMA* saistītas biznesa vienības starpniecību. Turklāt konkrētajā laikposmā vairākumu *Altuglas* valdes locekļu veidoja *Arkema* vadības juridisko un finanšu struktūrvienību pārstāvji. Turklāt šie pēdējie esot veikuši pienākumus ne vien *Arkema*, bet arī *Altuglas*, kurai nebija pašai savu juridisko un finanšu nodaļu. Visbeidzot, apstrīdētajā lēmumā norādītās darbības veikušie *Altuglas* darbinieki ļoti regulāri informēja *Arkema* menedžmenta locekli, kas pārkāpuma laikā bija *G.* — *DIOS* direktors līdz 2000. gadam un ķīmijas nozares vadības komitejas loceklis no 2001. gada.

94 Turklāt prasītājas norāda, ka šī funkcionālā un operacionālā integrācija starp *Arkema* un tās meitassabiedrībām *Altuglas* un *Altumax* tika apstiprināta 2004. gadā, kad tika reorganizēta *Total* grupas ķīmijas nozare un tika izveidota *Arkema*, un pēc tam 2006. gada maijā, kad tika uzsākta *Arkema* akciju kotēšana biržā.

95 Ceturtkārt, prasītājas norāda, ka neviens no procesa laikā savāktajiem materiāliem nepierāda, ka *Arkema* tieši vai netieši būtu saņēmusi kādus norādījumus vai ieteikumus no *Elf Aquitaine* vai *Total* par tās īstenojamo komercdarbības politiku metakrilātu tirgos, lai gan Komisija *Arkema* centrālajā mītnē izņēma simtiem materiālu.

96 Piektkārt, prasītājas uzsver, ka apstrīdētajā lēmumā paustā Komisijas nostāja ir pretrunā tās pašas agrākajai praksei. Komisijas 2003. gada 10. decembra lēmumā C(2003) 4570, galīgā redakcija, par procedūru saskaņā ar [EKL] 81. pantu un EEZ līguma 53. pantu (Lieta COMP/E-2/37.857 — Organiskie peroksīdi, turpmāk tekstā — "lēmums par organiskajiem peroksīdiem") Komisija neesot noteikusi *Elf Aquitaine* atbildību par *Arkema* izdarīto pārkāpumu, neskatoties uz starp abām šīm sabiedrībām pastāvošajām kapitāldaļu turējuma attiecībām. Šādi rīkojoties, Komisija esot

atzinusi, ka *Arkema*, nosakot savu komercdarbības politiku, baudīja faktisku patstāvību. Prasītāju ieskatā, tā kā ar lēmumu par organiskajiem peroksīdiem aptvertais laika posms daļēji sakrīt ar apstrīdētajā lēmumā norādīto laika posmu un tā kā *Arkema* un *Elf Aquitaine* vienojošās ekonomiskās un finansiālās attiecības abās lietās ir pilnīgi identiskas, Komisijai nav bijis pamata novirzīties no savas nostājas lietā, kurā tika pieņemts lēmums par organiskajiem peroksīdiem.

97 Turklāt *Total* un *Elf Aquitaine* pār to meitassabiedrībām īstenotās kontroles ierobežoto apmēru un vispārīgo raksturu nesen ir atzinusi Francijas konkurences padome, kas lēmumā par degvielas tirdzniecības uz autoceļiem tirgu esot secinājusi, ka *Total Raffinage Distribution SA* un *Elf Antar France SA* baudīja pietiekamu patstāvību savas komercdarbības politikas noteikšanā.

98 Visbeidzot, prasītājas uzsver, ka Komisija ir pieļāvusi kļūdas tiesību piemērošanā, vērtējot pierādīšanas pienākuma raksturu un sadali. Tās uzskata, ka, tā kā Komisijas piemēroto izšķirošas ietekmes prezumpciju nepapildina nekādi papildu fakti, kas apliecinātu mātessabiedrību faktisku kontroli pār *Arkema* komercdarbības politiku *PMMA* tirgū, tas fakts vien, ka administratīvā procesa gaitā *Arkema* ir norādījusi faktus, kas pierāda tās faktisko patstāvību tirgū, ir pietiekams, lai pārnestu pierādīšanas pienākumu [uz Komisiju]. Līdz ar to prasītāju ieskatā tieši Komisijai ir jāpierāda, ka, neskatoties uz šiem faktiem, *Total* un *Elf Aquitaine* īstenoja izšķirošu ietekmi uz to meitassabiedrībām saistībā ar konkrēto tirgu.

99 Komisija uzsver, ka administratīvā procesa laikā prasītāju norādītie fakti, kas ir pārņemti arī prasības pieteikumā, pat tad, ja tos aplūko kopumā, nav pietiekami, lai pierādītu *Arkema* rīcības tirgū patstāvību attiecībā pret *Elf Aquitaine* un tādējādi lai atspēkotu izšķirošas ietekmes prezumpciju.

— Vispārējās tiesas vērtējums

100 Vispirms jāsecina, ka pretēji tam, ko uzsver prasītājas (skat. iepriekš 90. un 98. punktu), konkrētajā gadījumā Komisija nav pārkāpusi pierādīšanas pienākumu regulējošās tiesību normas.

101 Šajā sakarā atgādināms, ka no iepriekš 35. punktā minētajā 2009. gada 10. septembra spriedumā lietā *Akzo Nobel* u.c./Komisija (61. punkts) ietvertās judikatūras izriet, ka, lai atspēkotu izšķirošas ietekmes prezumpciju, attiecīgajai sabiedrībai ir jāsniedz "pietiekami pierādījumi", kas apliecina, ka meitassabiedrība tirgū rīkojas patstāvīgi. Savukārt Komisijai ir pienākums izvērtēt šos pierādījumus, nevis sniegt pozitīvus pierādījumus, kas apliecina šādas ietekmes īstenošanu. Turklāt, ja ieinteresētajai personai, lai atspēkotu minēto prezumpciju, pietiktu norādīt tikai nepamatotus apgalvojumus, šai prezumpcijai lielā mērā tiktu atņemta tās lietderīga iedarbība.

102 Taču jau pašā sākumā norādāms, ka savā atbildē uz paziņojumu par iebildumiem prasītājas ir norādījušas ļoti maz konkrētu faktu savu apgalvojumu pamatojumam par *Arkema* patstāvību tirgū. It īpaši šīs atbildes III.2 daļā ar virsrakstu "*Arkema* [pārkāpuma laikā] baudīja faktisku patstāvību savas komercdarbības politikas noteikšanā" nav norādīts ne uz vienu dokumentu, kas pamatotu tajā ietvertos apgalvojumus. Tādējādi apstrīdētā lēmuma preambulas 272. apsvērumā Komisijas secinātais, ka prasītāju norādītie apstākļi ir vienkārši apgalvojumi, kas nav pamatoti ar pietiekamiem pierādījumiem, ir pareizs. Kā izriet no iepriekšējā punkta, tas ļauj pamatoti secināt, ka izšķirošas ietekmes prezumpcija nav tikusi atspēkota.

103 Turklāt pretēji tam, ko apgalvo prasītājas, apstrīdētajā lēmumā izvēlētā pieeja nav uzskatāma par *probatio diabolica*. No judikatūras izriet, ka, lai noteiktu, vai meitassabiedrība savu rīcību tirgū nosaka patstāvīgi, ir jāņem vērā visi atbilstošie fakti, kas attiecas uz meitassabiedrību un mātessabiedrību vienojošām ekonomiskām, organizatoriskām un juridiskām saiknēm un kas katrā konkrētā gadījumā var atšķirties, un tāpēc nevar tikt izsmeļoši uzskaitīti (šajā ziņā skat. iepriekš 35. punktā minēto spriedumu lietā *Akzo Nobel* u.c./Komisija, 73. un 74. punkts). Tādējādi tieši prasītājām ir jānorāda visi tie fakti, kas attiecas uz šo meitassabiedrību un tās mātessabiedrību vienojošajām ekonomiskajām, organizatoriskajām un juridiskajām saiknēm un ar kuriem prasītāju ieskatā var pierādīt, ka tās neveido vienu ekonomisko vienību (šajā ziņā skat. iepriekš 50. punktā minēto Vispārējās tiesas 2007. gada 12. decembra spriedumu lietā *Akzo Nobel* u.c./Komisija, 65. punkts). Tas, ka konkrētajā gadījumā prasītājas nav spējušas tādus pierādījumus iesniegt, tomēr nenozīmē, ka minētā prezumpcija nekādā gadījumā nevar tikt atspēkota.

104 Šo vispārīgo apsvērumu ietvaros ir jāpārbauda konkrētie prasītāju izvirzītie argumenti.

105 Pirmkārt, prasītājas izceļ faktu, ka *Total* un *Elf Aquitaine* ir holdinga sabiedrības, un uzsver, ka to meitassabiedrību patstāvība izriet jau no pašas grupas struktūras.

106 Šajā sakarā, pirmām kārtām, secināms, ka apgalvojumi, ka *Total* un *Elf Aquitaine* ir holdinga sabiedrības, nav pamatoti ne ar kādiem pierādījumiem.

107 Otrām kārtām, pat pieņemot, ka šie apgalvojumi ir pareizi, tie nav pietiekams pamats izslēgt, ka konkrētās mātessabiedrības, cita starpā koordinējot finanšu ieguldījumus

grupas ietvaros, varētu būt īstenojušas izšķirošu ietekmi uz to meitassabiedrībām. Jau agrāk ir lemts, ka sabiedrību grupas kontekstā holdings ir sabiedrība, kas ir izveidota, lai tai piederētu dažādu sabiedrību kapitāldaļas, un tās uzdevums ir nodrošināt vienotu vadību (Vispārējās tiesas 2008. gada 8. oktobra spriedums lietā T-69/04 *Schunk* un *Schunk Kohlenstoff-Technik*, Krājums, II-2567. lpp., 63. punkts). Konkrētajā gadījumā pašas prasītājas apgalvo, ka to mātessabiedrības iejaucās tādu visnozīmīgāko lēmumu pieņemšanā, kas varēja ietekmēt visu grupu. Šie apgalvojumi ne tuvu neatspēko tēzi par ekonomiskas vienības, ko veido prasītājas un to mātessabiedrības, esamību, un tie drīzāk apliecina, ka šo pēdējo uzdevums bija nodrošināt vienotu vadību un koordināciju, tādējādi ietekmējot meitassabiedrību rīcību tirgū.

108 Otrkārt, prasītājas uzsver, ka tās ir pierādījušas, ka *Arkema* bija pilnībā patstāvīga savas komercdarbības politikas noteikšanā attiecībā uz *PMMA*. Proti, *Arkema* esot bijusi ķīmijas nozares mātessabiedrība un tā esot devusi norādījumus tās pašas meitassabiedrībām, piemēram, *Altuglas* un *Altumax*. Savukārt *Total* un *Elf Aquitaine* loma esot bijusi ierobežota ar atļauju došanu lielu investīciju veikšanai un grāmatvedības un finanšu informācijas saņemšanu par to meitassabiedrības darbības rezultātiem, kā tas bija noteikts piemērojamajos tiesību aktos.

109 Šajā sakarā no vienas puses norādāms, ka prasītāju apgalvojumi nav pamatoti ne ar vienu pierādījumu. Tomēr attiecībā uz apgalvojumiem par *Total* grupas organizāciju un struktūru un grupas dažādo sabiedrību attiecīgajām pilnvarām konkrētie pierādījumi principā varēja tikt sniegti.

110 Ir taisnība, ka sava prasības pieteikuma pielikumā prasītājas ir pievienojušas iekšēju dokumentu ar nosaukumu "Iekšējās pilnvaras un izdevumu veikšanas kārtība", ar ko tiek mēģināts pamatot to argumentu, ka mātessabiedrība vienīgi apstiprināja nozīmīgākās *Arkema* veicamās investīcijas. Tomēr atbilstoši Komisijas apgalvojumam, ko

prasītājas nav apstrīdējušas, atbildē uz paziņojumu par iebildumiem uz šādu dokumentu nav norādīts. Turklāt, izjautātas par šo tiesas sēdē, prasītājas atzina, ka administratīvā procesa laikā šis dokuments netika iesniegts. No iepriekš 35. punktā minētā 2009. gada 10. septembra sprieduma lietā *Akzo Nobel* u.c./Komisija (61. punkts) izriet, ka gadījumā, kad Komisija piemēro izšķirošas ietekmes prezumpciju, tai ir tiesības uzskatīt mātessabiedrību par solidāri atbildīgu par tās meitassabiedrībai noteiktā naudas soda samaksu, ja vien konkrētā sabiedrība, kurai piekrīt atspēkot šo prezumpciju, nesniedz pietiekamus pierādījumus, kas apliecina, ka meitassabiedrība tirgū darbojas patstāvīgi. Tādējādi apstrīdētā lēmuma preambulas 272. apsvērumā Komisija varēja pamatoti secināt, ka konkrētos apgalvojumus nepamato pietiekami pierādījumi.

111 No otras puses un katrā ziņā, pat ja pieņemtu, ka šie apgalvojumi būtu pierādīti, tie nav pietiekami, lai atspēkotu izšķirošas ietekmes prezumpciju, jo tie attiecas vienīgi uz komercdarbības politikas noteikšanu saistībā ar *PMMA*. Pretēji tam, ko apgalvo prasītājas, lai noteiktu, vai meitassabiedrība savu rīcību tirgū nosaka patstāvīgi, ir jāņem vērā ne vien tie fakti, kas attiecas uz komercdarbības politiku karteļa aptverto preču nozarē, bet gan visu atbilstošo faktu kopums, kas attiecas uz tām ekonomiskajām, organizatoriskajām un juridiskajām saiknēm, kuras šo meitassabiedrību saista ar tās mātessabiedrību (šajā ziņā skat. iepriekš 35. punktā minēto 2009. gada 10. septembra spriedumu lietā *Akzo Nobel* u.c./Komisija, 67., 68., 73. un 74. punkts, un ģenerāladvokātes J. Kokotes [*J. Kokott*] secinājumus minētajā lietā, Krājums, I-8241. lpp.).

112 Turklāt atsevišķos prasītāju apgalvojumos ir ietvertas norādes, ka tās kopā ar to mātessabiedrībām veidoja vienu ekonomisko vienību.

113 Tā prasītājas atzīst, ka *Total* un *Elf Aquitaine* bija jādod sava piekrišana, lai to meitassabiedrība veiktu lielas investīcijas. Šādu pilnvaru īstenošana norāda, ka meitassabiedrība tirgū rīkojas, ņemot vērā mātessabiedrības intereses (šajā ziņā skat. Vispārējās tiesas 2008. gada 8. jūlija spriedumu lietā T-54/03 *Lafarge*/Komisija, Krājumā nav publicēts, 547. punkts).

114 Tāpat prasītājas vairākkārt atsaucas uz *Total* ķīmijas nozares esamību. Atbildot uz Vispārējās tiesas rakstveidā uzdotu jautājumu, prasītājas apstiprināja, ka no 2000. gada maija līdz pārkāpuma laikposma beigām ķīmijas nozarē ietilpa ne vien *Arkema* un tās meitassabiedrības, bet arī citas *Total* grupā esošās sabiedrības. Tās paskaidro, ka *Total Fina* un *Elf Aquitaine* apvienošanās rezultātā visas aktivitātes ķīmijas nozarē, ko līdz tam veica vecās grupas, funkcionālā ziņā tika nodotas *Arkema* (tajā laikā — *Atofina*). Taču šai funkcionālajai restrukturizācijai nesekoja kapitāldaļu turējuma restrukturizācija. Šāda grupas sadalīšana nozarēs, kas turklāt abstrahējas no kapitāldaļu turējuma attiecībām grupā ietilpstošo sabiedrību starpā, izteikti norāda uz to, ka šo nozaru aktivitāšu koordinācija ir grupas jumta mātessabiedrības funkcija. Šāda mātessabiedrības funkcija izslēdz meitassabiedrības rīcības patstāvību tirgū (šajā ziņā skat. iepriekš 113. punktā minēto spriedumu lietā *Lafarge*/Komisija, 549. punkts, un iepriekš 107. punktā minēto spriedumu lietā *Schunk* un *Schunk Kohlenstoff-Technik*/Komisija, 64. punkts).

115 Savukārt apgalvojumi, ka ar *PMMA* saistītās aktivitātes veido vien niecīgu daļu no *Total* un *Elf Aquitaine* apgrozījuma pasaulē, nepierāda, ka mātessabiedrība būtu devusi meitassabiedrībai pilnīgu patstāvību noteikt savu rīcību tirgū. Turklāt, kā ir norādīts iepriekš, meitassabiedrības patstāvību attiecībās ar tās mātessabiedrību nevar vērtēt, vienīgi ņemot vērā tās darbību karteļa aptverto preču nozarē. Līdz ar to, pat ja pieņemtu, ka tāds arguments ir atbilstošs, *Arkema* nozīme tās mātessabiedrībām ir jāvērtē tās kopumā (šajā ziņā skat. iepriekš 107. punktā minēto spriedumu lietā *Schunk*

un *Schunk Kohlenstoff-Technik*/Komisija, 66. punkts). Taču šajā ziņā prasītājas nav norādījušas nekādus argumentus.

116 Treškārt, ir noraidāms arguments, ka *Total* un *Elf Aquitaine* īstenotā vispārējā kontrole pār *Arkema* kontrastē ar *Arkema* īstenoto kontroli pār tās meitassabiedrībām *Altuglas* un *Altumax*. Pirmām kārtām, te atkal ir runa par apgalvojumu par saiknēm starp konkrētajām sabiedrībām, ko neapstiprina pietiekami pierādījumi. Otrām kārtām, pat pieņemot, ka būtu pierādīts, ka *Total* un *Elf Aquitaine* ar *Arkema* uzturēja ne tik ciešas saiknes kā *Arkema* ar tās meitassabiedrībām, tas nebūtu pietiekams pamats secināt, ka *Arkema* tirgū rīkojās patstāvīgi.

117 Ceturtkārt, attiecībā uz argumentu, ka *Total* grupas ķīmijas nozares reorganizācija, kā arī *Arkema* izveide 2004. gadā un tās akciju kotēšanas biržā uzsākšana 2006. gadā apstiprina šīs pēdējās sabiedrības patstāvību, pietiek konstatēt, ka runa ir par faktiem, kas radušies pēc pārkāpuma laikposma beigām un kas tādējādi nevar apliecināt minētās sabiedrības patstāvību šajā laika posmā. Turklāt apzīmējums "*Total* grupas ķīmijas nozares reorganizācija" liecina, ka *Total* uzņēmās minētās ķīmijas nozares koordinēšanas funkciju.

118 Piektkārt, attiecībā uz argumentu, ka nevienā no lietas materiāliem nav rodams apliecinājums tam, ka *Arkema* būtu saņēmusi norādījumus vai ieteikumus no *Elf Aquitaine* vai *Total* par tās komercdarbības politiku metakrilātu tirgū, norādāms, ka pats par sevi šis arguments nav iedarbīgs, jo *Arkema* patstāvība nav vērtējama vienīgi šā konkrētā tirgus ietvaros. Turklāt, kā jau ir ticis lemts agrāk, fakts, ka no lietas materiāliem neizriet, ka mātessabiedrība būtu devusi norādījumus tās meitassabiedrībai, nevar pierādīt, ka šādi norādījumi vispār nav tikuši doti (šajā ziņā skat. iepriekš 113. punktā minēto spriedumu lietā *Lafarge*/Komisija, 545. punkts).

119 Visbeidzot, sestkārt, jāpievēršas argumentam, ka apstrīdētajā lēmumā izvēlētā pieeja esot pretēja agrākai Komisijas praksei, kāda parādās lēmumā par organiskajiem peroksīdiem, kurā Komisija nevainoja *Elf Aquitaine* par *Arkema* izdarīto pārkāpumu.

120 Šajā sakarā secināms, ka no prasītāju minētā lēmuma par organiskajiem peroksīdiem preambulas 373. un 391. apsvēruma izriet, ka tajā Komisija nav pievērsusies *Arkema* mātessabiedrības atbildības problemātikai un it īpaši nav risinājusi jautājumu par *Arkema* patstāvību attiecībās ar mātessabiedrību. Tādējādi, pat pieņemot, ka minētās lietas fakti ir līdzīgi šīs lietas faktiem, nevar apgalvot, ka šis lēmums ir kaut kāda veida garantija attiecībā uz veidu, kādā Komisija vērtē attiecības starp *Arkema* un tās mātessabiedrībām, vai arī attiecībā uz šai sabiedrību grupai piemērojamo vainojamības kritēriju.

121 Turklāt apstrīdētais lēmums nav pirmais, kurā Komisija ir noteikusi *Elf Aquitaine* atbildību par *Arkema* izdarītu pārkāpumu. Savā 2005. gada 19. janvāra Lēmumā C(2004) 4876 par procesu saistībā ar [EKL] 81. pantu un EEZ līguma 53. pantu (Lieta C 37.773 — monohloretiķskābe) (turpmāk tekstā — "lēmums par monohloretiķskābi") Komisija, arī pamatojoties uz neatspēkotu prezumpciju par izšķirošas ietekmes īstenošanu uz tās meitassabiedrību, jau ir noteikusi šādu *Elf Aquitaine* atbildību.

122 Katrā ziņā no judikatūras izriet, ka Komisijai nav pienākuma sistemātiski pārliecināties, vai mātessabiedrību var vainot par tās meitassabiedrības izdarītu pārkāpumu (šajā ziņā skat. Vispārējās tiesas 2006. gada 14. decembra spriedumu apvienotajās lietās no T-259/02 līdz T-264/02 un T-271/02 *Raiffeisen Zentralbank Österreich* u.c./Komisija, Krājums, II-5169. lpp., 330. un 331. punkts, kas tika atstāts negrozīts ar Tiesas 2009. gada 24. septembra spriedumu apvienotajās lietās C-125/07 P, C-133/07 P, C-135/07 P un C-137/07 P *Erste Group Bank* u.c./Komisija, Krājums, I-8681. lpp., 82. punkts). Līdz ar to, pat pieņemot, ka lēmumā par organiskajiem peroksīdiem inkriminēto faktu rašanās laikā prasītājas un *Elf Aquitaine* arī būtu veidojušas vienu

uzņēmumu, tas fakts vien, ka Komisija nesaskatīja iespēju adresēt šo lēmumu un noteikt sankcijas prasītāju mātessabiedrībai, nav šķērslis, lai Komisija, ievērojot judikatūrā attīstītos principus par vainojamību, to darītu konkrētajā gadījumā.

123 Turklāt, pat ja lēmumā par organiskajiem peroksīdiem Komisijai būtu bijis jāvaino *Elf Aquitaine* konkrētajā pārkāpumā, fakts, ka tā to nav darījusi, liecina vienīgi par minētajā lietā pieļautu kļūdu un tāpēc konkrētajā gadījumā prasītāju atsaucei uz to nav iedarbības.

124 Ņemot vērā iepriekš minēto, jāsecina, ka prasītāju norādītie fakti — pat kopumā ņemti — nav pietiekami, lai atspēkotu prezumpciju, ka *Total* un *Elf Aquitaine* īstenoja izšķirošu ietekmi uz to meitassabiedrību rīcību.

125 Līdz ar to ir jānoraida šā pamata visa otrā daļa un tātad arī otrais prasības pamats kopumā.

Par trešo pamatu — pienākuma norādīt pamatojumu un labas pārvaldības principa pārkāpumu, piemērojot vainojamību regulējošās tiesību normas

126 Šis pamats ir iedalāms divās daļās.

Par pirmo daļu — pienākuma norādīt pamatojumu pārkāpumu

— Lietas dalībnieku argumenti

127 Prasītājas uzsver, ka, tā kā apstrīdētajā lēmumā nav atbildēts uz visiem *Arkema* argumentiem, ar kuriem tā ir centusies pierādīt savas komercdarbības politikas patstāvību, Komisija ir pārkāpusi savu pienākumu norādīt pamatojumu. Turklāt atbildes rakstā sniegtie Komisijas paskaidrojumi nevar novērst šo trūkumu.

128 Pirmkārt, prasītājas norāda, ka Komisija nav atbildējusi uz visiem *Arkema* norādītajiem argumentiem, kas ir rezumēti apstrīdētā lēmuma preambulas 269. apsvērumā. It īpaši Komisija esot atturējusies atbildēt uz argumentiem, ka *Elf Aquitaine* veiktā *Arkema* valdes locekļu iecelšana pati par sevi nepierāda faktiskas kontroles īstenošanu un ka *Arkema* baudīja pilnīgu patstāvību savas komercdarbības politikas noteikšanā, jo pienākums sniegt pārskatus attiecas vienīgi uz vispārīgu informāciju, kas sniegta sabiedrību grupas parastas darbības ietvaros, un galvenokārt attiecas uz grāmatvedības, finanšu un audita jautājumiem.

129 Otrkārt, prasītājas norāda, ka Komisija nav atbildējusi uz noteiktiem argumentiem, ko *Arkema* izvirzījusi savā atbildē uz paziņojumu par iebildumiem un kas apstrīdētajā lēmumā pat nav pieminēti. Runa esot par argumentiem, ka *Total* un *Elf Aquitaine* vadītāji nekad nav bijuši iesaistīti inkriminētajās darbībās un ka mātessabiedrību īstenotā kontrole ir aprobežojusies ar atļauju došanu nozīmīgāko investīciju veikšanai un bija pārāk vispārīga, lai uzskatītu, ka *Arkema* patstāvība, īpaši attiecībā uz cenu noteikšanu, bija ierobežota.

130 Prasītājas uzskata, ka, lai arī Komisijai nav pienākuma apspriest visus administratīvā procesa laikā minētos faktiskos un tiesiskos jautājumus, tai tomēr ir pienākums pārbaudīt visu to argumentu pamatotību, kas ir tikuši izvirzīti, lai atspēkotu izšķirošas ietekmes prezumpciju, un šie argumenti ir jāvērtē kopumā. Jebkāda atšķirīga pieeja nozīmējot neatspēkojamas prezumpcijas ieviešanu.

131 Turklāt pamatojuma neesamība konkrētajā gadījumā esot vēl kaitējošāka, jo, pirmkārt, Komisijas izvēlētā pieeja esot fundamentāli jauna, kā tā pati atzīstot apstrīdētā lēmuma preambulas 271. apsvērumā, un, otrkārt, attiecībā uz citām apstrīdētajā lēmumā norādītajām meitassabiedrībām Komisija ir minējusi papildu norāžu esamību, kas pastiprina izšķirošas ietekmes no to mātessabiedrību puses prezumpciju. Prasītājas uzsver, ka saskaņā ar judikatūru Komisijai pienākums norādīt pamatojumu pastiprinās gadījumā, kad savā lēmumā tā dodas ievērojami tālāk nekā iepriekšējos lēmumos (Tiesas 2001. gada 8. novembra spriedums lietā C-228/99 *Silos*, *Recueil*, I-8401. lpp., 28. punkts; Vispārējās tiesas 2004. gada 21. janvāra rīkojumi lietā T-245/03 *FNSEA* u.c./Komisija, *Recueil*, II-271. lpp., 52. punkts, un lietā T-217/03 *FNCBV*/Komisija, *Recueil*, II-239. lpp., 66. punkts).

132 Komisija nepiekrīt, ka tā būtu pārkāpusi savu pienākumu norādīt pamatojumu.

— Vispārējās tiesas vērtējums

133 Saistībā ar Komisijas pienākumu norādīt pamatojumu atgādināms, ka saskaņā ar pastāvīgo judikatūru EKL 253. pantā paredzētajam pamatojumam ir jābūt pielāgotam attiecīgā tiesību akta būtībai un tam skaidri un nepārprotami ir jāatspoguļo tiesību akta izdevējas iestādes argumentācija, lai ļautu ieinteresētajām personām noskaidrot veiktā pasākuma pamatojumu un ļautu kompetentajai tiesai veikt pārbaudi. Prasība

norādīt pamatojumu ir izvērtējama, ievērojot konkrētās lietas apstākļus, tostarp attiecīgā tiesību akta saturu, izvirzītā pamatojuma raksturu un interesi saņemt paskaidrojumus, kāda varētu būt akta adresātiem vai citām personām, kuras tas skar tieši un individuāli. Netiek prasīts, lai pamatojumā tiktu uzskaitīti visi atbilstošie faktiskie un tiesiskie apstākļi, jo jautājums, vai tiesību akta pamatojums atbilst EKL 253. panta prasībām, ir jāizvērtē, ņemot vērā ne vien šā akta formulējumu, bet arī tā pieņemšanas kontekstu, kā arī visas citas tiesību normas, kas regulē attiecīgo jomu (skat. Tiesas 1998. gada 2. aprīļa spriedumu lietā C-367/95 P Komisija/*Sytraval* un *Brink's France*, *Recueil*, I-1719. lpp., 63. punkts un tajā minētā judikatūra).

134 Jau iepriekš ir ticis lemts, ka, ja — kā konkrētajā gadījumā — lēmums par EKL 81. panta piemērošanu skar vairākus adresātus un rada problēmu saistībā ar vainojamību pārkāpumā, tajā ir jābūt ietvertam pietiekamam pamatojumam attiecībā uz katru no tā adresātiem, it īpaši tiem adresātiem, kuri saskaņā ar šo lēmumu ir atbildīgi par attiecīgo pārkāpumu (Vispārējās tiesas 1998. gada 14. maija spriedums lietā T-327/94 *SCA Holding*/Komisija, *Recueil*, II-1373. lpp., 78. punkts, un 2006. gada 27. septembra spriedums lietā T-330/01 *Akzo Nobel*/Komisija, Krājums, II-3389. lpp., 93. punkts). Tādējādi, lai apstrīdēto lēmumu varētu uzskatīt par pietiekami pamatotu attiecībā uz prasītāju mātessabiedrībām, tajā tostarp būtu jābūt ietvertam izvērstam pamatojumam par šo sabiedrību vainojamību pārkāpumā (šajā ziņā skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *SCA Holding*/Komisija, 80. punkts).

135 Turklāt, tā kā šī atbildības noteikšana ietekmē prasītāju situāciju un tās administratīvā procesa laikā apstrīdēja šo atbildības noteikšanu, un tādējādi tām ir interese vērsties pret apstrīdēto lēmumu šajā jautājumā, prasītājām — tāpat kā viņu mātessabiedrībām — ir jābūt iespējai uzzināt Komisijas nostājas pamatojumu.

136 No tā izriet, ka tādā gadījumā kā konkrētajā lietā, kad Komisija vainojamību pārkāpumā pamato ar izšķirošas ietekmes prezumpciju un kad administratīvā procesa laikā konkrētās sabiedrības ir norādījušas faktus, lai atspēkotu šo prezumpciju, lēmumā ir jābūt ietvertam pietiekamam pamatojuma izklāstam, kas varētu pamatot nostāju, ka šie fakti neļauj atspēkot minēto prezumpciju.

137 Konkrētajā gadījumā savā atbildē uz paziņojumu par iebildumiem prasītājas cita starpā ir apgalvojušas, ka visu pārkāpuma laiku *Arkema* baudīja faktisku patstāvību savas komercdarbības politikas noteikšanā. Šā apgalvojuma pamatojumam prasītājas būtībā ir norādījušas tos pašus argumentus, kas tika vērtēti otrā pamata ietvaros.

138 Taču no iepriekš minētā izriet, ka uz šiem argumentiem Komisija ir atbildējusi apstrīdētā lēmuma preambulas 272. apsvērumā, atzīstot, ka "[..] pārējie argumenti ir vienkārši apgalvojumi, kas nav pamatoti ar pietiekamiem pierādījumiem, lai atspēkotu prezumpciju par *Total* un *Elf Aquitaine* atbildību par to meitassabiedrības *Atofina* veiktajām darbībām". Tādējādi prasītājas kļūdaini apgalvo, ka Komisija nav atbildējusi uz to apstrīdētā lēmuma preambulas 269. apsvēruma c) punktā minēto argumentu, ka *Arkema*, nosakot savu komercdarbības politiku un savu rīcību tirgū, baudīja pilnīgu patstāvību.

139 Turklāt jāsecina, ka, ņemot vērā konkrētā gadījuma apstākļus, šī apstrīdētā lēmuma preambulas 272. apsvērumā paustā atziņa atbilst judikatūrā nostiprinātajām prasībām.

140 Tādējādi Komisija ir norādījusi iemeslu, kura dēļ tā uzskata, ka prasītāju un to mātessabiedrību norādītie fakti nav pietiekami, lai atspēkotu izšķirošas ietekmes prezumpciju. Tāpēc apstrīdētajā lēmumā visām šīm sabiedrībām ir sniegtas nepieciešamās norādes, lai tās varētu aizstāvēt savas tiesības. It īpaši prasītājām ir bijis iespējams vai nu apstrīdēt šīs atziņas pareizību, norādot, ka tās savus apgalvojumus ir pamatojušas

ar pietiekamiem pierādījumiem, vai arī apstrīdēt tā atbilstību, uzsverot, ka konkrētie apgalvojumi, pat ja tie nav pamatoti [ar pierādījumiem], konkrētajā gadījumā bija pietiekams pamats minētās prezumpcijas atspēkošanai. Šis pamatojums īpaši izceļas, kad to pretstata prasītājām zināmajai atbildes uz paziņojumu par iebildumiem daļai, kurā nav norādīts ne uz vienu dokumentu, kas pamatotu tajā ietvertos apgalvojumus (skat. šā sprieduma 102. un nākamos punktus).

141 Turklāt, kā pamatoti norāda Komisija, no judikatūras izriet, ka, lai arī saskaņā ar EKL 253. pantu tai ir pienākums pamatot savus lēmumus, norādot tos faktiskos un tiesiskos apstākļus, no kuriem ir atkarīgs pasākuma juridiskais pamatojums, un apsvērumus, kuru dēļ tā ir pieņēmusi lēmumu, Komisijai nav pienākuma apspriest visus tos faktiskos un tiesiskos jautājumus, kurus administratīvā procesa laikā ir norādījušas visas ieinteresētās personas (Tiesas 1985. gada 10. decembra spriedums apvienotajās lietās no 240/82 līdz 242/82, 261/82, 262/82, 268/82 un 269/82 *Stichting Sigarettenindustrie* u.c./Komisija, *Recueil*, 3831. lpp., 88. punkts, un Vispārējās tiesas 1991. gada 24. oktobra spriedums lietā T-3/89 *Atochem*/Komisija, *Recueil*, II-1177. lpp., 222. punkts). Tādējādi, lai arī savā lēmumā Komisijai ir jāparāda, kādu iemeslu dēļ tā uzskata, ka norādītie fakti nav pietiekami, lai atspēkotu izšķirošas ietekmes prezumpciju, no tā tomēr neizriet, ka tai ikvienā gadījumā ir pienākums atsevišķi izvērtēt katru attiecīgo uzņēmumu norādīto faktu. Tāda vispārēja atbilde, kāda ir tikusi dota konkrētajā lietā, šā konkrētā gadījuma apstākļos var būt pietiekama, lai uzņēmums varētu lietderīgi aizstāvēt savas tiesības un lai Vispārējā tiesa varētu veikt pārbaudi.

142 Savukārt apstāklis, ka apstrīdētā lēmuma preambulas 269. apsvērumā nav atspoguļoti visi *Arkema* argumenti, nav izšķirošs.

143 Pirmkārt, attiecībā uz argumentu, ka mātessabiedrību veiktā kontrole bija ierobežota ar atļauju došanu nozīmīgāko investīciju veikšanai un ka tā bija pārāk vispārīga, lai ierobežotu *Arkema* patstāvību, tostarp attiecībā uz cenu noteikšanu, norādāms, ka tas pārklājas ar argumentu, ka "*Atofina* baudīja pilnīgu patstāvību savas komercdarbības

politikas un savas rīcības tirgū noteikšanā", kas ir minēts apstrīdētā lēmuma preambulas 269. apsvēruma c) punktā un uz kuru ir atbildēts šā lēmuma preambulas 272. apsvērumā. Turklāt jāsecina, ka prasītāju atbildes uz paziņojumu par iebildumiem 115. un 117. punktā, kuros šis arguments minēts, nav norādīts ne uz vienu dokumentu, kas to pamatotu. Tas nozīmē, ka prasītājām bija iespējams apzināties, ka apstrīdētā lēmuma preambulas 272. apsvērumā Komisijas atzītais vienlaikus bija arī atbilde uz šo argumentu.

144 Otrkārt, attiecībā uz argumentu, ka *Total* un *Elf Aquitaine* vadītāji nekad nav bijuši iesaistīti inkriminētajās darbībās, jānorāda, ka no prasītāju atbildes uz paziņojumu par iebildumiem (skat. tostarp 91.–105. punktu) izriet, ka tās 99.–101. punktā prasītājas šo argumentu ir norādījušas nevis tādēļ, lai atspēkotu izšķirošas ietekmes prezumpciju, bet gan lai pierādītu, ka "*Elf Aquitaine* un *Total* [..] nevar pārmest nekādu tiešu vai netiešu dalību inkriminētajās darbībās". Taču no iepriekš minētā izriet, ka Komisija nav pamatojusies uz šo faktu, lai strīdīgajā pārkāpumā vainotu prasītāju mātessabiedrības. Līdz ar to fakts, ka tā šo argumentu nav norādījusi apstrīdētajā lēmumā, nekādā gadījumā nav uzskatāms par pienākuma norādīt pamatojumu pārkāpumu.

145 Attiecībā uz faktu, ka Komisija tiešā veidā nav atbildējusi uz apstrīdētā lēmuma preambulas 269. apsvērumā atspoguļoto argumentu, ka *Elf Aquitaine* veiktā *Arkema* valdes locekļu iecelšana nepierāda faktiskas kontroles esamību, jāuzsver, ka apstrīdētajā lēmumā Komisija neapgalvo, ka šis fakts ir pietiekams pamatojums prasītāju mātessabiedrību vainojamībai strīdīgajā pārkāpumā. Patiesi, apstrīdētā lēmuma preambulas 264. apsvērumā Komisija ir izklāstījusi, ka "[..] *Arkema* valdes locekļus [..] iecēla *Elf Aquitaine* [..]" un ka šis fakts, kā arī kapitāldaļu turējuma attiecības starp abām šīm sabiedrībām tai ļāva prezumēt, ka *Elf Aquitaine* bija izšķiroša ietekme un faktiska kontrole pār tās meitassabiedrības *Arkema* rīcību. Tomēr, kā ir secināts iepriekš 68. un 69. punktā, no apstrīdētā lēmuma struktūras izriet, ka šis fakts ir ticis norādīts vienīgi pilnības labad un ka tas nav bijis nosacījums prasītāju mātessabiedrību

atbildības noteikšanai par strīdīgo pārkāpumu. Līdz ar to tiešas atbildes uz šo argumentu neesamība nav kavējusi prasītājas ne noskaidrot šīs atbildības noteikšanas pamatojumu, ne arī to apstrīdēt Vispārējā tiesā.

146 Turklāt attiecībā uz argumentu, kas saistīts ar apstrīdētā lēmuma preambulas 271. apsvēruma formulējumu, norādāms, ka tajā Komisija ir secinājusi:

"Fakts, ka iepriekšējā lietā Komisija ir adresējusi savu lēmumu vienīgi *Atofina*, pats par sevi konkrētajā gadījumā nav šķērslis tās lēmuma adresēšanai gan *Atofina*, gan arī *Total/Elf Aquitaine*. Tādos apstākļos kā konkrētajā lietā Komisijai ir rīcības brīvība mātessabiedrības atbildības noteikšanā [..], un fakts, ka agrākā lēmumā tā šīs tiesības nav izmantojusi, nenosaka tai pienākumu tāpat rīkoties arī konkrētajā gadījumā."

147 Jāsecina, ka šajā apstrīdētā lēmuma fragmentā nekādi nav atzīts, ka Komisija konkrētajā gadījumā būtu ieņēmusi fundamentāli jaunu nostāju, kā to apgalvo prasītājas. Komisijas atzītais vienkārši ir vērsts uz to, lai noraidītu apstrīdētā lēmuma preambulas 268. apsvērumā minēto argumentu, kurā ir norādīts uz mātessabiedrības atbildības nenoteikšanu agrākā *Arkema* adresētā lēmumā par šīs pēdējās rīcību (lēmums par organiskajiem peroksīdiem). Turklāt norādāms, ka izšķirošas ietekmes prezumpciju, kas balstīta vienīgi uz kapitāldaļu turējuma attiecībām, vēl pirms apstrīdētā lēmuma Komisija jau bija piemērojusi lēmumā par monohloretiķskābi, kurā tā noteica *Elf Aquitaine* atbildību par *Arkema* izdarīto pārkāpumu.

148 Katrā ziņā prasītāju norādītā judikatūra paredz vienīgi to, ka konkrēts pamatojums Komisijai ir jānorāda gadījumos, kad savas lēmumu pieņemšanas prakses ietvaros tā pieņem lēmumu, kurā tā dodas ievērojami tālāk nekā savos iepriekšējos lēmumos. Šādos gadījumos Komisijai tātad nepietiek norādīt kopsavilkuma pamatojumu,

tostarp atsaucoties uz pastāvīgu lēmumu pieņemšanas praksi (šajā ziņā skat. iepriekš 131. punktā minēto spriedumu lietā *Silos*, 28. punkts). Tomēr, kā izriet no iepriekš minētā, uz *Arkema* argumentiem, ar kuriem tā ir mēģinājusi pierādīt savas komercdarbības politikas patstāvību, apstrīdētajā lēmumā Komisija ir atbildējusi konkrēti.

149 Visbeidzot, fakts, ka attiecībā uz citām ar apstrīdēto lēmumu ietekmētajām meitassabiedrībām Komisija ir norādījusi papildu norāžu esamību, kas pastiprina izšķirošas ietekmes no to mātessabiedrību puses prezumpciju, nekādi nevar ietekmēt pamatojuma pietiekamību attiecībā uz prasītājām. Turklāt no iepriekš minētā (skat. 68. un 69. punktu iepriekš) izriet, ka šie papildu fakti ir norādīti tikai pilnības labad.

150 No tā izriet, ka šā pamata pirmā daļa ir jānoraida.

Par otro daļu — labas pārvaldības principa pārkāpumu

— Lietas dalībnieku argumenti

151 Prasītājas norāda, ka saskaņā ar judikatūru atbilstoši labas pārvaldības principam Komisijai ir pienākums rūpīgi un objektīvi pārbaudīt visus apstākļus, kuriem ir nozīme konkrētajā lietā. Šim pienākumam ir fundamentāla nozīme administratīvajos

procesos, kuru ietvaros iestādēm ir rīcības brīvība, lai tās vārētu izpildīt savas funkcijas, kā, piemēram, [administratīvajos] procesos konkurences jomā.

152 Konkrētajā gadījumā Komisija, balstoties uz vienkāršu kontroles prezumpciju un, kā norādīts iepriekš, atturoties atbildēt uz *Arkema* ar mērķi atspēkot šo prezumpciju izvirzītajiem argumentiem (īpaši tiem, kuros bija norādīts uz nozīmes neesamību apstāklim, ka *Elf Aquitaine* iecēla *Arkema* valdes locekļus, un uz *Arkema* komercdarbības patstāvību), neesot rūpīgi pārbaudījusi faktus, kuriem ir nozīme konkrētajā lietā, un esot pārkāpusi labas pārvaldības principu.

153 Turklāt prasītājas neatzīst Komisijas argumentus, ka šis iebildums sakrīt ar iebildumu, kurā ir norādīts uz pamatojuma neesamību. Tās uzsver, ka labas pārvaldības princips ir nošķirams no pienākuma norādīt pamatojumu un ka šim principam ir cits mērķis.

154 Komisija šos argumentus apstrīd.

— Vispārējās tiesas vērtējums

155 Jāatgādina, ka saskaņā ar pastāvīgo judikatūru gadījumos, kad Kopienas iestādēm ir atvēlēta rīcības brīvība, lai tās varētu veikt savas funkcijas, Savienības tiesību sistēmā garantēto tiesību ievērošanai administratīvajā procesā ir īpaši nozīmīga loma. Šīs garantijas cita starpā ietver kompetentās iestādes pienākumu rūpīgi un objektīvi izvērtēt visus apstākļus, kuriem ir nozīme konkrētajā lietā (Tiesas 1991. gada 21. novembra spriedums lietā C-269/90 *Technische Universität München*, *Recueil*, I-5469. lpp.,

14. punkts, un Vispārējās tiesas 1992. gada 24. janvāra spriedums lietā T-44/90 *La Cinq*/Komisija, *Recueil*, II-1. lpp., 86. punkts). Šis pienākums izriet no labas pārvaldības principa (šajā ziņā skat. Vispārējās tiesas 2000. gada 6. jūlija spriedumu lietā T-62/98 *Volkswagen*/Komisija, *Recueil*, II-2707. lpp., 269. punkts).

156 Pamatojot konkrēto iebildumu, prasītājas vienīgi apgalvo, ka Komisija ir balstījusies uz vienkāršu to mātessabiedrību uz tām īstenotas izšķirošas ietekmes prezumpciju un ir atturējusies atbildēt uz *Arkema* šīs prezumpcijas atspēkošanai izvirzītajiem argumentiem, it īpaši tiem, kuros ir norādīts uz nozīmes neesamību apstāklim, ka *Elf Aquitaine* iecēla *Arkema* valdes locekļus, un uz *Arkema* komercdarbības patstāvību.

157 Tomēr no iepriekš minētā vispirms izriet, ka šādas prezumpcijas izmantošana ir pilnīgi tiesiska. Turklāt, kā izriet no šā pamata pirmās daļas pārbaudes, iepazīstoties ar attiecīgajiem atbildes uz paziņojumu par iebildumiem un apstrīdētā lēmuma fragmentiem, var secināt, ka Komisija ir atbildējusi uz atbilstošajiem prasītāju izvirzītajiem argumentiem, tostarp tiem, kas attiecas uz *Arkema* komercdarbības patstāvību (šis arguments ir minēts apstrīdētā lēmuma 269. punkta c) punktā, un uz to ir atbildēts šā lēmuma preambulas 272. apsvērumā). Šajā sakarā uzsverams, ka šajā apsvērumā ietvertā pamatojuma, saskaņā ar kuru "[..] citi apgalvojumi ir vienkārši apgalvojumi, ko neapstiprina pietiekami pierādījumi, kas varētu atspēkot prezumpciju", kodolīgums pats par sevi nav pamats konstatēt pienākuma rūpīgi un objektīvi pārbaudīt administratīvā procesa laikā noskaidrotos atbilstošos faktus pārkāpumu. Turklāt no iepriekš minētā (skat. šā sprieduma 102. un nākamos punktus) izriet, ka apstrīdētā lēmuma preambulas 272. apsvērumā ietvertais apgalvojums ir pareizs, kas liecina, ka pārbaudi Komisija ir veikusi rūpīgi un objektīvi.

158 Visbeidzot, attiecībā uz argumentu, ka *Elf Aquitaine* veiktā *Arkema* valdes locekļu iecelšana pati par sevi nepierāda faktiskas kontroles īstenošanu, ir pietiekami konstatēt,

ka apstrīdētajā lēmumā Komisija nav apgalvojusi pretējo. Proti, prasītāju mātessabiedrību izšķirošas ietekmes īstenošana uz tām ir konstatēta, pamatojoties uz prezumpciju, kas administratīvā procesa laikā nav tikusi atspēkota. Kā tikko secināts, *Elf Aquitaine* veiktā *Arkema* valdes locekļu iecelšana šajā kontekstā ir minēta vien pilnības labad. Šajos apstākļos fakts, ka Komisija nav atbildējusi konkrēti uz šo argumentu, nav uzskatāms par labas pārvaldības principa pārkāpumu.

159 Turklāt jāuzsver, ka papildus apstrīdētā lēmuma tekstam prasītājas nav norādījušas nevienu citu faktu, kas pamatotu viņu iebildumu.

160 Tādējādi šā pamata otrā daļa ir jānoraida, un līdz ar to ir noraidāms viss trešais pamats kopumā.

Par ceturto pamatu — konkrētas ietekmes uz tirgu kritērija neievērošanu, nosakot naudas soda sākumsummu EUR 65 miljonu apmērā

Lietas dalībnieku argumenti

161 Ar šo pamatu prasītājas norāda, ka Komisija, nosakot tām naudas soda sākumsummu EUR 65 miljonu apmērā, nav ievērojusi konkrētas ietekmes uz tirgu kritēriju, kas ir ietverts Pamatnostādņu 1.A punkta pirmajā daļā.

162 Pirmkārt, prasītājas uzsver, ka naudas soda sākumsumma, proti, EUR 65 miljoni, ir pārmērīga, jo pārkāpumam ir bijusi ļoti ierobežota ietekme uz konkrēto preču tirgiem.

163 Šajā sakarā tās apgalvo, pirmkārt, ka pretēji tam, ko apstrīdētā lēmuma preambulas 329. apsvērumā ir atzinusi Komisija, pārkāpuma ietekme uz tirgu bija nosakāma. Līdz ar to tā esot bijusi jāņem vērā, nosakot pārkāpuma smagumu saskaņā ar judikatūru un Pamatnostādnēm.

164 Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru, lai novērtētu pārkāpuma konkrēto ietekmi uz tirgu, Komisijai kā atskaites punkts esot jāpieņem konkurence, kāda būtu pastāvējusi parastos apstākļos, ja pārkāpums vispār nebūtu noticis. Lai to paveiktu, vispirms būtu jānoskaidro konkrētā tirgus konkurences situācijas attīstība pārkāpuma laikā un ir jābūt iespējai šo attīstību salīdzināt ar ārēju tirgu datiem.

165 Savā atbildē uz paziņojumu par iebildumiem prasītājas esot sniegušas Komisijai šim nolūkam nepieciešamos datus, proti, detalizētu informāciju par cenu izmaiņām trīs konkrētām *PMMA* precēm no 1995. līdz 2003. gadam, tajā skaitā salīdzinājumā ar to izejmateriālu cenu izmaiņām. Turklāt, pamatojoties uz informāciju par dažādu ražotāju tirgus daļu izmaiņām pārkāpuma laikā, kas, kā liecinot paziņojuma par iebildumiem teksts, bija Komisijas rīcībā, esot bijusi nosakāma arī pārkāpuma ietekme.

166 Otrkārt, prasītājas apgalvo, ka, ja Komisija būtu veikusi pārkāpuma ietekmes uz tirgu kvantitatīvu novērtējumu, tā neizbēgami būtu secinājusi, ka šī ietekme bija ierobežota, un tā līdz ar to būtu noteikusi *Arkema* mazāku naudas soda sākumsummu nekā EUR 65 miljoni.

167 Šajā sakarā prasītājas uzsver, ka pārkāpuma konkrētā ietekme noteikti bija ļoti maza, jo konkrēto produktu cenu izmaiņas bija cieši saistītas ar to ražošanai izmantojamo izejmateriālu, saistībā ar kuriem, kā izrietot no *Arkema* pievienotajām shēmām tās atbildes uz paziņojumu par iebildumiem pielikumā, nav ticis konstatēts nekāds pārkāpums, cenu izmaiņām.

168 Turklāt apstrīdētajā lēmumā pati Komisija esot atzinusi, ka pārkāpumam bija ļoti ierobežota ietekme uz konkrētajiem tirgiem. Piemēram, apstrīdētā lēmuma preambulas 104. apsvērumā, kurā vispārīgi ir aprakstīta nolīgumu piemērošana praksē, tā esot atzinusi, ka cenu palielinājumus, par kuriem bija panākta vienošanās, ne vienmēr bija iespējams īstenot praksē. Tāpat arī no vairākiem apstrīdētā lēmuma preambulas apsvērumiem attiecībā uz trīs konkrētajām precēm izrietot, ka cenu palielinājumus, par kuriem tika panākta vienošanās dažādās sanāksmēs, praksē nebija iespējams īstenot vai arī tiem bija ļoti ierobežota ietekme.

169 Turklāt, atbildot uz Komisijas argumentiem, prasītājas precizē, ka tās neapstrīd ne to, ka nolīguma kaut vai daļēja īstenošana var liecināt par šāda nolīguma konkrētas ietekmes uz tirgu esamību, ne arī to, ka konkrētais kartelis zināmā mērā varētu būt ietekmējis *PMMA* tirgu. Tomēr tās uzstāj, ka šī ietekme bija nosakāma un ka, ja Komisija būtu veikusi šīs ietekmes kvantitatīvu novērtējumu, tā noteikti būtu secinājusi, ka šī ietekme bija ierobežota.

170 Otrkārt, prasītājas apgalvo, ka Komisija, uzskatot, ka, nosakot naudas soda sākumsummu, pārkāpuma konkrētā ietekme nav jāņem vērā, ir pārkāpusi pienākumu norādīt pamatojumu, kā arī labas pārvaldības principu.

171 Pirmām kārtām, prasītājas norāda, ka Komisija ir vienīgi apgalvojusi, ka pārkāpuma ietekme nav nosakāma, vispār nenorādot nekādus faktus, kas šo apgalvojumu pamatotu, lai gan administratīvā procesa laikā *Arkema* norādīja vairākus faktus par cenu izmaiņām.

172 Prasītāju ieskatā tieši Komisijai ir pienākums pierādīt, vai pārkāpuma ietekme ir vai nav nosakāma, it īpaši tādā gadījumā kā izskatāmajā lietā, kad administratīvā procesa dalībnieki ir norādījuši faktus par pārkāpuma ietekmi uz konkrētajiem tirgiem. Pretējā gadījumā Komisijai, lai atbrīvotos no šīs ietekmes ņemšanas vērā, nosakot naudas soda sākumsummu, pietiktu apgalvot, ka pārkāpuma ietekme nav nosakāma.

173 Otrām kārtām, prasītājas apgalvo, ka Komisija esot pārkāpusi arī savu pienākumu norādīt pamatojumu un labas pārvaldības principu, jo tā nav atbildējusi uz *Arkema* atbildē uz paziņojumu par iebildumiem norādītajiem argumentiem, ar kuriem pēdējā ir centusies pierādīt, ka pārkāpuma ietekme uz konkrētajiem tirgiem bija ierobežota.

174 Noslēgumā prasītājas lūdz Vispārējo tiesu atcelt konkrētos apstrīdētā lēmuma noteikumus un, ņemot vērā pārkāpuma ierobežoto ietekmi uz konkrētajiem tirgiem, tās neierobežotās kompetences īstenošanas ietvaros noteikt tām naudas soda sākumsummu, kas būtu mazāka nekā Komisijas noteiktā.

175 Komisija šos argumentus apstrīd.

Vispārējās tiesas vērtējums

176 Saskaņā ar Pamatnostādņu 1.A punkta pirmo daļu, "novērtējot pārkāpuma smagumu, ir jāņem vērā tā raksturs, faktiskā ietekme uz tirgu gadījumos, kad to iespējams noteikt, un attiecīgā ģeogrāfiskā tirgus apjoms [lielums]".

177 Šā prasības pamata ietvaros prasītājas būtībā apgalvo, ka pretēji tam, ko apstrīdētajā lēmumā ir atzinusi Komisija, konkrētā karteļa ietekme uz tirgu bija nosakāma. Prasītāju ieskatā, ja Komisija būtu veikusi šīs ietekmes kvantitatīvu novērtējumu, tā noteikti būtu secinājusi, ka šī ietekme bija ierobežota, un tādējādi tai būtu jānosaka *Arkema* mazāka naudas soda sākumsumma nekā EUR 65 miljoni. Turklāt prasītājas uzskata, ka ir noticis pienākuma norādīt pamatojumu un labas pārvaldības principa pārkāpums, jo Komisija neesot pamatojusi savu apgalvojumu, ka ietekme nav nosakāma, un neesot atbildējusi uz *Arkema* atbildē uz paziņojumu par iebildumiem norādītajiem argumentiem.

178 Šajā sakarā jāatgādina, ka saskaņā ar Tiesas judikatūru pārkāpuma smagums ir jānoskaidro, pamatojoties uz ļoti daudziem elementiem, piemēram, īpašajiem lietas apstākļiem, lietā pastāvošo situāciju un naudas sodu preventīvo raksturu, un nav izstrādāts saistošs vai izsmeļošs to kritēriju saraksts, kuri obligāti jāņem vērā. To elementu starpā, kas ir jāņem vērā, novērtējot pārkāpuma smagumu, ir katra uzņēmuma rīcība un loma saskaņoto darbību noteikšanā, labums, ko šie uzņēmumi ir varējuši gūt no šīm darbībām, šo uzņēmumu lielums un konkrēto izstrādājumu vērtība, kā arī risks, ko šāda veida pārkāpumi rada Kopienas mērķiem (skat. Tiesas 2005. gada 28. jūnija spriedumu apvienotajās lietās C-189/02 P, C-202/02 P, no C-205/02 P līdz C-208/02 P un C-213/02 P *Dansk Rørindustri* u.c./Komisija, Krājums, I-5425. lpp., 241. un 242. punkts un tajos minētā judikatūra; šajā ziņā skat. arī Tiesas 2009. gada 3. septembra spriedumu lietā C-534/07 P *Prym* un *Prym Consumer*/Komisija, Krājums, I-7415. lpp., 96. punkts).

179 No tā izriet, ka pret konkurenci vērstu darbību sekas pašas par sevi nav noteicošs kritērijs, novērtējot, vai naudas soda apmērs ir atbilstošs. Konkrēti, faktiem, kas norāda uz nodomu, var būt lielāka nozīme nekā faktiem, kas attiecas uz minētajām sekām, it īpaši gadījumā, kad runa ir par sevišķi smagiem pārkāpumiem (skat. iepriekš 178. punktā minēto spriedumu lietā *Prym* un *Prym Consumer*/Komisija, 96. punkts un tajā minētā judikatūra).

180 Saistībā ar šo jautājumu atgādināms, ka līdz šim konsekventi ir lemts, ka aizliegtās vienošanās jau to paša rakstura dēļ pelna visbargākos naudas sodus. To iespējamā konkrētā ietekme uz tirgu, tostarp jautājums, kādā mērā konkurences ierobežojums ir novedis pie augstākas tirgus cenas nekā tā, kāda būtu pastāvējusi, ja šāds kartelis vispār nebūtu pastāvējis, nav noteicošs kritērijs, nosakot naudas soda apmēru (Vispārējās tiesas 2009. gada 6. maija spriedums lietā T-127/04 *KME Germany* u.c./Komisija, Krājums, II-1167. lpp., 64. punkts). Proti, veicot kopēju pārbaudi, trim pārkāpuma smaguma novērtēšanas aspektiem nozīmīgums nav vienāds. Galvenā nozīme, tostarp nolūkā identificēt sevišķi smagus pārkāpumus, ir pārkāpuma raksturam (Vispārējās tiesas 2008. gada 8. oktobra spriedums lietā T-73/04 *Carbone-Lorraine*/Komisija, Krājums, II-2661. lpp., 91. punkts).

181 Tādējādi, kā Tiesa ir lēmusi jau agrāk, no Pamatnostādnēm izriet, ka horizontālās aizliegtās vienošanās par cenām vai tirgu sadali var kvalificēt kā sevišķi smagus pārkāpumus tikai to rakstura dēļ vien un Komisijai nav pienākuma pierādīt pārkāpuma konkrētu ietekmi uz tirgu. Šādā gadījumā pārkāpuma konkrētā ietekme ir tikai viens no faktiem, kas, ja šī ietekme ir nosakāma, var ļaut Komisijai palielināt naudas soda sākumsummu, pārsniedzot minimālo provizorisko summu EUR 20 miljonu apmērā (iepriekš 178. punktā minētais spriedums lietā *Prym* un *Prym Consumer*/Komisija, 75. punkts, un iepriekš 122. punktā minētais spriedums apvienotajās lietās *Erste Group Bank* u.c./Komisija, 103. punkts). Tātad Tiesa ir uzsvērusi, ka pārkāpuma konkrētā ietekme uz tirgu ir fakultatīvs apstāklis, ko Komisija var ņemt vērā naudas soda noteikšanā, ja tā uzskata par vajadzīgu (šajā ziņā skat. iepriekš 178. punktā minēto spriedumu lietā *Prym* un *Prym Consumer*/Komisija, 82. punkts).

182 Turklāt jau iepriekš ir ticis lemts, ka fakts, ka ar Pamatnostādnēm Komisija ir precizējusi savu pieeju pārkāpuma smaguma novērtēšanā, nav šķērslis, lai tā šo kritēriju novērtētu kopumā, ņemot vērā visus nozīmīgos apstākļus, tostarp elementus, kas Pamatnostādnēs tieši nav minēti (iepriekš 122. punktā minētais spriedums apvienotajās lietās *Raiffeisen Zentralbank Österreich* u.c./Komisija, 237. punkts).

183 Ņemot vērā šo judikatūru, prasītāju norādītie argumenti nevar apšaubīt apstrīdētā lēmuma tiesiskumu daļā par sākumsummas noteikšanu.

184 Pirmkārt, secināms, ka, pat pieņemot, kā to apgalvo prasītājas, ka strīdīgā pārkāpuma ietekme uz cenu izmaiņām bija ierobežota, šī pārkāpuma kvalifikācija par sevišķi smagu tik un tā ir pamatota, ņemot vērā tā raksturu un ģeogrāfisko apjomu (proti, visa EEZ teritorija). Turklāt uzsverams, ka apstrīdētā lēmuma preambulas 331. apsvērumā ietvertajā secinājumā par pārkāpuma smagumu Komisija pārkāpumu kā sevišķi smagu ir kvalificējusi, "ņemot vērā [tā] raksturu [..] un faktu, ka tas aptvēra visu EEZ teritoriju". Tādējādi konkrētās ietekmes uz tirgu kritērijam nebija nekādas nozīmes pārkāpuma kvalifikācijā.

185 Otrkārt, nekas apstrīdētajā lēmumā neliecina, ka, ja Komisija būtu secinājusi, ka konkrētā karteļa ietekme uz tirgu bija ierobežota, tad tā būtu noteikusi *Arkema* mazāku naudas soda sākumsummu nekā EUR 65 miljoni.

186 Šajā sakarā, kaut gan Komisija ir atzinusi, ka, ņemot vērā nolīgumu un darbību īstenošanu saistībā ar cenām, konkrētais kartelis ietekmēja tirgu (skat. apstrīdētā lēmuma preambulas 321. un 329. apsvērumu), tā tomēr ir arī precizējusi, ka "šajā procedūrā nav iespējams noteikt konkrētu [pārkāpuma] ietekmi uz tirgu [..] un līdz ar to

Komisija konkrēti nebalstās uz īpašu ietekmi atbilstoši Pamatnostādnēm, saskaņā ar kurām konkrēta ietekme ir jāņem vērā, ja tā ir nosakāma" (preambulas 321. apsvērums), un ka "[konkrētā karteļa] ietekme [uz tirgu] nav precīzi nosakāma". Turklāt, kā norādīts iepriekš, Komisijas secinājumā par pārkāpuma smagumu, kas ietverts apstrīdētā lēmuma preambulas 331. apsvērumā, konkrētas ietekmes uz tirgu kritērijs nav minēts.

187 Tādēļ jāsecina, ka šis apstāklis nav ticis ņemts vērā, nosakot naudas sodu.

188 Turklāt jānorāda, ka prasītājas neapgalvo, ka Komisijai, pamatojoties uz tās rīcībā esošajiem datiem, būtu bijis jāsecina, ka konkrētais kartelis neietekmēja tirgu. Tās atzīst, ka zināmā mērā pārkāpums varēja ietekmēt tirgu, lai gan apgalvojot, ka šī ietekme bija ierobežota (skat. 169. punktu iepriekš). Tomēr, pat pieņemot, ka Komisija, nosakot naudas sodu, būtu ņēmusi vērā tās secināto, ka kartelis ietekmēja tirgu, nekas neliecina, ka tā šai ietekmei būtu piešķīrusi kādu sevišķu nozīmi.

189 Tāpat nevar apgalvot, ka, tā kā prasītājām noteiktā naudas soda sākumsumma ir krietni augstāka par Pamatnostādnēs paredzēto minimālo summu par sevišķi smagiem pārkāpumiem (t.i., EUR 20 miljoni), šīs sākumsummas apmēra noteikšana ir noteikti bijusi balstīta uz konkrētā karteļa ievērojamās ietekmes uz tirgu ņemšanu vērā. Kā izriet no iepriekš minētā, pārkāpuma konkrētā ietekme ir tikai viens no daudziem apstākļiem, kas var ļaut Komisijai palielināt naudas soda sākumsummu virs šīs summas.

190 Tādējādi konkrētajā gadījumā sākumsumma ir pamatota tostarp ar pārkāpuma raksturu, kas ir noteikts, ņemot vērā galvenās to raksturojošās pazīmes, kuras ir uzskaitītas

apstrīdētā lēmuma 4.2. iedaļā (skat. apstrīdētā lēmuma preambulas 320. apsvērumu), konkrētā ģeogrāfiskā tirgus lielumu, proti, EEZ teritoriju (skat. apstrīdētā lēmuma preambulas 330. apsvērumu), un diferencētu pieejas piemērošanu šiem uzņēmumiem, lai ņemtu vērā to faktisko ekonomisko spēju būtiski kaitēt konkurencei, kas savukārt tika izvērtēta, ņemot vērā apgrozījumu no to *PMMA* produktu pārdošanas, ar ko šie uzņēmumi piedalījās konkrētajā kartelī (skat. apstrīdētā lēmuma preambulas 332.–334. apsvērumu). Šajā pēdējā kontekstā Komisija ir minējusi arī visu *PMMA* produktu tirgus lielumu 2000. un 2002. gadā, kas izteikts apjomā un vērtībā (skat. apstrīdētā lēmuma preambulas 333. apsvērumu).

191 Taču konkrētā pamata ietvaros prasītājas norāda uz naudas soda sākumsummas pārmērīgu apmēru vienīgi saistībā ar konkrētas ietekmes uz tirgu kritēriju. Kā izriet no iepriekš minētā, šī argumentācija pati par sevi nav iedarbīga, lai apstrīdētu prasītājām noteiktā naudas soda sākumsummas apmēru.

192 No tā izriet arī, ka faktam, ka apstrīdētā lēmuma tekstā pietiekami detalizēti nav norādīti iemesli, kuru dēļ Komisija ir secinājusi, ka, balstoties uz tās rīcībā esošo informāciju, nav iespējams noteikt konkrētu strīdīgā pārkāpuma ietekmi uz tirgu, nav nozīmes. Šis apstāklis nekādi neietekmē ne pārkāpuma kvalificēšanu par sevišķi smagu, ne arī prasītājām noteiktā naudas soda sākumsummas apmēru.

193 Turklāt no iepriekš minētā izriet, ka ar argumentiem par konkrētā karteļa ierobežoto ietekmi uz tirgu nevar pamatot naudas soda samazināšanu Vispārējās tiesas neierobežotās kompetences īstenošanas ietvaros.

194 Līdz ar to konkrētais pamats, kā arī šajā sakarā prasītāju izteiktais lūgums par naudas soda samazināšanu ir noraidāmi.

Par piekto pamatu — kļūdām tiesību piemērošanā un faktos, palielinot naudas soda sākumsummu preventīvās iedarbības nodrošināšanai

195 Ar šo pamatu prasītājas apstrīd naudas soda sākumsummas palielināšanu preventīvās iedarbības nodrošināšanai un lūdz Vispārējo tiesu atcelt apstrīdēto lēmumu šajā daļā vai, pakārtoti, ievērojami samazināt šajā nolūkā veikto palielinājumu.

196 Šis pamats ir iedalāms trīs daļās. Turklāt tiesas sēdē prasītājas ir izvirzījušas papildu iebildumu, ar kuru tās apstrīd konkrēto palielinājumu.

Par pirmo daļu — to, ka Komisijai nebija pamata palielināt naudas soda sākumsummu preventīvās iedarbības nodrošināšanai, balstoties uz *Total* apgrozījumu, jo šī sabiedrība pārkāpumā nav vainojama

— Lietas dalībnieku argumenti

197 Prasītājas uzsver, ka Komisija, preventīvās iedarbības nodrošināšanai piemērojot reizināšanas koeficientu "3", balstoties uz *Total* apgrozījumu, lai gan šī sabiedrība pārkāpumā nav vainojama, ir pieļāvusi kļūdu tiesību piemērošanā. To ieskatā eventuāla naudas soda palielināšana preventīvās iedarbības nodrošināšanai, ja pieņemtu, ka tā vispār bija nepieciešama, esot varējusi tikt balstīta vienīgi uz *Arkema* lielumu un resursiem.

198 Tomēr Komisija esot tieši atzinusi, ka reizināšanas koeficienta "3" piemērošana tādā gadījumā būtu pārmērīga. Prasītājas norāda, ka, lai noskaidrotu to naudas soda daļu,

kāda ir nosakāma vienīgi *Arkema* sakarā ar recidīvu, Komisija ir norādījusi, ka tā būtu piemērojusi "reizināšanas koeficientu 1,25" gadījumā, ja apstrīdētais lēmums būtu adresēts vienīgi *Arkema* (apstrīdētā lēmuma 250. zemsvītras piezīme).

199 Komisija šos argumentus apstrīd.

— Vispārējās tiesas vērtējums

200 Ir pietiekami konstatēt, ka šī konkrētā pamata daļa pilnībā ir balstīta uz premisu, ka *Arkema* mātessabiedrības strīdīgajā pārkāpumā vainot nevarēja. Taču no iepriekš minētā izriet, ka šī premisa ir kļūdaina.

201 Tāpēc šā pamata pirmā daļa ir jānoraida.

Par otro daļu — samērīguma principa un vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpumu

— Lietas dalībnieku argumenti

202 Prasītājas uzsver, ka, pat pieņemot, ka *Total* (vai *Elf Aquitaine*) varētu tikt vainota pārkāpumā, Komisija ir pārkāpusi samērīguma principu un vienlīdzīgas attieksmes principu, jo tā, palielinot *Arkema* maksājamā naudas soda apmēru preventīvās iedarbības nodrošināšanai, ir balstījusies uz *Total* apgrozījumu.

203 Proti, prasītāju ieskatā, pat pieņemot, ka izšķirošas ietekmes prezumpcija varētu būt pietiekams pamats, lai pārkāpumā vainotu to mātessabiedrības, tā neesot pietiekams pamats, lai piemērotu palielinājumu preventīvās iedarbības nodrošināšanai, balstoties uz mātessabiedrību apgrozījumu. Tās uzskata, ka naudas soda preventīvais raksturs ir jānovērtē, ņemot vērā tos apstākļus, kas ietekmē paša pārkāpuma izdarītāja rīcību tirgū, it īpaši to resursu daudzumu, kas atrodas tās meitassabiedrības rīcībā, kura ir izdarījusi pārkāpumu konkrētajā tirgū. To ieskatā, lai palielinājums preventīvās iedarbības nodrošināšanai varētu tikt aprēķināts, pamatojoties uz apgrozījuma rādītājiem visas grupas līmenī, piederība sabiedrību grupai ir jāpapildina ar vēl citiem faktiem, kas ļauj pierādīt, ka pārkāpuma izdarīšanas laikā meitassabiedrība faktiski ir izmantojusi grupas līdzekļus, ka pārkāpumā ir piedalījušies arī mātessabiedrības vadītāji un/vai ka mātessabiedrība ir īstenojusi faktisku kontroli pār tās meitassabiedrību. Pretējā gadījumā mātessabiedrības apgrozījuma ņemšana vērā būtu preventīvās iedarbības jēdziena nesamērīga un diskriminējoša piemērošana.

204 Turklāt prasītājas norāda, ka savā lēmumu pieņemšanas praksē pati Komisija ir secinājusi, ka mātessabiedrības dalība tās meitassabiedrības izdarītā pārkāpumā un grupas resursu izmantošana pārkāpuma izdarīšanai ir atbilstoši kritēriji preventīvās iedarbības piemērošanai (Komisijas 1998. gada 21. oktobra Lēmums 1999/60/EK par procedūru saskaņā ar EK līguma 85. pantu (Lēmums Nr. IV/35.691/E-4 — Siltumizolācijas caurules) (turpmāk tekstā — "lēmums par siltumizolācijas caurulēm")).

205 Komisija šos argumentus apstrīd.

206 Tā it īpaši norāda, ka, tā kā uzņēmuma, kas ir saucams pie atbildības par pārkāpumu, robežas ir tikušas noteiktas juridiski pietiekami, nepieciešamība piemērot reizināšanas koeficientu vai tās neesamība, kā arī, attiecīgā gadījumā, tā līmeņa atbilstības noteikšana ir atkarīga no šā uzņēmuma kopējiem resursiem. Šos resursus adekvāti

atspoguļojot uzņēmuma kopējais apgrozījums iepriekšējā gadā pirms nosodošā lēmuma pieņemšanas, un neviens no prasītāju izvirzītajiem apsvērumiem neesot ņemams vērā.

— Vispārējās tiesas vērtējums

207 Jāatgādina, ka apstrīdētā lēmuma preambulas 337. apsvērumā Komisija ir norādījusi, ka sevišķi smagu pārkāpumu gadījumos potenciāli uzliekamo naudas sodu skala pieļauj arī naudas sodu noteikšanu tādā līmenī, kas nodrošina to pietiekamu preventīvu iedarbību, "ņemot vērā katra uzņēmuma lielumu un ekonomisko varu". Lai novērtētu tā uzņēmuma, kuram ir piederīgas prasītājas, lielumu un ekonomisko varu, Komisija ir ņēmusi vērā *Total* apgrozījumu pasaulē 2005. gadā (EUR 143,168 miljardi), kas bija pēdējais gads pirms gada, kurā tika pieņemts apstrīdētais lēmums, un ir lēmusi *Arkema* uzliktajam naudas sodam piemērot reizināšanas koeficientu "3" (skat. tostarp apstrīdētā lēmuma preambulas 338. un 349. apsvērumu).

208 Izskatāmās piektā pamata daļas ietvaros prasītājas apstrīd šādu rīcību, būtībā apgalvojot, ka, lai palielinājumu preventīvās iedarbības nodrošināšanai varētu aprēķināt, balstoties uz apgrozījumu grupas līmenī, papildus piederībai pie sabiedrību grupas būtu jānorāda citi fakti, kas ļauj pierādīt, ka meitassabiedrība ir faktiski izmantojusi grupas resursus. Tādējādi mātessabiedrību atbildības noteikšana, pamatojoties uz neatspēkotu izšķirošas ietekmes uz to meitassabiedrību prezumpciju, šajā sakarā neesot pietiekami pamatota.

209 Šie argumenti nav pārliecinoši.

210 Saistībā ar preventīvās iedarbības jēdzienu vispirms atgādināms, ka tas ir viens no elementiem, kas jāņem vērā, nosakot naudas soda apmēru. No pastāvīgās judikatūras izriet, ka Regulas Nr. 1/2003 23. panta 2. punktā paredzēto sodu, kas uzlikti par EKL 81. panta pārkāpumiem, mērķis ir sodīt attiecīgo uzņēmumu prettiesisko rīcību, kā arī atturēt gan attiecīgos uzņēmumus, gan citus tirgus dalībniekus no iespējamiem Savienības konkurences tiesību normu pārkāpumiem nākotnē. Tādējādi Komisija, nosakot naudas soda apmēru, cita starpā var ņemt vērā attiecīgā uzņēmuma lielumu un ekonomisko varu (šajā ziņā skat. 2006. gada 29. jūnija spriedumu lietā C-289/04 P *Showa Denko*/Komisija, Krājums, I-5859. lpp., 16. punkts un tajā minētā judikatūra).

211 Turklāt Tiesa konsekventi ir uzskatījusi, ka uzņēmuma kopējais apgrozījums, lai arī aptuveni un neprecīzi, liecina par tā lielumu un ekonomisko varu (skat. iepriekš 178. punktā minēto spriedumu apvienotajās lietās *Dansk Rørindustri* u.c./Komisija, 243. punkts un tajā minētā judikatūra). Tāpēc jau agrāk ir ticis lemts, ka nolūkā noteikt naudas sodu tādā apmērā, kāds tam nodrošina pietiekami preventīvu iedarbību, Komisija var ņemt vērā konkrētā uzņēmuma kopējo apgrozījumu (iepriekš 210. punktā minētais Tiesas spriedums lietā *Showa Denko*/Komisija, 15.–18. punkts, un Tiesas 2008. gada 22. maija spriedums lietā C-266/06 P *Evonik Degussa*/Komisija un Padome, Krājumā nav publicēts, 120. punkts; Vispārējās tiesas 2003. gada 9. jūlija spriedums lietā T-220/00 *Cheil Jedang*/Komisija, *Recueil*, II-2473. lpp., 96. punkts).

212 Šajā kontekstā atgādināms, ka saskaņā ar apstrīdēto lēmumu *Total* un *Elf Aquitaine* kopā ar prasītājām veido vienu uzņēmumu, kas ir izdarījis strīdīgo pārkāpumu. Šajos apstākļos prasītājas ar savu argumentāciju principā pieprasa, lai pietiekami preventīva naudas soda līmeņa noteikšanā tiktu ņemts vērā nevis šā uzņēmuma lielums un ekonomiskā vara, ko atspoguļo šā uzņēmuma kopējais apgrozījums, bet gan vienīgi daļa šā uzņēmuma resursu, proti, tie resursi, "kas ir nodoti konkrētajā tirgū pārkāpumu izdarījušās meitassabiedrības rīcībā". Tomēr jāsecina, ka šī tēze nav savienojama ar Komisijas sasniedzamo preventīvās iedarbības mērķi.

213 Kā Vispārējā tiesa ir lēmusi jau agrāk, nepieciešamība nodrošināt naudas sodam pietiekamu preventīvu iedarbību gadījumā, kad tā nav pamats vispārējā naudas sodu līmeņa paaugstināšanai konkurences politikas īstenošanas ietvaros, prasa naudas soda apmēra pielāgošanu, lai ņemtu vērā panākamo ietekmi uz uzņēmumu, kuram naudas sods tiek uzlikts, nolūkā nodrošināt, ka naudas sods nav pārāk niecīgs vai — gluži pretēji — pārmērīgs, īpaši ņemot vērā attiecīgā uzņēmuma finansiālās iespējas, atbilstoši prasībām, kas saistītas, no vienas puses, ar nepieciešamību nodrošināt naudas soda efektivitāti un, no otras puses, ar samērīguma principa ievērošanu (Vispārējās tiesas 2006. gada 5. aprīļa spriedums lietā T-279/02 *Degussa*/Komisija, Krājums, II-897. lpp., 283. punkts, un 2008. gada 18. jūnija spriedums lietā T-410/03 *Hoechst*/Komisija, Krājums, II-881. lpp., 379. punkts). Tādējādi tieši attiecīgā uzņēmuma iespējas vieglāk rast tam uzliktā naudas soda samaksai nepieciešamos līdzekļus var pamatot reizināšanas koeficienta piemērošanu nolūkā panākt naudas soda preventīvu iedarbību (šajā ziņā skat. iepriekš 210. punktā minēto spriedumu lietā *Showa Denko*/Komisija, 18. punkts, un iepriekš minētos Vispārējās tiesas spriedumus lietā *Degussa*/Komisija, 284. punkts, un lietā *Hoechst*/Komisija, 379. punkts).

214 No minētā secināms, ka Komisijai nevar prasīt pierādīt papildu saikni starp uzņēmuma resursu izmantošanu un tā izdarīto pārkāpumu, lai šos resursus būtu iespējams ņemt vērā, nosakot naudas sodu pietiekami preventīvā līmenī, jo šajā kontekstā galvenā nozīme ir piešķirama pārkāpumu izdarījušā uzņēmuma kā tāda lielumam un ekonomiskajai varai.

215 Visbeidzot, saistībā ar norādi uz lēmumu par siltumizolācijas caurulēm ir pietiekami atgādināt, ka attiecībā uz naudas sodiem konkurences jomā agrākā Komisijas lēmumu pieņemšanas prakse nav uzskatāma par tiesisko regulējumu (skat. Vispārējās tiesas 2009. gada 6. maija spriedumu lietā T-116/04 *Wieland-Werke*/Komisija, Krājums, II-1087. lpp., 85. punkts un tajā minētā judikatūra). Līdz ar to ar šā lēmuma saturu saistītā argumentācija kā tāda nav iedarbīga.

216 Tādējādi šā pamata otrā daļa ir jānoraida.

Par trešo daļu — naudas soda preventīvās iedarbības jēdziena izmantošanas nevajadzīgumu konkrētajā lietā

— Lietas dalībnieku argumenti

217 Prasītājas norāda, ka saskaņā ar Pamatnostādnēm naudas sods ir jānosaka pietiekami preventīvā līmenī un tāpēc Komisija var palielināt naudas sodu, ja tas nesasniedz šādu līmeni. Prasītāju ieskatā nepieciešamība palielināt naudas sodu šādā nolūkā var tikt noteikta vienīgi pēc tam, kad ir aprēķināts naudas soda galīgais apmērs, attiecīgā gadījumā ņemot vērā, vai uzņēmumam nesen ir tikuši uzlikti naudas sodi. Tās uzskata, ka naudas soda palielināšana preventīvās iedarbības nodrošināšanai *ab initio* un *in abstracto*, neņemot vērā faktiskos apsvērumus attiecībā uz konkrēto pārkāpumu izdarījušo uzņēmumu, tostarp konkrētā uzņēmuma iepriekš maksātos naudas sodus, neatbilst Pamatnostādnēm.

218 Šajā sakarā prasītājas norāda, ka mazāk nekā trīs gadu laikā *Arkema* bija tikusi sodīta ar secīgiem naudas sodiem aptuveni EUR 180 miljonu apmērā par dalību tādu aizliegto vienošanos īstenošanā, kas vismaz daļēji norisinājās vienlaicīgi ar darbībām, par kurām tā ir tikusi sodīta ar apstrīdēto lēmumu. Šos naudas sodus esot noteikusi Komisija ar lēmumiem organisko peroksīdu lietā un monohloretiķskābes lietā, kā arī ar Komisijas 2006. gada 3. maija Lēmumu C(2006) 1766 par [EKL] 81. panta un EEZ līguma 53. panta piemērošanas procedūru (Lieta COMP/F/C.38.620 — Ūdeņraža

peroksīds un perborāts) (turpmāk tekstā — "lēmums par ūdeņraža peroksīdu un perborātu"). Katrā no šiem trīs lēmumiem Komisija esot piemērojusi *Arkema* naudas soda palielinājumu preventīvās iedarbības nodrošināšanai, pakāpeniski palielinot arī piemērojamo reizināšanas koeficientu.

219 Tāpēc prasītāju ieskatā Komisijai esot bijis jāsecina, ka iepriekšējiem naudas sodiem par faktiem, kas laika ziņā atbilst konkrētajam kartelim, bija pietiekami preventīvs raksturs, lai nodrošinātu, ka *Arkema* nākotnē neizdara jaunus pārkāpumus, un ka līdz ar to nebija vajadzīgs piemērot naudas soda papildu palielinājumu preventīvās iedarbības nodrošināšanai.

220 Turklāt tās norāda, ka fakts, ka neilgi pēc tam, kad *Total Fina* iegādājās *Elf*, *Arkema* izstrādāja konkurences tiesību ievērošanas programmu, liecina, ka šī pēdējā jau bija pietiekami atturēta izdarīt jaunus pārkāpumus.

221 Komisija šos argumentus apstrīd.

— Vispārējās tiesas vērtējums

222 Vispirms ir jāatgādina, ka Komisijai, nosakot naudas sodu apmērus, ir rīcības brīvība, lai mudinātu uzņēmumus darboties, ievērojot konkurences tiesību normas (skat. Vispārējās tiesas 2008. gada 8. oktobra spriedumu lietā T-68/04 *SGL Carbon*/Komisija, Krājums, II-2511. lpp., 49. punkts un tajā minētā judikatūra).

223 Pirmkārt, ir noraidāms arguments, ka naudas soda palielināšanu preventīvās iedarbības nodrošināšanai konkrētajā gadījumā Komisija esot veikusi *ab initio*, lai gan prasītāju ieskatā nepieciešamība palielināt naudas sodu preventīvās iedarbības nodrošināšanai varot tikt noteikta vienīgi pēc naudas soda galīgā apmēra noteikšanas.

224 Kā jau ir ticis lemts iepriekš, vajadzība nodrošināt preventīvu iedarbību ir vispārēja prasība, kas Komisijai ir jāievēro visā naudas soda apmēra noteikšanas procesā, un tā obligāti nenozīmē, ka šī noteikšana ietvertu specifisku stadiju, kuras ietvaros šā mērķa sasniegšanai tiktu veikts visaptverošs visu atbilstošo apstākļu novērtējums (skat. iepriekš 180. punktā minēto spriedumu lietā *Carbone-Lorraine*/Komisija, 131. punkts un tajā minētā judikatūra). Tāpēc prasītājas nevar apgalvot, ka noteikt preventīvu iedarbību Komisija varēja vienīgi pēc naudas soda galīgā apmēra aprēķināšanas.

225 Turklāt konstatējams, ka apstrīdētā lēmuma preambulas 337.–350. apsvērumā Komisija, novērtējot pārkāpuma smagumu, naudas soda sākumsummas palielināšanu ir veikusi vienīgi nolūkā tam nodrošināt "pietiekami preventīvu iedarbību, ņemot vērā katra uzņēmuma lielumu un ekonomisko varu" (apstrīdētā lēmuma preambulas 337. apsvērums). Šo naudas soda aprēķināšanas posmu nosaka nepieciešamība pielāgot sākumsummu tādējādi, lai naudas sodam būtu pietiekami preventīvs raksturs, ņemot vērā uzņēmuma kopējos resursus un tā spēju rast nepieciešamos līdzekļus naudas soda samaksai. Taču šajā posmā nenotiek naudas soda preventīvā rakstura kā tāda novērtējums *ab initio*, kā to apgalvo prasītājas. Kā izriet no iepriekšējā punkta, šim apsvērumam ir jābūt Komisijas rīcības pamatā visā naudas soda noteikšanas procesa laikā.

226 Otrkārt, ir jānoraida arī arguments, ka naudas sodu preventīvās iedarbības nodrošināšanai Komisija esot palielinājusi *in abstracto*, neņemot vērā faktiskos apsvērumus attiecībā uz pārkāpumu izdarījušo uzņēmumu.

227 Šis arguments ir balstīts uz neapstiprinātiem faktiem. Proti, tā uzņēmuma, kura sastāvā ietilpst prasītājas, lieluma ņemšana vērā apstrīdētā lēmuma preambulas 337.–350. apsvērumā un no tā izrietošā sākumsummas palielināšana tieši ir apstāklis, kas ir vērsts uz nauda soda pielāgošanu, ņemot vērā uz konkrēto uzņēmumu attiecināmos apstākļus (šajā ziņā skat. iepriekš 213. punktā minēto spriedumu lietā *Degussa*/Komisija, 362. punkts).

228 Treškārt, jāpievēršas argumentam, ka Komisijai esot bijuši jāņem vērā *Arkema* iepriekš samaksātie naudas sodi tajā ziņā, ka tai esot bijis jāapsver, ka trīs iepriekšējiem naudas sodiem, kas tai tika noteikti par faktiem, kas laika ziņā atbilst konkrētajam kartelim, jau bija pietiekami preventīvs raksturs, lai novērstu, ka tā izdara jaunus pārkāpumus nākotnē, un ka tāpēc nebija vajadzīgs piemērot naudas soda papildu palielinājumu preventīvās iedarbības nodrošināšanai.

229 Vispirms atgādināms, ka Komisijai bija tiesības uzlikt *Arkema* četrus atsevišķus naudas sodus, attiecībā uz katru no tiem ievērojot Regulas Nr. 1/2003 23. panta 2. punktā noteiktos ierobežojumus, ar nosacījumu, ka *Arkema* ir izdarījusi četrus atsevišķus EKL 81. panta pārkāpumus (šajā ziņā skat. iepriekš 180. punktā minēto spriedumu lietā *Carbone-Lorraine*/Komisija, 56. punkts). Katram no šiem naudas sodiem bija jābalstās uz Komisijas sodāmā pārkāpuma ilguma un smaguma novērtējumu.

230 Tomēr konstatējams, ka *Arkema* uzliktais naudas sods par dažādām pret konkurenci vērstām darbībām saistībā ar citiem produktiem neietekmē faktu, ka konkrētajā gadījumā pārkāpums ir noticis (šajā ziņā skat. Vispārējās tiesas 2007. gada 12. decembra spriedumu apvienotajās lietās T-101/05 un T-111/05 *BASF* un *UCB*/Komisija, Krājums, II-4949. lpp., 52. punkts). Šajā sakarā jāuzsver, ka prasītāju piedāvātais risinājums kavētu Komisiju uzlikt konkrēto naudas sodu, ņemot vērā visus tos faktus, kas ļautu novērtēt pārkāpuma smagumu, un tostarp nepieciešamību nodrošināt pietiekami preventīvu šā naudas soda līmeni, ņemot vērā konkrētā uzņēmuma lielumu un ekonomisko varu.

231 Turklāt prasītāju piedāvātais risinājums neatbilst Komisijas sasniedzamajam preventīvās iedarbības mērķim naudas sodu politikas jomā. Komisija pamatoti vērš uzmanību uz to, ka šis risinājums novestu pie paradoksālas situācijas, kad uzņēmumam — tam palielinot savu dalību dažādu aizliegto vienošanos īstenošanā — progresīvi samazinātos katra soda robežizmaksas.

232 Turklāt norādāms, ka prasītāju argumentācija balstās uz premisu, ka naudas soda apmērs Komisijai esot bijis jānosaka, ņemot vērā iespējamību, ka *Arkema* nākotnē varētu izdarīt jaunus pārkāpumus, un šī iespējamība tai esot bijusi jānovērtē, ņemot vērā šim uzņēmumam uzlikto naudas sodu kopējo summu konkrētā laika posmā. Taču šāda premisa nav saderīga ar preventīvās iedarbības jēdzienu konkurences tiesībās.

233 Šajā sakarā atgādināms, ka saskaņā ar judikatūru Komisijas tiesības uzlikt naudas sodus uzņēmumiem, kuri ar nodomu vai aiz neuzmanības pārkāpj EKL 81. panta 1. punktu vai EKL 82. pantu, ir viens no līdzekļiem, kas piešķirti Komisijai, lai tā varētu pildīt tai Savienības tiesībās noteikto uzraudzības funkciju. Šo funkciju, bez šaubām, veido ne vien uzdevums izmeklēt un sodīt par individuāliem pārkāpumiem, bet arī pienākums īstenot vispārēju politiku, kuras mērķis konkurences jomā ir piemērot Līgumā ietvertos principus un uz to virzīt arī uzņēmumu rīcību (Tiesas 1983. gada 7. jūnija spriedums apvienotajās lietās no 100/80 līdz 103/80 *Musique diffusion française* u.c./Komisija, *Recueil*, 1825. lpp., 105. punkts, un iepriekš 222. punktā minētais spriedums lietā *SGL Carbon*/Komisija, 53. punkts).

234 Tādējādi Regulas Nr. 1/2003 23. panta 2. punktā paredzēto naudas sodu, kas uzlikti par EKL 81. panta pārkāpumiem, mērķis ir sodīt attiecīgo uzņēmumu prettiesisko rīcību, kā arī atturēt gan attiecīgos uzņēmumus, gan citus tirgus dalībniekus no iespējamiem Savienības konkurences tiesību normu pārkāpumiem nākotnē (iepriekš 210. punktā minētais spriedums lietā *Showa Denko*/Komisija, 16. punkts). Tāpēc preventīvās iedarbības faktors tiek izvērtēts, ņemot vērā daudzus apstākļus, nevis vienīgi

īpašo konkrētā uzņēmuma situāciju (iepriekš 210. punktā minētais spriedums lietā *Showa Denko*/Komisija, 23. punkts, un Vispārējās tiesas 2009. gada 30. aprīļa spriedums lietā T-13/03 *Nintendo* un *Nintendo of Europe*/Komisija, Krājums, II-947. lpp., 71. punkts). Tāpat gadījumā, kad Komisija vērtē vajadzību palielināt naudas sodu apmēru nolūkā nodrošināt tiem preventīvu iedarbību, tai nekas neliek izvērtēt iespējamību, ka attiecīgie uzņēmumi varētu izdarīt recidīvu (iepriekš minētais spriedums lietā *Nintendo* un *Nintendo of Europe*/Komisija, 72. punkts).

235 Tādējādi šo naudas soda noteikšanas posmu veido naudas soda sākumsummas palielināšana, ņemot vērā tādus objektīvus apstākļus kā uzņēmuma lielums un ekonomiskā vara, nevis subjektīvus apstākļus, kas attiecas uz iespējamības, ka nākotnē varētu tikt izdarīts jauns pārkāpums, izvērtējumu. No minētā secināms, ka faktam, ka prasītāju norādītajos lēmumos Komisija tām jau bija piemērojusi palielinājumus preventīvās iedarbības nodrošināšanai un bija pakāpeniski palielinājusi reizināšanas koeficientus, nav nozīmes.

236 Visbeidzot, ir jānoraida arī arguments, ka *Arkema* veiktā konkurences noteikumu ievērošanas programmas izstrāde liecinot, ka tā jau bija pietiekami atturēta veikt jaunus pārkāpumus, jo šim faktam naudas soda palielināšanas sakarā nav nozīmes, lai ņemtu vērā konkrētā uzņēmuma lielumu un ekonomisko varu. Katrā ziņā jau agrāk ir lemts, ka tas vien, ka uzņēmums izstrādā programmu, lai panāktu konkurences tiesību normu ievērošanu, nav atzīstams par atbilstošu un drošu garantiju tam, ka uzņēmums minētās normas turpmāk un ilgstoši ievēros, kas savukārt nozīmē, ka šāda programma nevar būt par iemeslu, lai Komisija samazinātu naudas sodu tāpēc, ka mērķis novērst pārkāpumu, ko tā mēģina nodrošināt, vismaz daļēji jau ir sasniegts (iepriekš 213. punktā minētais spriedums lietā *Degussa*/Komisija, 361. punkts; skat. arī iepriekš 230. punktā minēto spriedumu apvienotajās lietās *BASF* un *UCB*/Komisija, 52. punkts).

237 Tādējādi ir noraidāma arī šā pamata trešā daļa.

Par tiesas sēdē izvirzīto iebildumu, ka apstrīdētā lēmuma pieņemšanas dienā prasītājas vairs neatradās *Total* un *Elf Aquitaine* kontrolē

— Lietas dalībnieku argumenti

238 Tiesas sēdē prasītājas apgalvoja, ka katrā ziņā Komisija nevarēja palielināt tām uzlikto naudas sodu preventīvās iedarbības nodrošināšanai, ņemot vērā *Total* grupas lielumu, jo apstrīdētā lēmuma pieņemšanas brīdī šī grupa vairs nekontrolēja *Arkema*. Tomēr jaunie Komisijas norādītie fakti, ko tā sniedza pēc rakstveida procesa pabeigšanas, liecinot, ka tādas kontroles esamība apstrīdētā lēmuma pieņemšanas brīdī ir nepieciešams nosacījums, lai *Arkema* piemērotu palielinājumu preventīvās iedarbības nodrošināšanai, ņemot vērā *Total* grupas lielumu.

239 Šie jaunie fakti izrietot no Komisijas atbildes uz jautājumiem, ko Vispārējā tiesa uzdevusi procesa organizatorisko pasākumu ietvaros saistībā ar lietu T-206/06, par prasītāju mātessabiedrību iesniegto prasību par apstrīdēto lēmumu. Minētajā atbildē Komisija esot paskaidrojusi, ka pēdējos lēmumos (Komisijas 2008. gada 11. jūnija Lēmums C(2008) 2626, galīgā redakcija, par procedūru saskaņā ar [EKL] 81. pantu un EEZ līguma 53. pantu (Lieta COMP/38.695 — Nātrija hlorāts) (turpmāk tekstā — "lēmums par nātrija hlorātu") un 2009. gada 11. novembra Lēmums C(2009) 8682, galīgā redakcija, procedūru saskaņā ar [EKL] 81. pantu un EEZ līguma 53. pantu (Lieta COMP/38.589 — Termiskie stabilizatori) (turpmāk tekstā — "lēmums par

termiskajiem stabilizatoriem")) tā neesot piemērojusi *Arkema* reizināšanas koeficientus preventīvās iedarbības nodrošināšanai, jo šo lēmumu pieņemšanas datumā *Arkema* vairs neietilpa *Total* grupā.

240 Prasītājas uzsver, ka *Arkema* akciju kotēšana biržā tika uzsākta 2006. gada 18. maijā un ka no minētā datuma, t.i., gandrīz divas nedēļas pirms apstrīdētā lēmuma pieņemšanas 2006. gada 30. maijā, *Total* vairs nekontrolēja *Arkema*.

241 Uz Komisijas argumentiem, ka šis ir uzskatāms par jaunu pamatu, kas saskaņā ar Vispārējās tiesas Reglamenta 48. pantu nav pieņemams, prasītājas atbild, ka to arguments ir pamatots ar apstākļiem, kas ir kļuvuši zināmi pēc rakstveida procesa pabeigšanas, proti, ar Komisijas atbildi uz Vispārējās tiesas jautājumiem lietā T-206/06 un ar lēmumiem par nātrija hlorātu un termiskajiem stabilizatoriem. Katrā ziņā prasītājas aicina Vispārējo tiesu *ex officio* pārbaudīt iespējamu apstrīdētā lēmuma pamatojuma neesamību tiktāl, ciktāl Komisija tajā neesot norādījusi, kādu iemeslu dēļ esot bijis jāpalielina tām nosakāmo naudas sodu preventīvās iedarbības nodrošināšanai, ņemot vērā *Total* grupas lielumu, lai gan apstrīdētā lēmuma pieņemšanas dienā *Arkema* vairs neietilpa šīs grupas sastāvā.

242 Visbeidzot, atbildē uz šajā sakarā Vispārējās tiesas uzdoto jautājumu prasītājas atzīst, ka izskatāmās lietas ietvaros tās nav konkrēti informējušas Komisiju par faktu, ka kopš 2006. gada 18. maija *Total* un *Elf Aquitaine* tās vairs nekontrolē. Tomēr tās apgalvo, ka administratīvā procesa laikā Komisija bija informēta par akciju kotēšanas biržā uzsākšanas norisēm, kas notika saskaņā ar iepriekš izveidotu laika grafiku. Turklāt tās norāda, ka atbildes raksta pielikumā Komisija ir iesniegusi bukletu par šo akciju kotēšanas biržā uzsākšanu un tāpēc Komisija nevarot apgalvot, ka tā nav tikusi par to informēta.

243 Komisija norāda, ka iebildums par to, ka apstrīdētā lēmuma pieņemšanas brīdī *Arkema* vairs neietilpa *Total* grupā, ir jauns un ka tas saskaņā ar Reglamenta 48. pantu būtu noraidāms kā nepieņemams. Tās ieskatā prasītājas nevarot apgalvot, ka šis iebildums ir pamatots ar jaunatklātiem apstākļiem, jo, tā kā *Arkema* akciju kotēšana biržā esot uzsākta pirms apstrīdētā lēmuma pieņemšanas, šo iebildumu esot bijis iespējams norādīt jau prasības pieteikumā.

244 Katrā ziņā Komisija uzskata, ka šis iebildums ir jānoraida kā nepamatots. Tā atzīst, ka gadījumā, kad tā ņem vērā uzņēmuma kopējos resursus, tie, lai korekti sasniegtu preventīvās iedarbības mērķi, ir jānovērtē pēc stāvokļa tajā dienā, kurā tiek uzlikts naudas sods (iepriekš 213. punktā minētais spriedums lietā *Degussa*/Komisija, 285. punkts). Tomēr saskaņā ar judikatūru un Pamatnostādnēm Komisija, nosakot naudas soda apmēru, varētu arī ņemt vērā faktu, ka lielajiem uzņēmumiem parasti ir juridiska un ekonomiska rakstura zināšanas un infrastruktūra, kas tiem ļauj labāk izvērtēt to rīcības prettiesiskumu un no šīs rīcības izrietošās sekas no konkurences tiesību viedokļa. Šis apstāklis tiek izvērtēts pēc stāvokļa pārkāpuma izdarīšanas brīdī (iepriekš 213. punktā minētais spriedums lietā *Degussa*/Komisija, 289. un 290. punkts). It īpaši gadījumā, kad runa ir par sabiedrību grupu, kas veido vienu ekonomisko vienību, meitassabiedrības gūst labumu no tā, ka mātessabiedrības rīcībā ir šādi resursi.

245 Atzīstot, ka juridiska un ekonomiska rakstura infrastruktūras kritērijs apstrīdētajā lēmumā tieši nav minēts, Komisija tomēr uzsver faktu, ka tas ir norādīts Pamatnostādnēs. Tādējādi šo kritēriju Komisija noteikti esot piemērojusi apstrīdētajā lēmumā. Katrā ziņā Komisija uzskata, ka sliktākajā gadījumā runa ir tikai par pamatojuma nesniegšanu saistībā ar šo jautājumu un ka Vispārējā tiesa var novērst šo trūkumu *ex officio*, izdarot tādu pašu secinājumu par naudas soda apmēru.

246 Visbeidzot, attiecībā uz prasītāju norādītajiem lēmumiem par nātrija hlorātu un termiskajiem stabilizatoriem Komisija uzsver, ka šajos lēmumos tika piemērotas Pamatnostādnes naudas soda aprēķināšanai [noteikšanai], piemērojot Regulas Nr. 1/2003 23. panta 2. punkta a) apakšpunktu (OV 2006, C 210, 2. lpp.; turpmāk tekstā — "Jaunās pamatnostādnes"), kurās vairs nav norādes uz juridiska un ekonomiska rakstura infrastruktūras kritēriju. Ar to arī izskaidrojama atšķirīga pieeja šajos pēdējos lēmumos.

— Vispārējās tiesas vērtējums

247 Pirmkārt, atgādināms, ka savā prasības pieteikumā prasītājas ir formulējušas trīsdaļīgu pamatu, kurā ir norādīts uz kļūdām tiesību piemērošanā un faktos, palielinot naudas soda sākumsummu preventīvās iedarbības nodrošināšanai, un kurš ir pārbaudīts iepriekš. Turklāt tās ir norādījušas arī faktu, ka kopš *Arkema* akciju kotēšanas biržā uzsākšanas 2006. gada 18. maijā *Arkema* ir kļuvusi par struktūru, kas ir pilnīgi neatkarīga no *Total* grupas, jo šī pēdējā vairs nekontrolē tās kapitāldaļas. Taču to iesniegtajos dokumentos tieši nav ietverti argumenti, ar kuriem tiktu apstrīdēta naudas soda sākumsummas palielināšana preventīvās iedarbības nodrošināšanai tā specifiskā iemesla dēļ, ka apstrīdētā lēmuma pieņemšanas brīdī *Total* grupa vairs nekontrolēja prasītājas. Kā pamatoti atzīst Komisija, šie argumenti — saskaņā ar pieņēmumu — ir balstīti uz faktisku apstākli, kas radies pirms prasības pieteikuma iesniegšanas, kas nozīmē, ka to ir bijis iespējams norādīt jau šajā stadijā.

248 Taču konkrētajā gadījumā nav jānoskaidro, vai šī argumentācija ir uzskatāma par jaunu pamatu, kas saskaņā ar Reglamenta 48. pantu ir nepieņemams, vai arī — tieši pretēji — tā ir vienīgi pieteikumā par lietas ierosināšanu norādīta pamata izvērsums, kam ir cieša saikne ar to un kas tādējādi saskaņā ar šo tiesību normu ir atzīstams par pieņemamu (šajā ziņā skat. Tiesas trešās palātas priekšsēdētāja 2001. gada 13. novembra rīkojumu lietā C-430/00 P *Dürbeck*/Komisija, *Recueil*, I-8547. lpp., 17. punkts,

un Tiesas 2008. gada 3. septembra spriedumu apvienotajās lietās C-402/05 P un C-415/05 P *Kadi* un *Al Barakaat International Foundation*/Padome un Komisija, Krājums, I-6351. lpp., 278. punkts, kā arī Vispārējās tiesas 2002. gada 21. marta spriedumu lietā T-231/99 *Joynson*/Komisija, *Recueil*, II-2085. lpp., 156. punkts).

249 Kaut arī savā atbildē uz paziņojumu par iebildumiem prasītājas ir tieši norādījušas, ka "naudas soda apmēra palielināšana [*Arkema*] "preventīvās iedarbības nodrošināšanai", ņemot vērā *Elf Aquitaine*/*Total* grupas lielumu un resursus, būtu vēl jo mazāk pamatota, jo uzņēmums 2006. gada pavasarī, kad ir paredzēts uzsākt tā akciju kotēšanu biržā, kļūs par no *Total* grupas neatkarīgu struktūru", prasītājas, kā tās ir atzinušas arī tiesas sēdē, neinformēja Komisiju par konkrēto faktu, ka no 2006. gada 18. maija *Total* grupa tās vairs nekontrolē. Tādējādi šajā ziņā apstrīdētais lēmums nav prettiesisks, jo Komisija ir varējusi balstīties tikai uz faktiskajiem apstākļiem, kas ir norādīti paziņojumā par iebildumiem un kas pierāda, ka prasītājas kopā ar to mātessabiedrībām veidoja vienu uzņēmumu, un šos faktus ieinteresētās personas tieši nav apstrīdējušas.

250 Tādējādi tiesas sēdē paustais iebildums katrā ziņā ir nepamatots tiktāl, ciktāl ar to tiek mēģināts pamatot prasību daļēji atcelt apstrīdēto lēmumu.

251 Tomēr jāatceras, ka izskatāmajā lietā prasītājas, pamatojoties uz EKL 229. pantu, ir lūgušas atcelt vai samazināt tām ar apstrīdēto lēmumu uzlikto naudas sodu. Turklāt tās ir tieši lūgušas Vispārējo tiesu "ievērojami samazināt *Arkema* uzliktā naudas soda palielinājumu preventīvās iedarbības nodrošināšanai". Tādējādi tās, pamatojoties uz EKL 229. pantu, ir aicinājušas Vispārējo tiesu īstenot tai ar Regulas Nr. 1/2003 31. pantu paredzēto neierobežoto kompetenci, turklāt konkrēti attiecībā uz naudas soda palielināšanu preventīvās iedarbības nodrošināšanai.

252 Kā jau ir ticis lemts iepriekš, minētā neierobežotā kompetence piešķir tiesai tiesības grozīt apstrīdēto tiesību aktu, pat ja tas netiek atcelts, ņemot vērā visus faktiskos apstākļus, lai mainītu, piemēram, uzliktā naudas soda apmēru (Tiesas 2002. gada 15. oktobra spriedums apvienotajās lietās C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, no C-250/99 P līdz C-252/99 P un C-254/99 P *Limburgse Vinyl Maatschappij* u.c./Komisija, *Recueil*, I-8375. lpp., 692. punkts, un 2009. gada 3. septembra spriedums lietā C-534/07 P *Prym* un *Prym Consumer*/Komisija, Krājums, I-7415. lpp., 86. punkts, kā arī Vispārējās tiesas 2004. gada 8. jūlija spriedums apvienotajās lietās T-67/00, T-68/00, T-71/00 un T-78/00 *JFE Engineering* u.c./Komisija, Krājums, II-2501. lpp., 577. punkts).

253 Līdz ar to, ievērojot izskatāmās lietas apstākļus, Reglamenta 48. pants nevar liegt Vispārējai tiesai, īstenojot neierobežotu kompetenci, ņemt vērā tiesas sēdē lietas dalībnieku norādīto argumentāciju, lai izvērtētu, vai palielinājums preventīvās iedarbības nodrošināšanai, ņemot vērā norādītos faktiskos apstākļus, ir bijis pamatots (šajā ziņā un pēc analoģijas skat. iepriekš 252. punktā minēto spriedumu apvienotajās lietās *JFE Engineering* u.c./Komisija, 575. un 578. punkts), turklāt ņemot vērā, ka Komisijai ir bijusi iespēja iesniegt savus apsvērumus par šo jautājumu (šajā ziņā un pēc analoģijas skat. Tiesas 2009. gada 17. decembra spriedumu lietā C-197/09 RX-II *M*/*EMEA* (Pārskatīšana), Krājums, I-12033. lpp., 40.–42., 57. un 58. punkts).

254 Otrkārt, norādāms, ka Komisija nav apstrīdējusi prasītāju apgalvojumu, ka no 2006. gada 18. maija *Total* un *Elf Aquitaine* tās vairs nekontrolēja, patiesumu. Kā norādīts iepriekš, šis faktiskais apstāklis jau bija minēts prasības pieteikumā. Turklāt ir jāuzsver, ka šā apgalvojuma patiesumu apstiprina lēmuma par termiskajiem stabilizatoriem, kas ir apspriests tiesas sēdē un ko prasītājas pēc tam arī iesniedza, saturs (skat. 26. punktu iepriekš). Proti, saskaņā ar minēto lēmumu "no 2006. gada 18. maija *Arkema France* vairs neatrodas *Total*/*Elf Aquitaine* grupā" (preambulas 27. apsvērums) un "neietilpst tajā pašā uzņēmumā, kurā ietilpst *Elf Aquitaine* [..]" (preambulas 740. apsvērums).

255 Turklāt savam lūgumam Vispārējai tiesai (skat. 26. punktu iepriekš) prasītājas ir pievienojušas pierādījumus, kas pamato to apgalvojumus. Komisija šos pierādījumus nav apstrīdējusi un, atbildot uz Vispārējās tiesas uzdoto jautājumu, ir tieši atzinusi, ka no 2006. gada 18. maija prasītājas vairs neietilpa vienā uzņēmumā ar *Total* un *Elf Aquitaine*.

256 Tāpēc jāsecina, ka apstrīdētā lēmuma pieņemšanas dienā prasītājas vairs neietilpa vienā uzņēmumā ar *Total* un *Elf Aquitaine*.

257 Treškārt, ir jāpārbauda šā secinājuma iespējamā ietekme uz naudas soda apmēru, kas prasītājām ir jāmaksā saskaņā ar apstrīdēto lēmumu.

258 Šajā sakarā atgādināms, ka nepieciešamība nodrošināt naudas soda pietiekami preventīvu iedarbību gadījumā, kad tas nav pamats vispārējā naudas sodu līmeņa paaugstināšanai konkurences politikas īstenošanas ietvaros, prasa naudas soda pielāgošanu, lai ņemtu vērā panākamo ietekmi uz uzņēmumu, kuram naudas sods tiek uzlikts, nolūkā nodrošināt, ka naudas sods nav pārāk niecīgs vai — tieši pretēji — pārmērīgs, īpaši ņemot vērā konkrētā uzņēmuma finansiālās iespējas, atbilstoši prasībām, kas saistītas, no vienas puses, ar nepieciešamību nodrošināt naudas soda efektivitāti un, no otras puses, ar samērīguma principa ievērošanu (iepriekš 213. punktā minētie spriedumi lietā *Degussa*/Komisija, 283. punkts, un lietā *Hoechst*/Komisija, 379. punkts). Tādējādi tieši konkrētā uzņēmuma spēja vieglāk rast tam uzliktā naudas soda samaksai nepieciešamos līdzekļus var pamatot reizināšanas koeficienta piemērošanu nolūkā panākt naudas soda preventīvu iedarbību (šajā ziņā skat. iepriekš 210. punktā minēto spriedumu lietā *Showa Denko*/Komisija, 18. punkts; 258. punktā minēto spriedumu lietā *Degussa*/Komisija, 284. punkts, un 213. punktā minēto spriedumu lietā *Hoechst*/Komisija, 379. punkts; skat. arī 210.–213. punktu iepriekš).

259 Tādējādi attiecīgā uzņēmuma lieluma un kopējo resursu ņemšana vērā, lai nodrošinātu pietiekamu naudas soda preventīvo iedarbību, ir saistīta ar vēlamo iedarbību uz minēto uzņēmumu, jo sodam nav jābūt niecīgam, tostarp ņemot vērā uzņēmuma finansiālo spēju (Tiesas 2010. gada 17. jūnija spriedums lietā C-413/08 P *Lafarge*/Komisija, Krājums, I-5361. lpp., 104. punkts).

260 Tieši šā iemesla dēļ ir ticis nospriests, ka preventīvās iedarbības mērķis, kuru Komisijai ir tiesības sasniegt, nosakot naudas soda apmēru, var tikt korekti sasniegts vienīgi tad, ja tiek izvērtēta attiecīgā uzņēmuma situācija naudas soda uzlikšanas dienā (iepriekš 213. punktā minētais spriedums lietā *Degussa*/Komisija, 278. punkts). Tādējādi uzņēmuma kopējie resursi, kas — samazinoties vai palielinoties — var ievērojami mainīties nosacīti īsā laika posmā, īpaši laikā starp pārkāpuma beigām un lēmuma, ar ko tiek uzlikts naudas sods, pieņemšanu, ir jānovērtē — lai pareizi sasniegtu preventīvās iedarbības mērķi un ievērojot samērīguma principu — pēc stāvokļa dienā, kurā naudas sods tiek uzlikts (šajā ziņā skat. iepriekš 213. punktā minēto spriedumu lietā *Degussa*/Komisija, 285. un 288. punkts).

261 Turklāt šos apsvērumus Komisija nav apstrīdējusi. Tomēr tā apgalvo, ka, nosakot naudas soda apmēru, tā var ņemt vērā arī faktu, ka vairākumā gadījumu lielajiem uzņēmumiem ir juridiskas un ekonomiskas zināšanas un infrastruktūra, kas tiem ļauj labāk izvērtēt to rīcības prettiesiskumu un no šīs rīcības izrietošās sekas no konkurences tiesību viedokļa — šis apstāklis tiekot izvērtēts pēc stāvokļa pārkāpuma izdarīšanas brīdī.

262 Šajā sakarā jāatgādina, ka pārkāpumu smagums ir jānoskaidro, pamatojoties uz ļoti daudziem elementiem, piemēram, īpašajiem lietas apstākļiem, lietā pastāvošo situāciju un naudas sodu preventīvo raksturu, un nav izstrādāts saistošs vai pilnīgs to kritēriju saraksts, kuri ir obligāti jāņem vērā (skat. iepriekš 178. punktā minēto spriedumu apvienotajās lietās *Dansk Rørindustri* u.c./Komisija, 241. punkts un tajā minētā judikatūra).

263 Turklāt, lai arī nolūkā noteikt naudas sodu tādā apmērā, kas tam nodrošina pietiekami preventīvu iedarbību, Komisija var ņemt vērā konkrētā uzņēmuma apgrozījumu, kas, lai gan aptuveni un nepilnīgi, liecina par tā lielumu un ekonomisko varu, šim apgrozījumam tomēr nav piešķirama pārmērīga nozīme salīdzinājumā ar citiem novērtējuma elementiem un līdz ar to atbilstoša naudas soda aprēķināšana nevar izpausties vienīgi kā vienkāršs uz apgrozījumu balstīts aritmētisks aprēķins (šajā ziņā skat. iepriekš 233. punktā minēto Tiesas spriedumu apvienotajās lietās *Musique diffusion française* u.c./Komisija, 121. punkts; iepriekš 178. punktā minēto spriedumu apvienotajās lietās *Dansk Rørindustri* u.c./Komisija, 243. punkts, un iepriekš 211. punktā minēto spriedumu lietā *Evonik Degussa*/Komisija un Padome, 120. punkts).

264 Tādējādi, kā pamatoti apgalvo Komisija, tā, nosakot naudas soda apmēru, cita starpā var ņemt vērā faktu, ka lielajiem uzņēmumiem vairumā gadījumu ir juridiskas un ekonomiskas zināšanas un infrastruktūra, kas tiem ļauj labāk izvērtēt to rīcības prettiesiskumu un no šīs rīcības izrietošās sekas no konkurences tiesību viedokļa (šajā ziņā skat. arī iepriekš 211. punktā minēto spriedumu lietā *Evonik Degussa*/Komisija un Padome, 121. punkts), kā tas turklāt ir paredzēts Pamatnostādņu 1.A punkta piektajā daļā.

265 Šā elementa ņemšana vērā ir vērsta drīzāk uz to, lai sodītu lielos uzņēmumus, attiecībā uz kuriem tiek prezumēts, ka to rīcībā ir pietiekamas zināšanas un strukturālie līdzekļi, kas tiem ļauj saprast to rīcības prettiesiskumu un izvērtēt labumus, kas no šīs rīcības var izrietēt. Tādējādi šajā gadījumā apgrozījumam, pamatojoties uz kuru Komisija novērtē konkrēto uzņēmumu lielumu un tātad to spēju noskaidrot savas rīcības raksturu un sekas, ir jāatspoguļo šo uzņēmumu situācija pārkāpuma izdarīšanas brīdī, nevis apstrīdētā lēmuma pieņemšanas brīdī (iepriekš 213. punktā minētais spriedums lietā *Degussa*/Komisija, 289. un 290. punkts).

266 Taču izskatāmajā lietā no apstrīdētā lēmuma nekādi neizriet, ka apsvērumi par juridisko un ekonomisko infrastruktūru kaut kādā veidā būtu izmantoti, lai noteiktu prasītājām uzliktajam naudas sodam piemēroto reizināšanas koeficientu "3".

267 Jāuzsver, ka šis elements apstrīdētā lēmuma preambulas 337.–350. apsvērumā, kuros Komisija pamato reizināšanas koeficienta piemērošanu, nav minēts. Tieši pretēji, Komisija ir skaidri norādījusi, ka naudas sodu apmērs ir jānosaka "tādā līmenī, kas nodrošina to pietiekamu preventīvu iedarbību, ņemot vērā katra uzņēmuma lielumu un ekonomisko varu" (apstrīdētā lēmuma preambulas 337. apsvērums), un ka reizināšanas koeficients ir jāpiemēro, "lai noteiktu naudas sodu tādā līmenī, kas tam nodrošina pietiekami preventīvu iedarbību" (apstrīdētā lēmuma preambulas 349. apsvērums). Tāpat apstrīdētā lēmuma preambulas 346. apsvērumā Komisija ir norādījusi, ka "diferencētā pieeja ir pamatota ar katra dalībnieka apgrozījumu tirgū, uz kuru attiecas kartelis, kas sniedz atbilstošu norādi par to attiecīgo īpatsvaru pārkāpuma laikā, kamēr reizināšanas koeficients ir balstīts uz uzņēmuma kopējo apgrozījumu, kas atspoguļo nepieciešamību noteikt naudas sodu tādā līmenī, kas tam nodrošina preventīvu iedarbību".

268 Tāpēc jāsecina, ka reizināšanas koeficienta piemērošanas pamatojums ir skaidri balstīts uz iepriekš 258.–260. punktā izklāstītajiem apsvērumiem, proti, būtībā — uz ietekmi, kas ar naudas sodiem sasniedzama uz konkrētajiem uzņēmumiem.

269 Turklāt šo secinājumu apstiprina fakts, ka konkrētajiem uzņēmumiem piemērotie reizināšanas koeficienti ir balstīti uz to kopējiem apgrozījumiem 2005. gadā, t.i., pēdējā gadā pirms apstrīdētā lēmuma pieņemšanas, neatkarīgi no datumiem, kad beidzās to attiecīgie pārkāpuma laikposmi. Tā, piemēram, *ICI* gadījumā, kurai tika piemērots reizināšanas koeficients "1,5", pārkāpuma laikposma beigu brīdi (kas saskaņā ar apstrīdēto lēmumu ir 1999. gada 1. novembris) no 2005. gada šķir vairāk nekā pieci gadi. Savukārt aplūkojamajā apstrīdētā lēmuma daļā nav ietvertas norādes uz šo uzņēmumu lielumu attiecīgajos pārkāpuma laikposmos. Turklāt ir atgādināts, ka *Total*, kura

apgrozījums ir ņemts vērā reizināšanas koeficienta piemērošanas mērķiem, grupas kontroli pārņēma vien 2000. gada aprīlī, kamēr prasītāju izdarītais pārkāpums ilga no 1997. gada 23. janvāra līdz 2002. gada 12. septembrim.

270 Tāpēc izskatāmā lieta skaidri atšķiras no lietas, kurā tika taisīts iepriekš 213. punktā minētais spriedums lietā *Degussa*/Komisija, uz kuru Komisija ir norādījusi tiesas sēdē. Proti, lēmumā, kas tika vērtēts minētajā lietā, Komisija bija tieši atsaukusies uz elementu, kas saistīts ar juridisko un ekonomisko infrastruktūru (iepriekš 213. punktā minētais spriedums lietā *Degussa*/Komisija, īpaši 275. punkts). Turklāt no minētā sprieduma izriet, ka nepieciešamība ņemt vērā faktu, ka lielajiem uzņēmumiem ir juridiska un ekonomiska infrastruktūra, kā pamatojums naudas soda palielināšanas procesā ir nošķirams no pamatojuma par nepieciešamību nodrošināt naudas sodam pietiekami preventīvu iedarbību, kam ir citi mērķi (iepriekš 213. punktā minētais spriedums lietā *Degussa*/Komisija, īpaši 277., 278. un 289. punkts). Tāpēc nevar apgalvot, ka šī nepieciešamība noteikti ir apstrīdētajā lēmumā sniegtās Komisijas argumentācijas pamatā.

271 Tāpat ir jānoraida Komisijas arguments, ka tā noteikti ir ņēmusi vērā elementu, kas attiecas uz juridisko un ekonomisko infrastruktūru, jo tas esot paredzēts Pamatnostādnēs. Šajā sakarā pietiek norādīt, ka Pamatnostādņu 1.A punkta piektajā daļā ir paredzēta nevis sistemātiska šā apstākļa ņemšana vērā, bet gan vienīgi Komisijas tiesības to darīt ("principā jāņem vērā fakts, ka [..]"). Tā kā šis elements nav uzskatāms par imperatīvu, Komisijai nav pienākuma to ņemt vērā ikvienā gadījumā (šajā ziņā skat. Vispārējās tiesas 2006. gada 15. marta spriedumu lietā T-26/02 *Daiichi Pharmaceutical*/Komisija, Krājums, II-713. lpp., 49. punkts).

272 No minētā secināms, ka reizināšanas koeficienta piemērošanas nolūkā prasītāju lielums un ekonomiskā vara bija jānovērtē pēc stāvokļa apstrīdētā lēmuma pieņemšanas dienā, ņemot vērā kopējo *Arkema* apgrozījumu. It īpaši ņemot vērā, kā tas tikko secināts, ka šo elementu ņemšana vērā ir saistīta ar naudas sodu sasniedzamo ietekmi uz konkrēto uzņēmumu un ka *Arkema* un *Total* ekonomiskā vienotība pirms apstrīdētā lēmuma pieņemšanas tika pārtraukta, šīs pēdējās sabiedrības resursus nedrīkstēja ņemt vērā, nosakot *Arkema* piemērojamo reizināšanas koeficientu (šajā ziņā un pēc analoģijas attiecībā uz 10 % griestiem skat. Vispārējās tiesas 2005. gada 15. jūnija spriedumu apvienotajās lietās T-71/03, T-74/03, T-87/03 un T-91/03 *Tokai Carbon* u.c./Komisija, Krājumā nav publicēts, 390. punkts).

273 Turklāt, ņemot vērā iepriekš 260. punktā izklāstītos apsvērumus, šis secinājums nav atspēkots ar faktu, ka minētā ekonomiskā vienotība tika pārtraukta vien dažas dienas pirms apstrīdētā lēmuma pieņemšanas.

274 Tāpat, lai gan kļūdā, kas ir radusies, reizināšanas koeficienta noteikšanas procesā ņemot vērā *Total* apgrozījumu, ir vainojamas prasītājas (skat. 249. punktu iepriekš), šis apstāklis nav pamats saglabāt tām uzliktā naudas soda apmēru, jo tas ir noteikts, ņemot vērā saturiski nepareizu faktisko apstākli (šajā ziņā skat. Vispārējās tiesas 1999. gada 11. marta spriedumu lietā T-156/94 *Aristrain*/Komisija, *Recueil*, II-645. lpp., 586. punkts, un 2006. gada 27. septembra spriedumu lietā T-322/01 *Roquette Frères*/Komisija, Krājums, II-3137. lpp., 293. punkts).

275 Turklāt, lai gan Vispārējā tiesa nevar ņemt vērā Komisijas atbildi uz tās uzdotajiem jautājumiem lietā T-206/06, kas neatrodas izskatāmās lietas materiālos, ir jāuzsver, ka šāds rīcības modelis izriet no tiesas sēdes laikā apspriestās Komisijas lēmumu pieņemšanas prakses (skat. lēmumus par nātrija hlorātu un termiskajiem stabilizatoriem). Piemēram, lēmumā par termiskajiem stabilizatoriem Komisija lēma, ka "reizināšanas koeficients [kas bija balstīts ar *Elf Aquitaine* apgrozījumu pasaulē] nav jāpiemēro

attiecībā uz *Arkema France* un *CECA SA*, jo tās vairs neietilpst vienā uzņēmumā ar *Elf Aquitaine*" (skat. minētā lēmuma preambulas 740. apsvērumu). Argumentam par to, ka ar šiem lēmumiem tika piemērotas Jaunās pamatnostādnes, kurās juridiskās un ekonomiskās infrastruktūras kritērijs tieši nav paredzēts, nav nozīmes, jo šis kritērijs, kā tas tikko uzsvērts, nav ticis piemērots arī izskatāmajā lietā. Turklāt tāda pati pieeja izriet arī no lēmuma par ūdeņraža peroksīdu un perborātu, kas ir pieņemts vienā laikā ar apstrīdēto lēmumu un kurā ir piemērotas tās pašas Pamatnostādnes, un uz šo lēmumu pati Komisija ir norādījusi tiesas sēdē, lai to salīdzinātu ar apstrīdēto lēmumu naudas sodu līmeņa ziņā (attiecībā uz citu sabiedrību grupu skat. lēmuma par ūdeņraža peroksīdu un perborātu preambulas 31. un 463. apsvērumu).

276 Iepriekš 272. punktā secināto neatspēko fakts, ka saskaņā ar apstrīdēto lēmumu *Arkema* atbildība par naudas soda samaksu, ciktāl tas ir balstīts uz reizināšanas koeficienta "3" piemērošanu, ņemot vērā *Total* grupas apgrozījumu, ir noteikta solidāri ar tās bijušajām mātessabiedrībām. Taču ir jānorāda, ka apstrīdētā lēmuma 2. panta b) punkts sniedz Komisijai pilnīgu brīvību prasīt naudas soda samaksu no vienas vai otras konkrētās juridiskās personas tajā norādīto summu robežās. Tādējādi Komisija varēja izlemt prasīt visa naudas soda samaksu no prasītājām (šajā ziņā skat. Vispārējās tiesas 2010. gada 13. septembra spriedumu lietā T-40/06 *Trioplast Industrier*/Komisija, Krājums, II-4893. lpp., 165. punkts).

277 Tomēr no apstrīdētā lēmuma izriet, ka pati Komisija uzskatīja, ka reizināšanas koeficients "3" nav adekvāts attiecībā pret *Arkema* vienas pašas apgrozījumu (saskaņā ar apstrīdētā lēmuma preambulas 14. apsvērumu — aptuveni EUR 5,7 miljardi 2005. gadā). Proti, 233. zemsvītras piezīmē pie apstrīdētā lēmuma preambulas 349. apsvēruma Komisija ir norādījusi, ka, "kas attiecas uz *Arkema*, *Altuglas* un *Altumax* [..], tām uzliktā naudas soda sākumsummai EUR 65 miljonu apmērā tiks piemērots atsevišķs reizināšanas koeficients "1,25", un no šīs summas būs iespējams aprēķināt 55 % palielinājumu

par pārkāpuma ilgumu pirms 50 % palielinājuma sakarā ar recidīvu [..]". Šajā sakarā ir atgādināts, ka Komisija nav uzskatījusi *Total* un *Elf Aquitaine* par recidīvistēm (apstrīdētā lēmuma preambulas 369. apsvērums) un ka tāpēc tā norāda uz "hipotētisku" reizināšanas koeficientu "1,25", lai nodrošinātu, ka palielinājums sakarā ar recidīvu tiktu piemērots vienīgi naudas sodu aprēķina elementiem, kuri attiecas uz *Arkema* un tās meitassabiedrībām.

278 Turklāt norādāms, ka sabiedrībām *ICI* un *Degussa*, kuru apgrozījums bija attiecīgi vairāk nekā EUR 8 miljardi un vairāk nekā EUR 11 miljardi 2005. gadā, tika piemēroti reizināšanas koeficienti attiecīgi "1,5" un "1,75" (skat. apstrīdētā lēmuma preambulas 349. apsvērumu). Šajos apstākļos *Arkema* piemērotais reizināšanas koeficients "3" varētu tikt pamatots vienīgi ar faktu, ka saskaņā ar informāciju, uz ko Komisija ir pamatojusies apstrīdētajā lēmumā, *Arkema* veidoja daļu no *Total* grupas, kurai bija daudz lielāks apgrozījums nekā citiem konkrētajiem uzņēmumiem, un ka tāpēc naudas soda noteikšanas dienā tā varēja rēķināties ar *Total* grupas resursiem. Tā kā tagad ir redzams, ka šis nosacījums nav izpildīts, reizināšanas koeficients "3" ir pārmērīgs salīdzinājumā ar reizināšanas koeficientiem, kas tika piemēroti citiem apstrīdētā lēmuma adresātiem.

279 Jāuzsver, ka Komisijai, uzliekot naudas sodus saskaņā ar Regulas Nr. 1/2003 23. panta 2. punktu, ir jāievēro vispārējie tiesību principi, it īpaši vienlīdzīgas attieksmes un samērīguma princips, kādi tie ir attīstīti Tiesas un Vispārējās tiesas judikatūrā (iepriekš 213. punktā minētais spriedums lietā *Degussa*/Komisija, 77. punkts).

280 Līdz ar to Vispārējā tiesa secina, ka konkrētā gadījuma apstākļos attiecībā uz prasītājām reizināšanas koeficients "3" nav pamatots. Šī vērtējuma ietekme uz prasītāju maksājamā naudas soda apmēra noteikšanu tiks izskatīta tālāk.

Par sesto pamatu — Komisijas kļūdām tiesību piemērošanā, palielinot naudas sodu sakarā ar recidīvu

281 Šis pamats ir iedalāms divās daļās.

Par pirmo daļu — likumpārkāpumu un sodu tiesiskuma principa un tiesiskās drošības principa pārkāpumu

282 Prasības pieteikumā prasītājas ir uzsvērušas, ka Komisija, pamatojoties uz 1984., 1986. un 1994. gadā uzliktiem sodiem, kas attiecas uz faktiem pirms vairāk nekā 20 vai pat tuvu 30 gadiem pirms apstrīdētā lēmuma pieņemšanas, ir pārkāpusi likumpārkāpumu un sodu tiesiskuma principu un tiesiskās drošības principu. Proti, Komisijas pieeja nozīmējot, ka uzņēmumam, kas jau reiz ir ticis sodīts, turpmāk vienmēr pastāvēs nebeidzami draudi, ka tam varētu tikt piemēroti noteikumi par recidīvu.

283 Tomēr savā replikā prasītājas norādīja, ka tās ir iepazinušās ar Tiesas 2007. gada 8. februāra spriedumu lietā C-3/06 P *Groupe Danone*/Komisija (Krājums, I-1331. lpp.), kas ir ticis pasludināts pēc prasības pieteikuma iesniegšanas, un ka tās uzskata, ka "atgriešanās pie [iepriekš norādītajiem] argumentiem, ņemot vērā minēto spriedumu, nav lietderīga". Izjautātas par šo jautājumu procesa organizatorisko pasākumu ietvaros un tiesas sēdē, prasītājas apstiprināja, ka tās atsakās no šīs sestā pamata daļas, tajā pašā laikā uzturot argumentāciju attiecībā uz minētā pamata otro daļu, kurā ir norādīts uz *non bis in idem* principa un samērīguma principa pārkāpumu.

284 Ņemot vērā šo atteikšanos, sestā prasības pamata pirmā daļa vairs nav jāizvērtē.

Par otro daļu — *non bis in idem* principa un samērīguma principa pārkāpumu

— Lietas dalībnieku argumenti

285 Prasītājas vērš uzmanību uz to, ka apstrīdētajā lēmumā Komisija nolūkā pamatot naudas soda palielināšanu sakarā ar recidīvu ir balstījusies uz agrākiem sodīšanas gadījumiem, kas jau ir tikuši izmantoti, lai pamatotu *Arkema* uzlikto naudas sodu palielinājumus sakarā ar recidīvu lēmumos par organiskajiem peroksīdiem, par monohloretiķskābi un par ūdeņraža peroksīdu un perborātu. Šādi rīkojoties, Komisija esot sodījusi *Arkema* četras reizes par vienu un to pašu pārkāpumu un tāpēc tā esot pārkāpusi *non bis in idem* principu.

286 Šajā sakarā prasītājas atgādina, ka recidīvs ir piemērojams gadījumā, ja persona pēc tam, kad tā ir tikusi galīgi sodīta par pirmo pārkāpumu, izdara jaunu pārkāpumu tiesību aktos paredzētajos apstākļos un visbiežāk –noteiktajā termiņā. Tādējādi recidīvs nozīmē, kas tiek noteikts pārbaudes laiks, ko skaita no pirmā pārkāpuma izdarīšanas brīža. Tomēr prasītāju ieskatā šis pārbaudes laiks nevar būt nebeidzams un turpināties vēl pēc otrās sodīšanas reizes. Prasītājas uzskata — ja sodītā persona, neskatoties uz tai kā recidīvistei noteiktā soda pastiprināšanu, izdara trešo pārkāpumu, vēlreizēja soda pastiprināšana sakarā ar recidīvu var tikt noteikta vienīgi saistībā ar otro pārkāpumu. To ieskatā jebkāda cita interpretācija par vienu un to pašu pārkāpumu pastiprinātu sodu divas reizes.

287 Tāpēc prasītājas uzskata, ka konkrētajā gadījumā Komisijai esot bijis jāapsver, ka sodu uzlikšana, kas veikta 1984., 1986., 1988. un 1994. gadā, jau bija tikusi ņemta vērā, nosakot naudas soda apmēru lēmumā par organiskajiem peroksīdiem, un tāpēc nākamajās lietās recidīvista statuss *Arkema* vairāk nevarēja tikt piemērots, pamatojoties uz minēto sodu uzlikšanas gadījumiem. Savukārt prasītāju ieskatā Komisija esot

varējusi piemērot *Arkema* recidīvista statusu, eventuāli pamatojoties uz lēmumiem par organiskajiem peroksīdiem, par monohloretiķskābi un par ūdeņraža peroksīdu un perborātu. Tomēr tās apgalvo, ka, tā kā apstrīdētajā lēmumā norādītais pārkāpuma laikposms noslēdzās vēl pirms lēmumu pieņemšanas šajās trīs lietās, recidīvs izskatāmajā lietā nebija piemērojams.

288 Turklāt uz Komisijas argumentu, ka recidīva kā atbildību pastiprinoša apstākļa piemērošana ir pamatota ar nepieciešamību nodrošināt naudas sodu preventīvu iedarbību, prasītājas atbild, ka Komisija šo apsvērumu jau ņēma vērā, palielinot *Arkema* uzliktā naudas soda sākumsummu sakarā ar tās piederību lielai grupai. Tāpēc tās secina, ka Komisija, divos piegājienos palielinot naudas sodu uz viena un tā paša pamata, vēlreiz ir pārkāpusi *non bis in idem* principu.

289 Turklāt Komisija, palielinot naudas sodu sakarā ar recidīvu saistībā ar vieniem un tiem pašiem sodu uzlikšanas gadījumiem četrās dažādās lietās, esot pārkāpusi arī samērīguma principu. Prasītāju ieskatā preventīvās iedarbības mērķis, kam atbilst naudas soda palielināšana, tika pietiekami nodrošināts ar 50 % palielinājumu lēmumā par organiskajiem peroksīdiem un *a fortiori* ar vēlākajiem 50 % palielinājumiem lēmumā par monohloretiķskābi 2005. gadā un lēmumā par ūdeņraža peroksīdu un perborātu 2006. gadā. Tās apgalvo, ka šā iemesla dēļ nebija atkal jānosaka līdzīgs palielinājums apstrīdētajā lēmumā, vēl jo vairāk tāpēc, ka minēto četru lēmumu pamatā esošie fakti ir notikuši vienā laikā un līdz ar to *Arkema* nebija iespējams pielāgot savu rīcību, lai ņemtu vērā trīs pēdējos sodu uzlikšanas gadījumus 2003., 2005. un 2006. gadā.

290 Savā replikas rakstā prasītājas uzsver, ka, ciktāl *Arkema* uzliktā naudas soda palielinājums sakarā ar recidīvu, kā tas izrietot no Komisijas argumentiem, esot pamatots ar lēmumiem lietās par organiskajiem peroksīdiem, par monohloretiķskābi un par ūdeņraža peroksīdu un perborātu, šis palielinājums esot acīmredzami pretrunā samērīguma principam. Proti, šāds palielinājums esot nevajadzīgs un nesamērīgs

gadījumos, kad pārkāpumi, kas ir pamatā vairākiem lēmumiem, ir notikuši vienā laikā un tādējādi uzņēmumam nav bijis iespējams pielāgot savu rīcību, lai ņemtu vērā iepriekšējos sodu uzlikšanas gadījumus.

291 Komisija šos argumentus apstrīd.

— Vispārējās tiesas vērtējums

292 Jānorāda, ka *non bis in idem* princips, kas ir Savienības tiesību pamatprincips un turklāt ir nostiprināts Eiropas Savienības Pamattiesību hartas (OV C 364, 1. lpp.), kas pasludināta Nicā 2000. gada 7. decembrī, 50. pantā, aizliedz konkurences jomā sodīt uzņēmumu vai atkārtoti uzsākt pret to procesu sakarā ar pret konkurenci vērstu rīcību, kuras dēļ tam ir ticis uzlikts sods vai attiecībā uz kuru ir ticis atzīts, ka šis uzņēmums nav par to atbildīgs, ar agrāku nepārsūdzamu lēmumu (šajā ziņā skat. iepriekš 252. punktā minēto spriedumu apvienotajās lietās *Limburgse Vinyl Maatschappij* u.c./Komisija, 59. punkts). *Non bis in idem* principa piemērošana ir pakļauta trīskāršam priekšnosacījumam, proti, ka fakti, tiesību normas pārkāpējs un aizsargātās tiesiskās intereses ir vienas un tās pašas (Tiesas 2004. gada 7. janvāra spriedums apvienotajās lietās C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P un C-219/00 P *Aalborg Portland* u.c./Komisija, *Recueil*, I-123. lpp., 338. punkts).

293 Jāsecina, ka šo principu nekādi nepārkāpj fakts, ka apstrīdētais lēmums ir pamatots ar agrākiem sodu uzlikšanas gadījumiem, kas jau ir bijuši pamatā *Arkema* uzliktā naudas soda palielināšanai sakarā ar recidīvu lēmumos lietās par organiskajiem peroksīdiem, par monohloretiķskābi un par ūdeņraža peroksīdu un perborātu. Fakts, ka četros lēmumos Komisija recidīva konstatēšanu ir pamatojusi ar tiem pašiem agrākiem sodu uzlikšanas gadījumiem, nebūt nenozīmē, ka Komisija "ir sodījusi *Arkema* četras reizes par vienu un to pašu pārkāpumu", kā to apgalvo prasītājas.

294 Šajā sakarā ir jāatgādina, ka iespējamais recidīvs ir viens no elementiem, kas jāņem vērā, izvērtējot konkrētā pārkāpuma smagumu (iepriekš 283. punktā minētais spriedums lietā *Groupe Danone*/Komisija, 26. punkts). Recidīvs tiek ņemts vērā, lai piespiestu uzņēmumus, kuri ir izrādījuši tieksmi pārkāpt konkurences tiesību normas, mainīt savu rīcību. Tāpēc katrā konkrētā gadījumā Komisija var ņemt vērā norādes, kas apstiprina šādu tieksmi, tajā skaitā, piemēram, laika posmu, kāds ir pagājis starp konkrētajiem pārkāpumiem (iepriekš 283. punktā minētais spriedums lietā *Groupe Danone*/Komisija, 39. punkts).

295 *Arkema*, veicot katru no prasītāju norādītajiem pārkāpumiem, ir izdarījusi recidīvu, kas ir pamats ņemt vērā šo apstākli, novērtējot katra šā pārkāpuma smagumu. It īpaši katrs no minētajiem pārkāpumiem pats par sevi un neatkarīgi no citiem ir uzskatāms par rīcības, ar kuru tiek pārkāptas konkurences tiesību normas, atkārtošanu, kas ir konstatēta 1984., 1986. un 1994. gada lēmumos un kas liecina par *Arkema* tieksmi neizdarīt atbilstošus secinājumus no šiem sodu uzlikšanas gadījumiem (šajā ziņā skat. iepriekš 283. punktā minēto spriedumu lietā *Groupe Danone*/Komisija, 40. punkts).

296 Tādējādi ar recidīvu saistītā elementa ņemšana vērā prasītāju norādīto lietu ietvaros ir nenovēršami saistīta ar katra konkrētā pārkāpuma smaguma izvērtēšanu. Tātad pretēji tam, ko apgalvo prasītājas, Komisija ir sodījusi *Arkema* par četriem atsevišķiem pārkāpumiem un nosacījums, kas attiecas uz faktu identiskumu (skat. 292. punktu iepriekš), konkrētajā gadījumā acīmredzami nav izpildīts.

297 Turklāt prasītāju piedāvātais risinājums Komisijai atņemtu tiesības ņemt vērā recidīvu konkrētā lietā jau tikai tādēļ vien, ka konkrētais uzņēmums vienlaicīgi būtu veicis citus konkurences tiesību pārkāpumus. Šāds risinājums būtu pretrunā mērķim, kas sasniedzams ar recidīva ņemšanu vērā naudas soda apmēra noteikšanas procesā.

298 Turklāt ir jānoraida arī arguments, ka Komisija esot pārkāpusi *non bis in idem* principu, pamatojot atbildību pastiprinoša apstākļa — recidīva — piemērošanu ar nepieciešamību nodrošināt naudas sodu preventīvu iedarbību, lai gan šis apstāklis jau bija ticis ņemts vērā. Naudas soda noteikšanas nolūkā Komisija ir vien norādījusi to faktisko apstākļu kopumu, kas tika uzskatīti par nozīmīgiem naudas soda noteikšanai tādā līmenī, kas tam nodrošina pietiekami preventīvu raksturu, un nekādi nav sodījusi prasītājas divas reizes par vienu un to pašu pārkāpumu (šajā ziņā skat. Vispārējās tiesas 2005. gada 25. oktobra spriedumu lietā T-38/02 *Groupe Danone*/Komisija, Krājums, II-4407. lpp., 358. punkts). Šajā sakarā jāatgādina, ka prasība nodrošināt preventīvo iedarbību ir vispārīga prasība, kas Komisijai ir jāievēro visā naudas soda noteikšanas procesā (iepriekš 180. punktā minētais spriedums lietā *Carbone-Lorraine*/Komisija, 131. punkts).

299 Katrā ziņā ir jāuzsver, ka katra no šiem pārkāpuma smaguma vērtēšanas kritērijiem ņemšana vērā veido atsevišķu pamatu. Tā attiecīgā uzņēmuma kopējā apgrozījuma ņemšanu vērā pamato nepieciešamība noteikt naudas sodu pietiekami preventīvā līmenī, ņemot vērā šā uzņēmuma lielumu un ekonomisko varu. Savukārt recidīva ņemšana vērā ir pamatota ar nepieciešamību nodrošināt papildu preventīvo iedarbību, par ko liecina fakts, ka trīs iepriekšējo pārkāpumu konstatēšana nav aizkavējusi ceturtā pārkāpuma izdarīšanu (šajā ziņā skat. iepriekš 298. punktā minēto spriedumu lietā *Groupe Danone*/Komisija, 358. punkts).

300 Attiecībā uz iebildumu, ka Komisija esot pārkāpusi samērīguma principu, ir jānorāda, ka prasītājas, šķiet, apgalvo, ka Komisijai esot bijusi jāņem vērā ar lēmumu par organiskajiem peroksīdiem, ar lēmumu par monohloretiķskābi un ar lēmumu par ūdeņraža peroksīdu un perborātu veikto palielinājumu preventīvā iedarbība uz prasītāju. Tomēr jāatgādina, ka iepriekš 228.–235. punktā norādīto iemeslu dēļ Komisijai, tiecoties panākt naudas soda preventīvu iedarbību, nav pienākuma ņemt vērā naudas sodus, ko tā ir uzlikusi tam pašam uzņēmumam citās lietās. Šis secinājums ir vienlīdz attiecināms arī uz veiktajiem palielinājumiem sakarā ar recidīvu. It īpaši preventīvās iedarbības mērķim neatbilstu situācija, kurā fakts, ka konkrētais uzņēmums ir izdarījis recidīvu, netiktu ņemts vērā tikai tāpēc vien, ka paralēli strīdīgajam pārkāpumam

šis uzņēmums ir bijis iesaistīts vēl citos pārkāpumos, par kuriem Komisija to arī ir sodījusi.

301 Turklāt konkrētā gadījuma apstākļos palielinājuma likme 50 % apmērā nav nesamērīga ar šo mērķi.

302 Visbeidzot, pretēji tam, ko rosina prasītājas (skat. 290. punktu iepriekš), no apstrīdētā lēmuma preambulas 358. un 369. apsvēruma skaidri izriet, ka konkrētajā gadījumā recidīva konstatēšana nav pamatota ar lēmumiem par organiskajiem peroksīdiem, par monohloretiķskābi un par ūdeņraža peroksīdu un perborātu.

303 Līdz ar to sestā pamata otrā daļa, kas ir vienīgā, par kuru lietā vēl ir strīds, ir jānoraida.

Par septīto pamatu — kļūdu faktos tiktāl, ciktāl Komisija neesot piešķīrusi prasītājām naudas soda samazinājumu sakarā ar atsevišķu Arkema *inkriminēto darbību* "*faktisku nepiemērošanu*"

Lietas dalībnieku argumenti

304 Prasītājas norāda, ka administratīvā procesa laikā *Arkema* ir pierādījusi, ka noteiktus strīdīgos nolīgumus tā ir īstenojusi vien daļēji, kā to apstrīdētajā lēmumā turklāt esot atzinusi arī pati Komisija. Tādējādi tās secina, ka saskaņā ar Pamatnostādnēm un

judikatūru Komisijai, nosakot naudas soda apmēru, esot bijis jāņem vērā šis atbildību mīkstinošais apstāklis. Tāpēc tās lūdz Vispārējo tiesu ievērojami samazināt naudas soda apmēru, lai nodrošinātu, ka tiek ņemta vērā atsevišķu *Arkema* inkriminēto darbību "faktiska nepiemērošana".

305 Šajā sakarā prasītājas norāda, ka vairākos gadījumos *Degussa* bija sūdzējusies par nolīgumu par cenu palielināšanu, kas noslēgti starp ražotājiem, neievērošanu no *Arkema* puses, ko apliecina vairāku sanāksmju apraksts apstrīdētajā lēmumā (minētā lēmuma preambulas 123., 128. un 133. apsvērums).

306 Prasītājas arī uzsver, ka saskaņā ar Komisijas lēmumu pieņemšanas praksi naudas sods var tikt samazināts, ja pārkāpumu veidojošie nolīgumi daļēji nav tikuši īstenoti. Līdz ar to prasītājas pretēji tam, ko savā atbildes rakstā apgalvo Komisija, secina, ka, fakts, ka uzņēmums faktiski ir īstenojis vien atsevišķas inkriminētās darbības, pats par sevi nav pamats izslēgt atbildību mīkstinošu apstākļu piemērošanu.

307 Komisija šos argumentus apstrīd.

Vispārējās tiesas vērtējums

308 Kā izriet no judikatūras, lai piemērotu atbildību mīkstinošu apstākli saistībā ar pārkāpumu veidojošo nolīgumu faktisko nepiemērošanu, ir svarīgi pārbaudīt, vai ar norādītajiem apstākļiem var pierādīt to, ka laikposmā, kurā konkrētais uzņēmums bija minēto nolīgumu dalībnieks, tas faktiski atturējās no to piemērošanas, rīkojoties tirgū atbilstoši konkurencei, vai vismaz to, ka tas skaidri un būtiski pārkāpa pienākumus,

kas attiecās uz šīs aizliegtas vienošanās piemērošanu, tādā mērā, ka tika traucēta tās darbība (iepriekš 271. punktā minētais Vispārējās tiesas spriedums lietā *Daiichi Pharmaceutical*/Komisija, 113. punkts, un iepriekš 180. punktā minētais Vispārējās tiesas spriedums lietā *Carbone-Lorraine*/Komisija, 196. punkts).

309 Tādējādi konkrētajā gadījumā pretēji tam, ko savos rakstveida paskaidrojumos apgalvo Komisija, apstāklis, ka prasītājas atzīst noteiktu strīdīgo nolīgumu daļēju piemērošanu, pats par sevi nav pietiekams pamats, lai tām atteiktu piemērot to norādīto atbildību mīkstinošo apstākli (šajā ziņā skat. iepriekš 308. punktā minēto spriedumu lietā *Daiichi Pharmaceutical*/Komisija, 102. un 116. punkts, un iepriekš 180. punktā minēto spriedumu lietā *Carbone-Lorraine*/Komisija, 197. un 223. punkts). Proti, vēl ir jāpārbauda, vai prasītājas ir pierādījušas, ka tās skaidri un būtiski pārkāpa pienākumus, kas attiecās uz konkrētā karteļa piemērošanu, tādā mērā, ka tika traucēta tā darbība.

310 Atgādināms, ka savā prasības pieteikumā prasītājas savus prasījumus ir pamatojušas ar trīs konkrētiem faktiem, ar kuriem tiek mēģināts pierādīt, ka *Degussa* vairākkārt bija sūdzējusies, ka *Arkema* neievēro starp ražotājiem noslēgtos nolīgumus par cenu palielināšanu.

311 Pirmkārt, tās norāda, ka apstrīdētā lēmuma preambulas 123. apsvērumā Komisija ir konstatējusi, ka 1999. gada vasarā notikušās sanāksmes mērķis bija "atjaunot *Degussa* ticību [*Arkema*] un *ICI* rīcības uzticamībai tirgū, kas līdz tam bija vājinājusies, jo mērķa cenas nebija tikušas piemērotas vai bija piemērotas vien daļēji" no šo abu pēdējo uzņēmumu puses.

312 Otrkārt, prasītājas norāda uz apstrīdētā lēmuma preambulas 128. apsvērumu, kurā Komisija ir konstatējusi, ka 2000. gada 24. februāra sanāksmi par lējumu masām sasauca *Degussa*, reaģējot uz *Arkema* rīcību attiecībā pret atsevišķiem klientiem

automobiļu nozarē. Komisija precizē, ka šīs sanāksmes laikā "[*Degussa*] netieši pārmeta [*Arkema*], ka tā neievēro cenu palielinājumu automobiļu nozarē".

313 Treškārt, prasītājas norāda uz apstrīdētā lēmuma preambulas 129. apsvēruma tekstu, kurā ir ietverta norāde uz 2000. gada 27. jūnija sanāksmi par lējumu masām pēc tam, kad *Arkema* noslēdza ilgtermiņa piegādes līgumu ar galveno klientu tirgū par cenu, kas bija zemāka nekā mērķa cena, par kādu starp konkurentiem bija panākta vienošanās sanāksmē Dublinā (Īrija) 1999. gada oktobrī. Minētajā preambulas apsvērumā Komisija konstatē, ka "faktu, ka *Arkema* patvaļīgi atturējās piemērot mērķa cenas, *Degussa* uztvēra kā rupju uzticības graušanu". Tāpat arī apstrīdētā lēmuma preambulas 133. apsvērumā Komisija norāda uz "nozīmīgu konfliktu" starp *Degussa* un *Arkema* šīs sanāksmes laikā.

314 Tomēr jāatzīst, ka šo apstrīdētā lēmuma fragmentu norādīšana vien nav pietiekama, lai pierādītu, ka iepriekš 308. punktā atgādinātie nosacījumi ir izpildīti.

315 Vispirms ir jāuzsver, ka visi iepriekš minētie fragmenti attiecas uz sanāksmēm par lējumu masām uz *PMMA* bāzes, t.i., tikai uz vienu no trīs produktiem, kas ir vienotā pārkāpuma, par kuru Komisija izvirzījusi apsūdzību apstrīdētajā lēmumā, priekšmets. Tomēr prasītājas nav iesniegušas nevienu pierādījumu, kas Vispārējai tiesai ļautu izvērtēt, kādu ietekmi ar šo produktu saistīto nolīgumu neievērošana atstāja uz konkrēto aizliegto vienošanos kopumā. Turklāt, kā izriet no apstrīdētā lēmuma preambulas piektā apsvēruma, *PMMA* lējumu masas veido vien 36 % no *PMMA* kopējā tirgus, ņemot vērā metila metakrilāta sadalījumu starp trīs *PMMA* produktiem.

316 Turpinājumā, konkrētāk attiecībā uz apstrīdētā lēmuma preambulas 123. apsvērumā norādīto apgalvojumu, ka no *Arkema* un *ICI* puses "iepriekš [..] mērķa cenas nebija tikušas piemērotas vai bija piemērotas vien daļēji", jāsecina, ka prasītājas nav norādījušas nevienu faktu, kas ļautu izsecināt minētā fakta konkrētu tvērumu kā pēc būtības, tā arī laikā.

317 Pirmām kārtām, ir jāuzsver, ka no apstrīdētā lēmuma preambulas 123. apsvēruma izriet, ka mērķa cenas tika piemērotas vien daļēji. Tomēr prasītājas neprecizē, kāds bija šīs "daļējās nepiemērošanas" apmērs. It īpaši tās neapgalvo, ka šis apmērs būtu sasniedzis tādu līmeni, ka konkrētā karteļa darbība tāpēc būtu tikusi traucēta. Turklāt no apstrīdētā lēmuma izriet, ka šīs pašas sanāksmes laikā tās dalībnieki īstenoja vienu no konkrētā karteļa daļām, apmainoties ar komercnoslēpumu ietverošu informāciju (skat. apstrīdētā lēmuma preambulas 123. apsvēruma pēdējo teikumu un minētā lēmuma preambulas 117. apsvērumu, uz kuru tajā ir norāde).

318 Otrām kārtām, prasītājas neprecizē, par kādu laika posmu ir runa. Konkrētā sanāksme notika 1999. gada vasarā, bet pārkāpums tika uzsākts 1997. gada 23. janvārī (skat. apstrīdētā lēmuma preambulas 109. apsvērumu). Starplaikā *Arkema* piedalījās vairākās pret konkurenci vērstās sanāksmēs, kuru apraksts apstrīdētajā lēmumā neliecina, ka būtu radušies kādi traucējumi, īpaši attiecībā uz konkrētā karteļa darbību (skat. apstrīdētā lēmuma preambulas 111.–119. apsvērumu).

319 Attiecībā uz prasītāju argumentiem saistībā ar apstrīdētā lēmuma preambulas 128., 129. un 133. apsvērumu norādāms, ka būtībā tie ir balstīti uz ilgtermiņa piegādes līgumu, kas tika noslēgts par cenu, kas bija zemāka nekā mērķa cena, par kādu konkurenti bija panākuši vienošanos sanāksmē Dublinā 1999. gada oktobrī. Neskatoties uz to, ka Komisija šo uzņēmumu kvalificē kā "lielu klientu" (apstrīdētā lēmumā preambulas 129. apsvērums), un to, ka tā norāda, ka runa ir par "5000 tonnu gadā" (apstrīdētā lēmuma 131. zemsvītras piezīme), prasītājas nav norādījušas nevienu konkrētu faktu,

kas ļautu novērtēt šā līguma nozīmi attiecībā uz sadarbību starp konkrētā karteļa dalībniekiem lējumu masu uz *PMMA* bāzes jomā vai *a fortiori* saistībā ar vienotu pārkāpumu, kas attiecās uz trīs *PMMA* produktiem.

320 Turklāt ir jāuzsver, ka runa ir par līgumu, kas tika parakstīts 2000. gada pirmajā pusē (skat. apstrīdētā lēmuma preambulas 128. un 129. apsvērumu), neievērojot panāktās vienošanās par cenu palielinājumiem tikai 1999. gada oktobrī, lai gan *Arkema* piedalījās kartelī no 1997. gada 23. janvāra līdz 2002. gada 12. septembrim. Tāpat jāuzsver, ka, lai gan apstrīdētajā lēmumā ir norādīts uz "nozīmīgu konfliktu" (preambulas 133. apsvērums) un "rupju uzticības graušanu" (preambulas 129. apsvērums), ir skaidri redzams, ka, neraugoties uz šo konfliktu, *Atofina* un citu karteļa dalībnieku sadarbība turpinājās (īpaši skat. apstrīdētā lēmuma preambulas 131. un 134. apsvērumu) un tās ietvaros 2001. gada 9. februāra sanāksmes laikā pat notika informācijas apmaiņa par šim pašam klientam piemērotajām cenām (skat. apstrīdētā lēmuma preambulas 131. apsvērumu attiecībā uz 2001. gada 9. februāra sanāksmi).

321 Ņemot vērā iepriekš minēto, secināms, ka prasītāju minētie apstākļi nenorāda ne uz ko vairāk kā atsevišķiem trūkumiem konkrētā karteļa efektivitātē attiecībā uz lējumu masām uz *PMMA* bāzes un uz vienu gadījumu, kad *Arkema* nebija piemērojusi šā produkta jomā saskaņotās mērķa cenas attiecībā uz vienu klientu. Turklāt pati Komisija ir atzinusi, ka bija tādi laika posmi, kuros konkrētā karteļa dalībnieki neievēroja noslēgtos nolīgumus (apstrīdētā lēmuma preambulas 329. apsvērums), un ka atsevišķi lēmumi pilnībā netika izpildīti (minētā lēmuma preambulas 379. apsvērums). Tomēr, ņemot vērā faktu, ka saskaņā ar apstrīdēto lēmumu aplūkojamais pārkāpums ir vienots pārkāpums attiecībā uz trīs produktiem, ka šis pārkāpums ilga no 1997. gada 23. janvāra līdz 2002. gada 12. septembrim un ka tam bija vairākas izpausmes, tajā skaitā konfidenciālas informācijas par tirgiem un par uzņēmumiem apmaiņa (skat. apstrīdētā lēmuma preambulas trešo apsvērumu), šie apstākļi nav pietiekami, lai izpildītu iepriekš 308. punktā minētos nosacījumus. Turklāt prasītājas pat neapgalvo,

ka tās ir pārkāpušas saistības par konkrētā karteļa īstenošanu tādā apmērā, kas būtu traucējis šī karteļa darbību, kā to prasa judikatūra.

322 Tāpēc jāsecina, ka, pirmkārt, Komisija pamatoti nav piemērojusi atbildību mīkstinošu apstākli sakarā ar prettiesisko nolīgumu faktisku nepiemērošanu un, otrkārt, ka naudas soda apmēra samazināšanai šajā sakarā arī nav pamata Vispārējās tiesas neierobežotās kompetences īstenošanas ietvaros.

323 Līdz ar to šis pamats tāpat kā šajā sakarā izteiktais prasītāju lūgums samazināt naudas sodu ir noraidāmi.

Par astoto pamatu — kļūdām tiesību piemērošanā un faktos, Komisijai atsakoties samazināt prasītājām naudas sodu sakarā ar "citiem apstākļiem"

Lietas dalībnieku argumenti

324 Prasītājas norāda, ka savā atbildē uz paziņojumu par iebildumiem *Arkema* ir lūgusi samazināt tai iespējami uzliekamo naudas sodu sakarā ar "citiem apstākļiem" atbilstoši Pamatnostādnēm, lai tiktu ņemti vērā Komisijas iepriekš tai uzliktie ievērojamie naudas sodi. Komisija, atsakoties noteikt šādu samazinājumu, pamatojoties uz to, ka *Arkema* nav "norādījusi nevienu argumentu, kas apliecinātu, ka tā atradās ļoti grūtā situācijā" (apstrīdētā lēmuma preambulas 396. apsvērums), esot pieļāvusi kļūdas tiesību piemērošanā un faktos.

325 Prasītājas norāda, ka divos nesenos lēmumos Komisija ir samazinājusi galīgo naudas soda apmēru saskaņā ar Pamatnostādņu 5. punkta b) apakšpunktu, pamatojoties uz to, ka attiecīgais uzņēmums neilgu laiku iepriekš jau bija ticis sodīts ar ievērojamiem naudas sodiem. Runa esot par Komisijas 2002. gada 17. decembra Lēmumu C(2002) 5083, galīgā redakcija, par procedūru saskaņā ar [EKL 81.] pantu un EEZ līguma 53. pantu (Lieta COMP/E-2/37.667 — Speciālie grafīti) (turpmāk tekstā — "lēmums par speciālajiem grafītiem") un Komisijas 2003. gada 3. decembra Lēmumu C(2003) 4457 par procedūru saskaņā ar [EK] līguma 81. pantu un EEZ līguma 53. pantu (Lieta COMP/38.359 — Oglekļa un grafīta izstrādājumi elektriskajām un mehāniskajām ierīcēm) (turpmāk tekstā — "lēmums par oglekļa un grafīta izstrādājumiem"). Prasītāju ieskatā, lai gan abos šajos lēmumos Komisija it kā ir norādījusi, ka samazinājums ir pamatots arī ar attiecīgā uzņēmuma finansiālo situāciju, realitātē naudas soda samazinājums varēja notikt, vienīgi ņemot vērā neseno sodīšanu ar ievērojamiem naudas sodiem.

326 Proti, no šiem pašiem lēmumiem izrietot, ka Komisija ir uzskatījusi, ka uzņēmuma finansiālās situācijas ņemšana vērā, lai samazinātu tā maksājamā naudas soda apmēru, novestu pie tā, ka uzņēmumiem, kuri ir vissliktāk pielāgojušies tirgus apstākļiem, tiktu sniegta nepamatota konkurences priekšrocība, un tas varētu radīt diskrimināciju attiecībā pret citiem procedūrā iesaistītajiem uzņēmumiem. Tāpēc prasītājas secina, ka Komisijai nebija pamata atsaukties uz attiecīgā uzņēmuma finansiālo situāciju, tajā skaitā kopsakarā ar citiem apstākļiem, lai samazinātu tā maksājamo naudas sodu.

327 Prasītājas norāda, ka pēdējā laikā Komisija ir uzlikusi *Arkema* secīgus naudas sodus par kopējo summu aptuveni EUR 180 miljoniem sakarā ar tās dalību saskaņotajā rīcībā, kas vismaz daļēji ir norisinājusies vienlaikus ar darbībām, par kurām ir noteikts sods ar apstrīdēto lēmumu. Runa esot par lēmumiem par organiskajiem peroksīdiem, par monohloretiķskābi un par ūdeņraža peroksīdu un perborātu.

328 Ņemot vērā šos sodus, prasītājas uzskata, ka, lai nodrošinātu naudas soda preventīvu iedarbību, nebija nepieciešams tām noteikt visu galīgā naudas soda apmēru (t.i., EUR 219,13 125). To ieskatā tātad Komisijai esot bijis jāņem vērā minētie sodi kā "citi apstākļi". Tāpēc tās lūdz Vispārējo tiesu samazināt tām uzlikto naudas sodu, ņemot vērā *Arkema* pēdējā laikā samaksātos naudas sodus.

329 Komisija šos argumentus apstrīd.

Vispārējās tiesas vērtējums

330 Vispirms atgādināms, ka Komisijas lēmumu pieņemšanas prakse nav uzskatāma par tiesisko regulējumu attiecībā uz naudas sodiem konkurences jomā. Proti, Komisijai naudas sodu noteikšanas jomā ir plaša rīcības brīvība, un tai nav saistoši tās agrāk veiktie vērtējumi (skat. Vispārējās tiesas 2006. gada 27. septembra spriedumu lietā T-329/01 *Archer Daniels Midland*/Komisija, Krājums, II-3255. lpp., 108.–110. punkts un tajos minētā judikatūra). Tādējādi vienkārša prasītāju norādīšana uz lēmumu par speciālajiem grafītiem un lēmumu par oglekļa un grafīta izstrādājumiem pati par sevi nav iedarbīga, jo Komisijai nebija pienākuma tādā pašā veidā izvērtēt izskatāmo lietu (šajā ziņā skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *Archer Daniels Midland*/Komisija, 111. punkts).

331 Turklāt secināms, ka attiecīgajai sabiedrībai uzliktā naudas soda apmēru abos šajos lēmumos Komisija ir samazinājusi, pamatojoties uz minētās sabiedrības nopietnajām finansiālajām problēmām kombinācijā ar attiecīgi vienu un pēc tam diviem tai uzliktajiem naudas sodiem par vienlaicīgi izdarītiem konkurences tiesību pārkāpumiem. Taču prasītājas neapgalvo, ka tās atradās salīdzināmā situācijā ar minēto sabiedrību,

it īpaši finansiālā stāvokļa ziņā (skat. lēmuma par speciālajiem grafītiem preambulas 556.–559. apsvērumu un lēmuma par oglekļa un grafīta izstrādājumiem preambulas 360. apsvērumu).

332 Attiecībā uz argumentu, ka naudas soda apmēra samazināšana varēja tikt pamatota vienīgi ar šim uzņēmumam nesen uzliktajiem sodiem, jo saskaņā ar judikatūru un pašas Komisijas pieņemtajiem lēmumiem tai nebija pamata atsevišķi vai kopā ar citiem apstākļiem ņemt vērā attiecīgā uzņēmuma finansiālo situāciju, jāuzsver, ka šis arguments kontrastē ar pašu šo lēmumu tekstu. Turklāt šajā sakarā ir norādāms uz iepriekš 180. punktā minēto spriedumu lietā *Carbone-Lorraine*/Komisija (311.–317. punkts), kurā tāds pats arguments, ko izvirzīja viens no lēmuma par oglekļa un grafīta izstrādājumu adresātiem, tika noraidīts.

333 Tādējādi Komisija, apstrīdētā lēmuma preambulas 396. apsvērumā noraidot prasītāju iedaļā "Citi apstākļi" norādīto argumentu, pamatojoties uz to, ka *Arkema* nebija norādījusi nevienu argumentu, kas apliecinātu, ka tā atradās ļoti grūtā finansiālā situācijā, nav pieļāvusi nekādas kļūdas.

334 Turklāt Vispārējās tiesas neierobežotās kompetences īstenošanas ietvaros nav apmierināms arī prasītāju izteiktais lūgums samazināt naudas sodu.

335 Pats par sevi fakts, ka prasītājas pēdējā laikā ir tikušas sodītas ar trīs citiem naudas sodiem par daļēji vienlaicīgiem pārkāpumiem, nav pamats samazināt izskatāmajā gadījumā uzlikto naudas sodu. Turklāt, ja iepriekšēja sodīšana būtu pamats samazināt vēlāk uzliktu naudas sodu, tas radītu paradoksālu situāciju, kad uzņēmumam, kas palielinātu savu dalību aizliegto vienošanu īstenošanā, katra soda robežizmaksas progresīvi samazinātos. Šāda situācija būtu acīmredzami pretrunā preventīvās iedarbības mērķim, kas sasniedzams ar naudas sodiem.

336 Taču prasītājas nav norādījušas nevienu faktu, kas pierādītu, ka konkrētā naudas soda uzlikšana kombinācijā ar citiem nesen uzliktajiem naudas sodiem būtu tās nostādījusi sevišķā situācijā. Turklāt jāuzsver, ka, izņemot ar lēmumu par organiskajiem peroksīdiem uzlikto naudas sodu, *Arkema* atbildība par šo naudas sodu samaksu lielā mērā ir noteikta solidāri ar *Elf Aquitaine* un *Total*. Katrā ziņā kopējais ar šiem četriem lēmumiem *Arkema* uzlikto naudas sodu apmērs tik un tā ir mazāks par 10 % slieksni, kāds ar Regulu Nr. 1/2003 ir noteikts vienam naudas sodam, no apstrīdētā lēmuma preambulas 14. apsvērumā norādītā *Arkema* apgrozījuma 2005. gadā.

337 Līdz ar to šis pamats, kā arī šajā sakarā prasītāju izteiktais lūgums samazināt naudas sodu ir noraidāmi.

Secinājumi

338 No visa iepriekš minētā izriet, ka prasība ir noraidāma visā tās kopumā, izņemot prasītāju lūgumu samazināt tām preventīvās iedarbības nodrošināšanai noteikto naudas soda palielinājumu.

339 Ņemot vērā iepriekš norādītos apsvērumus (skat. 247.–280. punktu iepriekš), Vispārēja tiesa secina, ka tās neierobežotās kompetences īstenošanas ietvaros ir jāsamazina naudas soda apmērs, par ko ir atbildīgas prasītājas, lai ievērotu faktu, ka dienā, kurā naudas sods tām tika uzlikts, tās vairs neatradās *Total* grupas kontrolē.

340 Lai pārrēķinātu šo apmēru, Vispārēja tiesa uzskata par piemērotu izmantot apstrīdētajā lēmumā lietoto metodoloģiju, apstrīdētā lēmuma preambulas 349. apsvērumā prasītājām piemēroto reizināšanas koeficientu "3" aizstājot ar reizināšanas koeficientu "1,25". Ņemot vērā konkrētā gadījuma apstākļus un it īpaši citiem apstrīdētā lēmuma adresātiem noteiktos palielinājumus, Vispārēja tiesa secina, ka šāds palielinājums ir atbilstošs, lai nodrošinātu prasītājām uzliktā naudas soda pietiekamu preventīvu iedarbību.

341 It īpaši nav pamata apmierināt tiesas sēdē izteikto Komisijas lūgumu, kas būtībā ir par to, lai Vispārēja tiesa nolūkā saglabāt prasītājām piemēroto reizināšanas koeficientu "3" ņemtu vērā elementu, kas saistīts ar konkrētā uzņēmuma juridisko un ekonomisko infrastruktūru pārkāpuma brīdī.

342 Jāatgādina, ka neierobežotas kompetences īstenošana, nosakot uzņēmumiem uzliekamo naudas sodu apmēru, nedrīkst izraisīt diskrimināciju starp uzņēmumiem, kas ir piedalījušies EKL 81. panta 1. punktam neatbilstošā nolīgumā vai saskaņotās darbībās (Tiesas 2000. gada 16. novembra spriedums lietā C-291/98 P *Sarrió*/Komisija, *Recueil*, I-9991. lpp., 97. punkts, un 2007. gada 25. janvāra spriedums lietā C-407/04 P *Dalmine*/Komisija, Krājums, I-829. lpp., 152. punkts). Tā kā šis elements nav ticis ņemts vērā attiecībā uz citiem apstrīdētā lēmuma adresātiem (skat. 266.–271. punktu iepriekš), nav pamata palielināt prasītājām uzliktā naudas soda apmēru šā elementa dēļ.

343 Katrā ziņā, pat ja šis elements būtu ņemams vērā, nosakot naudas soda apmēru, tas tik un tā nebūtu pamats prasītājām piemērot reizināšanas koeficientu "3" naudas soda pietiekami preventīvas iedarbības nolūkā. Proti, šādas rīcības dēļ prasītājām tiktu piemērots tāds pats reizināšanas koeficients kā to bijušajām mātessabiedrībām, lai gan tās, ņemot vērā šāda palielinājuma piemērošanas pamatmērķus, acīmredzami atrodas atšķirīgā situācijā (šajā ziņā skat. arī iepriekš 213. punktā minēto spriedumu lietā *Degussa*/Komisija, 340. punkts).

344 Turklāt jau iepriekš ir ticis lemts, ka nav jānošķir divi uzņēmumi, kuru apgrozījums katrā ziņā ir pamats konstatēt, ka tie ir lieli uzņēmumi, kuru rīcībā ir juridiska un ekonomiska infrastruktūra, kas tiem ļauj labāk novērtēt savas rīcības prettiesiskumu un no tās izrietošās sekas (iepriekš 213. punktā minētais spriedums lietā *Degussa*/Komisija, 340. punkts). Konkrētajā gadījumā visi apstrīdētā lēmuma preambulas 349. apsvērumā minētie uzņēmumi, tajā skaitā arī *Arkema*, ņemot vērā tās pašas apgrozījumu, varēja tikt uzskatīti par lieliem uzņēmumiem, kuru rīcībā bija juridiska un ekonomiska infrastruktūra, kas tiem ļāva labāk novērtēt savas rīcības prettiesiskumu (šajā ziņā skat. iepriekš 213. punktā minēto spriedumu lietā *Degussa*/Komisija, 294. punkts). Tādējādi konkrētajā gadījumā, ņemot vērā citiem uzņēmumiem piemērotos reizināšanas koeficientus (reizināšanas koeficientu "1,75" attiecībā uz *Degussa*, reizināšanas koeficientu "1,5" attiecībā uz *ICI* un "hipotētisko" reizināšanas koeficientu "1,25" attiecībā uz *Arkema*), reizināšanas koeficients "3" ir pamatots vienīgi attiecībā uz ļoti ievērojamo *Total* apgrozījumu naudas soda uzlikšanas dienā.

345 Attiecībā uz jauno prasītājām uzliekamā naudas soda aprēķināšanu ir jāatgādina apstrīdētā lēmuma 2. panta teksts, saskaņā ar kuru "tālāk norādītie naudas sodi par 1. pantā norādītajiem pārkāpumiem tiek uzlikti: [..] b) kopīgi un solidāri *Arkema* [..], *Altuglas International* [..] un *Altumax Europe* [..] [EUR 219 131 250] apmērā, no kuriem *Total* [..] ir kopīgi un solidāri atbildīga EUR 140,4 miljonu apmērā un no kuriem *Elf Aquitaine* [..] ir kopīgi un solidāri atbildīga EUR 181,35 miljonu apmērā".

346 Ņemot vērā minēto formulējumu, kā arī pamatojoties uz apstrīdētajā lēmumā ietverto naudas soda aprēķināšanas pamatojumu, ir jānodala divas naudas soda daļas.

347 Pirmkārt, prasītājas ir atzītas par solidāri atbildīgām par EUR 37 781 250 samaksu un *Elf Aquitaine* un *Total* atbildība uz šo summu neattiecas.

348 Kā izriet no apstrīdētā lēmuma, runa ir par summu, kas ir radusies, palielinot naudas sodu sakarā ar recidīvu, par kuru *Elf Aquitaine* un *Total* nav atzītas par atbildīgām, un kam Komisija pēc tam ir piemērojusi samazinājumu par 40 % saskaņā ar Paziņojumu par sadarbību. Tomēr atgādināms, ka, lai noteiktu palielinājuma apmēru sakarā ar recidīvu, Komisija pati ir pamatojusies uz "hipotētisku" reizināšanas koeficientu "1,25" pietiekami preventīvās iedarbības nodrošināšanai (skat. 233. zemsvītras piezīmi pie apstrīdētā lēmuma preambulas 349. apsvēruma). Tādējādi iepriekš 247.–280. punktā norādītie apsvērumi neietekmē šo summu un līdz ar to šī summa — EUR 37 781 250 —, par ko prasītājas, izņemot to agrākās mātessabiedrības, ir atbildīgas, ir atstājama nemainīga.

349 Otrkārt, prasītājām ir noteikta solidāra atbildība ar *Elf Aquitaine* par naudas soda samaksu EUR 181,35 miljonu apmērā, no kuriem *Total* ir noteikta solidāra atbildība EUR 140,4 miljonu apmērā. Tādējādi šeit runa ir par naudas soda apmēru, kas ir ticis noteikts, neņemot vērā recidīvu.

350 Šī summa EUR 181,35 miljonu apmērā cita starpā izriet no reizināšanas koeficienta "3" piemērošanas. Tā kā šā reizināšanas koeficienta piemērošana attiecībā uz prasītājām nav pamatota, šī summa ir jāpārrēķina tiktāl, ciktāl tas skar prasītājas, izmantojot reizināšanas koeficientu "1,25" un Komisijas izvēlēto metodoloģiju apstrīdētajā lēmumā.

351 Tādējādi prasītāju solidārā atbildība par šīs naudas soda daļas samaksu tiek noteikta EUR 75 562 500 apmērā.

352 Visbeidzot, atgādināms, ka saskaņā ar Regulas Nr. 1/2003 23. panta 2. punktu katram uzņēmumam, kas ir piedalījies pārkāpumā, uzliekamais naudas sods nedrīkst pārsniegt 10 % no tā kopējā apgrozījuma iepriekšējā saimnieciskajā gadā. Saskaņā ar judikatūru tikai tad, ja izrādās, ka vairāki lēmuma, ar kuru uzlikts sods, adresāti veido uzņēmumu tādā nozīmē, ka tas ir ekonomiska vienība, kas ir atbildīga par sodāmo

pārkāpumu, un joprojām pastāv šā lēmuma pieņemšanas dienā, naudas soda griesti var tikt aprēķināti, pamatojoties uz šā uzņēmuma, proti, visu to veidojošo vienību, kopējo apgrozījumu. Turpretim, ja starplaikā šī ekonomiskā vienība ir izjukusi, katram no apstrīdētā lēmuma adresātiem ir tiesības uz to, ka konkrēti griesti tiem tiek noteikti individuāli (iepriekš 272. punktā minētais spriedums apvienotajās lietās *Tokai Carbon* u.c./Komisija, 390. punkts).

353 Tādējādi vēl atliek pārliecināties, vai prasītājām uzliktais naudas sods nepārsniedz 10 % no *Arkema* kopējā apgrozījuma 2005. gadā. Prasītājām tagad ir noteikta solidāra atbildība par naudas soda samaksu EUR 113 343 750 robežās (iepriekš 348. punktā minētā summa EUR 37 781 250 apmērā plus iepriekš 351. punktā minētā summa EUR 75 562 500 apmērā). Līdz ar to secināms, ka šī summa nepārsniedz 10 % no *Arkema* apgrozījuma 2005. gadā, kāds ir norādīts apstrīdētā lēmuma preambulas 14. apsvērumā. Turklāt tas pats ir secināms attiecībā uz starpposma summu, kāda ir noteikta pirms naudas soda samazināšanas saskaņā ar Paziņojumu par sadarbību.

Par tiesāšanās izdevumiem

354 Atbilstoši Reglamenta 87. panta 2. punktam lietas dalībniekam, kuram spriedums ir nelabvēlīgs, piesprież atlīdzināt tiesāšanās izdevumus, ja to ir prasījis lietas dalībnieks, kuram spriedums ir labvēlīgs. Atbilstoši minētā Reglamenta 87. panta 3. punktam, ja abiem lietas dalībniekiem spiedums ir daļēji labvēlīgs un daļēji nelabvēlīgs, Vispārējā tiesa var nolemt, ka tiesāšanās izdevumi ir jāsadala vai ka lietas dalībnieki sedz savus tiesāšanās izdevumus paši.

355 Izskatāmajā lietā atsevišķi prasītāju prasījumi ir apmierināti. Tomēr, ņemot vērā, ka argumentācija, kuras dēļ tika samazināts naudas soda apmērs, tika pausta tikai tiesas sēdē, kaut gan to bija iespējams ietvert jau prasības pieteikumā (skat. 247. punktu

iepriekš), pēc šīs lietas apstākļu taisnīgas novērtēšanas ir jānospriež, ka prasītājas sedz savus, kā arī Komisijas tiesāšanās izdevumus.

Ar šādu pamatojumu

VISPĀRĒJĀ TIESA (ceturtā palāta)

nospriež:

1) naudas sods, par kura samaksu saskaņā ar Komisijas 2006. gada 31. maija Lēmuma C(2006) 2098, galīgā redakcija, par procedūru saskaņā ar EKL 81. pantu un EEZ līguma 53. pantu (Lieta COMP/F/38.645 — Metakrilāti) 2. panta b) punktu solidāri atbild *Arkema SA* (tagad — *Arkema France*), *Altuglas International SA* un *Altumax Europe SA*, tiek noteikts EUR 113 343 750 apmērā;

2) prasību pārējā daļā noraidīt;

***3) Arkema France, Altuglas International* un *Altumax Europe* atlīdzina tiesāšanās izdevumus.**

Czúcz Labucka O'Higgins

Pasludināts atklātā tiesas sēdē Luksemburgā 2011. gada 7. jūnijā.

[Paraksti]

Satura rādītājs

Tiesvedības priekšvēsture ..... II - 2608

Ievads ..... II - 2608

Administratīvais process ..... II - 2609

Apstrīdētais lēmums ..... II - 2610

Apstrīdētā lēmuma adresāti ..... II - 2611

Naudas soda noteikšana ..... II - 2612

Tiesvedība un lietas dalībnieku prasījumi ..... II - 2614

Juridiskais pamatojums ..... II - 2616

Par pirmo pamatu — mātessabiedrības vainojamību par meitassabiedrības rīcību regulējošo tiesību normu un nediskriminācijas principa pārkāpumu ..... II - 2616

Par pirmo daļu — mātessabiedrības vainojamību par meitassabiedrības rīcību regulējošo tiesību normu pārkāpumu ..... II - 2617

— Lietas dalībnieku argumenti ..... II - 2617

— Vispārējās tiesas vērtējums ..... II - 2619

Par otro daļu — nediskriminācijas principa pārkāpumu ..... II - 2624

— Lietas dalībnieku argumenti ..... II - 2624

— Vispārējās tiesas vērtējums ..... II - 2625

Par otro pamatu — Komisijas pieļautajām kļūdām faktos, par *Arkema* izdarīto pārkāpumu vainojot *Total* un *Elf Aquitaine* ..... II - 2628

Par pirmo daļu — *Total* un *Elf Aquitaine* vadītāju neiesaistīšanās apstrīdētajā lēmumā norādītajās darbībās neņemšanu vērā ..... II - 2629

— Lietas dalībnieku argumenti ..... II - 2629

— Vispārējās tiesas vērtējums ..... II - 2630

Par otro daļu — to apstākļu neņemšanu vērā, kas pierāda *Arkema* faktisko patstāvību savas komercdarbības politikas noteikšanā ..... II - 2632

— Lietas dalībnieku argumenti ..... II - 2632

— Vispārējās tiesas vērtējums ..... II - 2637

Par trešo pamatu — pienākuma norādīt pamatojumu un labas pārvaldības principa pārkāpumu, piemērojot vainojamību regulējošās tiesību normas ..... II - 2644

Par pirmo daļu — pienākuma norādīt pamatojumu pārkāpumu ..... II - 2645

— Lietas dalībnieku argumenti ..... II - 2645

— Vispārējās tiesas vērtējums ..... II - 2646

Par otro daļu — labas pārvaldības principa pārkāpumu ..... II - 2652

— Lietas dalībnieku argumenti ..... II - 2652

— Vispārējās tiesas vērtējums ..... II - 2653

Par ceturto pamatu — konkrētas ietekmes uz tirgu kritērija neievērošanu, nosakot naudas soda sākumsummu EUR 65 miljonu apmērā ..... II - 2655

Lietas dalībnieku argumenti ..... II - 2655

Vispārējās tiesas vērtējums ..... II - 2659

Par piekto pamatu — kļūdām tiesību piemērošanā un faktos, palielinot naudas soda sākumsummu preventīvās iedarbības nodrošināšanai ..... II - 2664

Par pirmo daļu — to, ka Komisijai nebija pamata palielināt naudas soda sākumsummu preventīvās iedarbības nodrošināšanai, balstoties uz *Total* apgrozījumu, jo šī sabiedrība pārkāpumā nav vainojama ..... II - 2664

— Lietas dalībnieku argumenti ..... II - 2664

— Vispārējās tiesas vērtējums ..... II - 2665

Par otro daļu — samērīguma principa un vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpumu ..... II - 2665

— Lietas dalībnieku argumenti ..... II - 2665

— Vispārējās tiesas vērtējums ..... II - 2667

Par trešo daļu — naudas soda preventīvās iedarbības jēdziena izmantošanas nevajadzīgumu konkrētajā lietā ..... II - 2770

— Lietas dalībnieku argumenti ..... II - 2770

— Vispārējās tiesas vērtējums ..... II - 2771

Par tiesas sēdē izvirzīto iebildumu, ka apstrīdētā lēmuma pieņemšanas dienā prasītājas vairs neatradās *Total* un *Elf Aquitaine* kontrolē ..... II - 2676

— Lietas dalībnieku argumenti ..... II - 2676

— Vispārējās tiesas vērtējums ..... II - 2679

Par sesto pamatu — Komisijas kļūdām tiesību piemērošanā, palielinot naudas sodu sakarā ar recidīvu ..... II - 2690

Par pirmo daļu — likumpārkāpumu un sodu tiesiskuma principa un tiesiskās drošības principa pārkāpumu ..... II - 2690

Par otro daļu — *non bis in idem* principa un samērīguma principa pārkāpumu ..... II - 2691

— Lietas dalībnieku argumenti ..... II - 2691

— Vispārējās tiesas vērtējums ..... II - 2693

Par septīto pamatu — kļūdu faktos tiktāl, ciktāl Komisija neesot piešķīrusi prasītājām naudas soda samazinājumu sakarā ar atsevišķu *Arkema* inkriminēto darbību "faktisku nepiemērošanu" ..... II - 2696

Lietas dalībnieku argumenti ..... II - 2696

Vispārējās tiesas vērtējums ..... II - 2697

Par astoto pamatu — kļūdām tiesību piemērošanā un faktos, Komisijai atsakoties samazināt prasītājām naudas sodu sakarā ar "citiem apstākļiem" ..... II - 2702

Lietas dalībnieku argumenti ..... II - 2702

Vispārējās tiesas vērtējums ..... II - 2704

Secinājumi ..... II - 2706

Par tiesāšanās izdevumiem ..... II - 2710